

Paula Tervo

*Amerikankistu ja rautarensi
Finnish immigrant's
trunk and the Dron Range*

Paula Tervo

Amerikankistu ja rautarensi
Finnish immigrant's trunk and the Iron Range

Siirtolaisuusinstituutti –
Institute of Migration
Turku, Finland 2003

Valokuvat ovat Paula Tervon lukuun ottamatta sivun 43 kuvia,
jotka ovat Siirtolaisuusinstituutin valokuva-arkistosta.

All photographs by Paula Tervo except on page 43 which
are from the photo archives of the Institute of Migration.

Taitto/Layout: Anne Virtanen

Siirtolaisuusinstituutti – Institute of Migration
Linnankatu 61, 20100 Turku, Finland
<http://www.migrationinstitute.fi>

ISBN 951-9266-78-X

Vammalan Kirjapaino Oy
Vammala, 2003

Sisällys

Contents

Julkaisijan esipuhe	5
Kirjoittajan alkusanat	7
Pentti Miller Toimista	9
Kalanterin iloiset sisarukset	12
Ahon Joanie ja Theresa, muusikot	14
Finland, tulenpalavien vaahteroiden kylä	15
Kalanterin tyttöjen reseptejä	17
Millie Salmela Bissonett – taiteilija ja toimittajapersoonallisuus	18
Ely, kaivos- ja suomalaiskaupunki	21
Charles Trezona	21
Turistien Ely	23
Elyn nykyistä päivää	24
Suomalaisjuurisia eläkeläiskeskuksessa	25
Tapaan Helinä Pakolan Towerissa	26
Singing Strings – Laulavat jouset	28
Cari Mayon tarina	30
Kaarina Kiviluoman tarina	32
Rodney Ikolan kertomaa	34
Oiva Ylönen ja Aune Nokkala	35
Tutustun Hibbingiin	36
Suomalaiset myös kirjastopioneereja Hibbingissä	38
Puolet kaupungista kaupan	38
Finnlukeesi	39
Haaleilla oli elämä	39
Pioneerihenkeä runona	40
Embarrassin kylä	41
”Jokainen oma kuningaskuntansa”	44
Foreword by the publisher	5
Foreword by the author	7
Pentti Miller from Toimi	9
The merry sisters of Kalanteri	12
Joanie and Theresa Aho, musicians	14
Finland, a village of fiery red maples	15
Recipes from Kalanteri sisters	17
Millie Salmela Bissonett – artist and reporter	18
Ely, a Finnish mining town	21
Charles Trezona	21
Ely, tourist town	23
Ely today	24
Finnish Americans at the Senior Center	24
I meet Helinä Pakola in Tower	26
Singing Strings	28
The story of Cari Mayo	30
Kaarina Kiviluoma’s story	32
Rodney Ikola	34
Oiva Ylönen and Aune Nokkala	35
I get acquainted with Hibbing	36
Finns as library pioneers in Hibbing	37
Half of the city was for sale	38
Finnlukeesi	38
Halls were full of life	39
Pioneer spirit in a poem	39
The village of Embarrass	41
”Each one its own kingdom”	43

Elämää ennen vanhaan	45
Osuustoimintaa suomalaiseseen malliin	45
Mustikkakylä Menahga	46
Amerikan kistu	48
Variksensiipi eli Crow Wing.....	48
Vihreään laaksoon.....	49
Päivä Hepokoskien kanssa.....	49
Hepokoskien sukutaustaa	50
Martha Hepokoski tarinoi.....	51
Hupijuttu nimeltä Pyhä Urho.....	51
Osuusliike Sampo	52
Rauha, Jaako ja Joeli Big-Aho.....	53
Cloquetin Hilma ja Sophie.....	57
Holmes City	59
Larry Hiukka – harmonikkataituri Eskosta.....	61
Kip Peltoniemi – kulttuuripersoona, humoristi ja muusikko	64
Sebeka.....	66
Aarne Kolehmainen – New York Millsin viisas	68
Aarne Kolehmainen tarinoi Itä-Karjalasta.....	70
Nuoret hylkäävät suomen kielen	71
Takaisin uskontoon	72
Katrín tarina.....	72
New York Mills.....	73
Newyorkmillsiläiset ja intiaanit.....	75
Salolampi – suomalaissaareke kansainvälisessä kentässä	77
Eric Peltoniemi – musiikista tehty mies ja ihminen.....	79
Allan (Al) Reko – laulumies ja harmonikansoittaja	82
Dennis Halme – arvostettu tanssi- ja tanhumuusikko.....	85
Lestadiolaissuomalaisuudesta	87
Diane Jarvi – satakieli.....	89
Timo Riippa	92
Clarence Forrester – Minnesotan sankari	95
Miksi Espanjaan?.....	99
Ulla Tervo-Desnick – amerikkalaisuuteen sopeutuja.....	101
Elina Ruppert	104

Life in the olden days	44
Finnish co-operatives.....	45
Blueberry village Menahga	46
American chest	48
Crow Wing.....	48
Green Valley	48
A day with the Hepokoski family	49
Hepokoski genealogy	50
Stories by Martha Hepokoski	51
A funny tale about St. Urho.....	51
A co-op called Sampo.....	52
Rauha, Jaako and Joeli Big-Aho.....	53
Hilma and Sophie from Cloquet	57
Holmes City	59
Larry Hiukka – master accordion player from Esko.....	61
Kip Peltoniemi – intellectual leader, humorist and musician	64
Sebeka.....	66
Aarne Kolehmainen – wise man from New York Mills.....	68
Aarne Kolehmainen talks about Eastern Karelia.....	71
Young people reject Finnish	72
Back to religion	72
Katri’s story	73
New York Mills.....	74
New York Mills and indians	75
Salolampi – a Finnish islet in an international field	77
Eric Peltoniemi – a man made of music	79
Allan (Al) Reko – a singer and accordion player	82
Dennis Halme – an esteemed folk musician.....	85
Finnish Laestadians.....	87
Diane Jarvi – a nightingale	89
Timo Riippa	92
Clarence Forrester – a Minnesota hero	95
Why Spain?.....	99
Ulla Tervo-Desnick – adjusting to American life	101
Elina Ruppert	104

Julkaisijan esipuhe

Foreword by the publisher

Vuonna 1974 toimintansa aloittanut Siirtolaisuusinstituutti on julkaissut suuren määrän väitöskirjoja ja muita tieteellisiä tutkimuksia sekä konferenssiraportteja. Julkaisutoimintaa on laajennettu koskemaan myös dokumentoivaa ja jopa kaunokirjallista kerrontaa koskevaksi tavoitteena saada laajempi lukijakunta kiinnostumaan mielenkiintoisesta siirtolaisuudesta ja siirtolaisten historiasta.

Tähän ryhmään kuuluu nyt esitettävä FM Paula Tervon työ, joka käsittelee suomalaisia siirtolaisia ja heidän jälkeläisiään Minnesotan kaivosalueilla. Michiganin Kuparisaaren eli Hancockin seudun ohella Minnesotan rautakaivoskaupungit olivat suomalaisen siirtolaisuuden ydinalueita 1800-luvulta lähtien. Tervon Amerikankistu ja rautarensi kertoo tälle seudulle asettuneiden suomalaisten ja heidän jälkeläistensä tarinan ihmisten omien kertomusten valossa.

Työn nyt valmistuttua haluan lausua parhaat kiitokset Paula Tervolle käsikirjoituksesta. Käännöstyöstä kiitän Paula Tervon tytärtä Ulla Tervo-Desnickiä, joka on asunut jo yli viisitoista vuotta Minnesotassa. On tärkeätä, että teksti julkaistaan myös englanniksi, sillä suomenkielen taito on kadonnut yleensä kolmannessa ja neljännessä sukupolvessa siirtolaisten jälkeläisiltä.

Tämä julkaisun yhtenä tavoitteena on popularisoida Suomen siirtolaisuuden historiaa. Suomesta on aikojen kuluessa lähtenyt siirtolaiseksi 1,2 miljoonaa ihmistä ja työtä on vielä paljon edessä. Tarvitaan hyvää yhteistyötä tutkimuslaitosten, siirtolaisuudesta kiinnostuneiden suomalaisten sekä ennen kaikkea ulkosuomalaisten ja heidän jälkeläistensä kanssa.

Jokaisella siirtolaisella on oma, mielenkiintoinen kohtalonsa, joka on ”laulun arvoinen”. Mutta laulajat eli tietäjät alkavat olla jo vähissä,

The Institute of Migration, established in 1974, has published a large number of doctoral dissertations, other scientific research and conference reports. In order to get a wider audience interested in immigration and its history, the Institute of Migration has widened its range and also published documentary and literary work.

This book, written by Paula Tervo, M.A., belongs in the latter group and tells stories of Finnish immigrants and their descendants in the mining ranges of Minnesota. In addition to The Copper Range of Michigan, also known as the Hancock area, the iron ore towns of Minnesota were centers of Finnish immigration, starting in the 1800's. "Finnish Immigrant's Trunk and the Iron Range" by Paula Tervo tells stories of Finnish immigrants who settled in this area, as told by the immigrants and their descendants themselves.

As the work has now come to completion, I'd like to thank Paula Tervo for the script. I'd also like to thank Paula Tervo's daughter, Ulla Tervo-Desnick, an immigrant who settled in Minnesota more than fifteen years ago, for translating the text. It is important to have the text available in English, since third and fourth generation Finns have usually lost command of the Finnish language.

One of the goals of this publication is to popularize the history of Finnish immigration. Throughout history, 1.2 million people have emigrated from Finland. Much work remains to be done. There is a great need for cooperation between research institutions and Finns interested in immigration, and, above all, Finnish ex-patriots and their descendants.

Every immigrant has a story of one's own. But the storytellers are getting fewer in numbers, especially among the older generation in America. We need modern time Elias Lonnrots to gather the remaining

varsinkin, mikä koskee vanhaa Amerikan siirtolaisuutta. Tarvitaan nykyajan Elias Lönnroteja keräämään vielä löytyvä tieto siirtolaisista ja heidän jälkeläisistään Suomen kansakunnan historian muistiin.

Turussa 24. helmikuuta 2003

Olavi Koivukangas
Siirtolaisuusinstituutin johtaja

material on immigrants and their descendants, and store it in the memory of Finnish history.

Turku, February 24, 2003

Olavi Koivukangas
Director, Institute of Migration

Kirjoittajan alkusanat

Foreword by the author

Ajatukseni suomalaisen perinteen tallentamisesta Minnesotan osavaltion pohjoisista osista USA:ssa syntyi vuonna 1997 keskusteluyhteyksistä tutkija Juha Niemelään, joka on perehtynyt alueen musiikki-perinteeseen. Minnesotan yliopiston palveluksessa sen siirtolaisuuden tutkimuskeskuksessa (IHRC) työskentelevältä fil.tri Timo Riipalta sain aluksi Suomeen sen tiedon, että suomalaissiirtolaisia sekä heidän jälkipolviaan asui kolmella pääalueella, ns. suomalaiskolmiossa.

Olen paljon kiittolisuudenvelassa Timo Riipalle (edesmennyt syksyllä 1998), joka tutustutti minut moniin amerikansuomalaisuuden tutkijoihin, jotka kävivät minua ystävällisesti tapaamassa tutkimuskeskuksessa. Myös johtavia suomalaikulttuurin toimijoita minulla oli ilo tavata, kuten Anutan pariskunta ja vanha tuttuni Irja Hansen myöhemmin Wadenassa. Tutkijoiden joukossa oli mm. tri JoAnn Hanson-Stone, jonka antamien ohjeiden mukaan otin yhteyden tutkimusjohtaja Ed Nelsoniin Iron Worldin kaivoskulttuurin tutkimuskeskukseen Chisholmissa.

Tapaaminen Ed Nelsonin kanssa oli ratkaisevaa laatua. Hän on itsekin tehnyt kenttätöitä alueella haastatteleamalla lähiseudun suomalaisperäisiä asukkaita. Hän lahjoitti minulle JoAnn Hanson-Stonen tekemän Brimson-Toimin alueen videon, tehtyjen haastattelujen kirjalliset tekstitallennukset sekä luettelon alueen nykyisistä alueen entisistä ja jo edesmenneistä suomalaisista. Ed Nelson hankki minulle myös luettelon muusikoista, joista toivoin voivani tehdä kirjallisia henkilökuvia. Juuri musiikki-ihmisillä näyttikin sitten suomen kieli säilyneen parhaiten.

Tässä vaiheessa minulle selvisi se asiain järjestys, että tutkimukseni keskittyisi mielenkiintoisiin ihmisiin, jotka mielellään saisivat olla myös muusikoita ja ennen muuta suomea puhuvia. Reittini kulki Saint Paulista Toimiin, Finlandiaan, Elyyn, Toweriin, Hibbingiin, Embarrassiin,

The inspiration for recording Finnish tradition in Northern Minnesota came to me during my 1997 discussions with Juha Niemela, who is familiar with music traditions of that area. Dr. Timo Riippa from the Immigration History Research Center (IHRC) at the University of Minnesota informed me that Finnish immigrants and their descendants lived in three main areas, also known as the Finnish Triangle.

I owe a lot to Timo Riippa (who passed away in the fall of 1998), who introduced me to many Finnish American researchers. They were kind enough to meet with me at the Immigration Center. I was also fortunate to meet many Finnish cultural leaders, including Mr. and Mrs. Anuta and later on, my old friend Irja Hansen in Wadena. The researchers I met included JoAnn Hanson-Stone, who connected me with Ed Nelson, head of research at Iron World, a mining culture research center in Chisholm.

My meeting with Ed Nelson turned out to be a crucial one. He has worked in the field interviewing Finnish immigrants of the area. He gave me video tape about the Brimson-Toimi area, made by JoAnn Hanson-Stone, as well as transcripts of all interviews he had conducted. He also gave me a list of current and past Finnish residents of the area and a list of musicians to interview. I later discovered that musicians were the ones who had been able to hold onto the Finnish language the best.

At this point it became clear to me that my research should focus on interesting people, many of them preferably musicians, and Finnish speaking. My route started in St. Paul and continued to Toimi, Finland, Ely, Tower, Hibbing, Embarrass, Cloque and Duluth. From Duluth, I continued to Wadena, New York Mills, Sebeka, Menahga and Wolf Lake. Kip Peltoniemi was an especially helpful guide for me by showing me Sebeka and introducing me to people, such as Arne Kolehmainen

Cloquetiin ja Duluthiin. Sieltä Wadenaan, New York Millsiin, Sebekaan ja Menahgaan, josta Susijärvelle (Wolf Lakeen). Erityisesti Kip Peltoniemi oli oppaanani näyttämällä Sebekaa pitkin poikin ja osoittamalla henkilöitä, kuten Aarne Kolehmaisena ja Hepokosken pariskunnan, joka taas auttoi edelleen löytämään Arvid Janssonin ja Big Ahon sisarukset Susijärvellä. Wadenassa tapasin Irja Hansenin, vanhan tuttavani.

Ystävällisyys ja avuliaisuus antoivat leimansa kaikelle spontaanisti syntyneelle työlle, jota voi syystä kutsua suomalaisystävien tiimityöksi. Kiitän kaikkia haastateltaviani avoimuudesta itseilmaisussa ja siitä, että he, alkuvaikeuksista huolimatta, alkoivat puhua asioitaan suomeksi. Haastattelujen jälkeen olimme aina iloisia ja vapautuneita. Suomen puhuminen antoi selvästi voimaa.

Sydämelliset kiitokseni kaikille apuna olleille, ei vähiten inspiroivalle ja huolehtivalle ystävälleni Richard Paperille Wadenassa sekä tyttäreleni Ulla Tervo-Desnickille ja hänen perheelleen.

Kyröskoskella 10.8.1999

Paula Tervo

and Mr. and Mrs. Hepokoski, who in turn helped me find Arvid Jansson and the Big Aho sisters in Wolf Lake. In Wadena I met Irja Hansen.

Friendliness and helpfulness flavored this spontaneous work, which can truly be called team work of Finnish friends. I thank all my interviewees for their openness in expressing themselves and that they, in spite of initial difficulties, spoke Finnish. The feeling after each interview was happy and relaxed. Speaking Finnish was clearly energizing.

My heartfelt thanks to everyone who helped, especially to my inspiring and helpful friend Richard Paper in Wadena and my daughter Ulla Tervo-Desnick and her family.

In Kyröskoski, August 10, 1999

Paula Tervo

Pentti Miller Toimista

Pentti Miller from Toimi

Tapailen nimiä tienvarteen pystytetyistä postilaatikoista, jotka ovat somia kuin linnunpöntöt. Seutu alkaa muuttua korpimaaksi, pikitiestä on tullut kuratie, kun sataa koko ajan. Kunnari, Hiltunen, Koski...

Jokohan eksyin? Edessä ajalee verkalleen tienkorjaaja. Pysäytän auton ohitettuani ensin tiekoneen ja kokeillen suomea kysäisen Pentti Millerin asuinpaikkaa. Ystävällinen vastaus tulee kuin tuleekin suomen kielessä: Pentti asuu aivan lähellä. Hän on tiekonemiehen setä. Mies saattaa minut pihaan asti, ajaen edelläni. Hän on Ronald Hall Two Harborista Superiorin tuntumasta.

Pentti Miller tulee ovelle. Hän kuuluu olevan jo ikämies, huitelee jo yhdeksättäkymmentään. Ryhti on kuitenkin suora ja silmät elävät.

"Olen asunut täällä koko ikäni. En ole pitkälle päässyt", Pentti nauhahtelee. Suomea puhutaan koko aika. Kylässä oli kättilö Pentin syntymän aikaan, ja niin äiti saattoi synnyttää pojan täällä. Hänestä kasvoi huumorimies ja musiikkimies. Huuliharppu soi kirkkaasti, ja näkyy, että soittaminen on mieluista.

Isä on ollut seppänä "mainin päällä" (kaivoksessa) Hibbingissä, täältä pohjoiseen. Ennen kaikki täällä Toimissa olivat suomalaisia. Isällä oli kahdeksan lasta. Hän oli Myllylän Antti, joka nimi muokkautui sitten Milleriksi. Hän kuoli 45-vuotiaana "känseriin" (syöpään). Äiti oli Mari Nieminen, syntynyt vuonna 1885.

Isä sai kaulaansa syövän. Olisi pitänyt kävellä lääkäriin Fairbanksiin noin 15 kilometriä. Oli heinäaika. "Heinä ensin", sanoi Antti – ja kuoli. Isän veli oli sepän "hälpärinä" (apumiehenä).

Myllylän Antti tuli Kälviältä vuonna 1900, äiti vuonna 1902. Siellä oli ollut köyhyyttä ja kurjuutta. "Piti puun parkkia syödä." Äiti tuli Jyväskylän seudulta.

I scan the names on mailboxes, perched by the roadside like pretty bird houses. As I enter the woodlands, the road turns muddy, due to the constant rain. Kunnari, Hiltunen, Koski...

Did I get lost already? A road worker drives slowly ahead of me. After passing his road roller I stop my car and ask the man, in Finnish, if he knows where Pentti Miller resides. I get a friendly answer in Finnish, as I had hoped: Pentti lives close by. He is the uncle of the road worker. Driving ahead of me, the man leads me to Pentti's house. He is Ronald Hall from Two Harbors by Lake Superior.

Pentti Miller comes to the door. He is an elderly man well into his eighties. His posture is still good, however, and he still has a twinkle in his eye.

"I have lived here all my life. I haven't gone too far", laughs Pentti. We converse in Finnish. The village had a midwife when Pentti was born so Pentti's mom could give birth to his son here. He grew up to be a man with talent for comedy and music. His harmonica sounds bright as he plays and one can tell he loves playing.

Pentti's father had been a smith in a mine in Hibbing, little ways north of here. Everyone in Toimi used to be Finnish. Pentti's father, Antti Myllylä, had eight children. His last name was changed to Miller later on. He died at 45 of kanseri (cancer). Pentti's mom's name was Mari Nieminen, born in 1885.

Pentti's father got throat cancer. He should have walked 15 kilometers to Fairbanks to see a doctor. It was haying season. "Hay first", said Antti – and died. Antti's brother was a smith's halppari (helper).

Antti Myllylä moved from Kälviä in 1900, Pentti's mom in 1902. Life had been poor and miserable in that area. "We had to eat tree bark." Pentti's mom came from the Jyväskylä area.

Toimissa teitä ei ollut ollenkaan. Tehtiin polkuja. Kaikki piti kantaa mailien päästä, sepän työkalutkin. Ei ollut edes kottikärryjä. Toimin ensimmäinen lehmä oli Myllylässä. Kotona puhuttiin suomea. Sitten tuli kouluunmeno ja oli pakko oppia englantia. – Keskustelumme hypähtää: Janssonin Jussi, Pentin hyvä kaveri, on juuri kuollut...

Pentti Millerin sisar asui New York Millsissä, jonne tuli jo kolmattasataa kilometriä matkaa. ”Ei voitu nähdä toisiamme, hän oli liian kaukana. Ei ollut kulkuvälineitä.”

Täällä oli kiviä ja puita. Maa oli ilmaista. Tuntui Suomelta. Suomalaiset perustivat ensin ammattiyhdistyksiä Hibbingin kaivostyömaille pohjoisessa. Sitten heidät pantiin lakkoiltuaan oikeudettomuuksien vuoksi mustalle listalle. Silloin he eivät voineet saada työtä juuri muuallakaan.

”Vasiten”, puuttuu puheeseen Väinö Vesterinen – suomeksi hänkin – ”tilattiin rikkurit”. Hän on toiminut duluthilaisen yhtiön luottamusmiehenä ja muuttanut Toimiin eläkkeelle jäätyään. Hän on tyytyväinen elämänsä siellä.

Väinö Vesterinen on Pentin edesmenneen vaimon poika tämän edellisestä avioliitosta. Väinön vaimo Hilja on Hiltusia. Koulutukseltaan hän on opettaja. Sebekassa asuu hänen sukuaan, John ja Betty Lake (Järvi).

Juttu kulkeutuu Itä-Karjalan reisuun. Monet amerikansuomalaisethan

89-vuotias huuliharpuosoittaja Pentti Miller Toimista.
– The 80 year old harmonica player Pentti Miller from Toimi.

Superiorin järvi Two Harborsin kohdalta.
– Lake Superior at Two Harbors.

There were no roads, whatsoever, in Toimi. People made paths. Everything, including the smith's tools, had to be hauled from miles away. There were no wheelbarrows, either. The first cow in Toimi was in Myllyla. Finnish was spoken at home exclusively. Then the children had to go to school and were forced to learn English. Our discussion leaps to another topic: Jussi Jansson, Pentti's dear friend, has just died...

Pentti Miller's sister lives in New York Mills, almost three hundred kilometers away. ”We couldn't see each other, she was too far away. We didn't have transportation.”

The land here was rocky and there was plenty of forest. The land was practically free and the area felt like Finland. Finns created unions at Hibbing mines. After going on strike to fight illegalities in the workplace, they were placed on a black list. After that, it was next to impossible to find employment anywhere.

”They sent for scabs intentionally”, interrupts Vaino Vesterinen. He is also speaking in Finnish. He worked as the union steward of a company in Duluth and moved to Toimi when he retired. He is happy with his life here.

Vaino Vesterinen is the son of Pentti's wife, now deceased, from a previous marriage. Vaino's wife comes from the Hiltunen family. She is a teacher by training. She has relatives in Sebek: John and Betty Lake (Jarvi).

lähtivät sinne innoissaan rakentamaan ihanneyhteiskuntaa 1920- ja 1930-lukujen taitteessa. Sinne lähtivät tästä kylästä Tenhonen ja Kämäräinen. Kämäräinen pääsi tulemaan takaisin, mutta katsoi parhaaksi muuttaa nimensä Koskeksi, kun niin pelkäsi kommunistien kostoa.

Pentti muistelee, kuinka hänen mummunsa lähetti sodan aikana paketteja Suomeen.

”Olen elänyt liian kauan”, sanoi väsyneen oloinen Pentti Miller minulle puhelimesta, kun soitin hänelle Saint Paulista ja kysyin, voisimmeko tavata. Nyt ovat hänen poskensa punaiset. Kahvit ja mieluiset muistelukset ovat panneet veret virtaamaan. Halaan häntä yllättäen, eikä hän tunnu panevan asiaa pahakseen, vaan sujauttaa käteeni hienosti muotoilemansa puukauhan.

03

We end up talking about the journey to Eastern Karelia. Many Finnish Americans left for that region in the late 1920's and early 1930's with the intention to build an ideal society. Two men from Toimi left: Tenhonen and Kamarainen. Kamarainen came back but decided to change his name to Koski because he was afraid of the revenge of the communists.

Pentti remembers how his grandmother sent packages to Finland during the war.

”I have lived too long”, said Pentti Miller when I had called him from St. Paul to set up a meeting. He sounded tired. Now his cheeks are red. Coffee and pleasant memories have given him new life. I hug him without warning, but he doesn't seem to mind since he slips in my hand a fine wooden spoon that he made.

03

Kalanterin iloiset sisarukset

The merry sisters of Kalanteri

Tapaan Kalanterin kolme tytärtä Theresa Ahon hirsiravintolassa, jonka nimi on ”Oma Paikka”. Mukana on Theresan lisäksi hänen pikkuvauvansa sekä äitinsä Joan Aho.

Lounastettuamme täällä menemme kylän suomalaismuseoon (Finland Heritage Site), johon tutustun paikallisen kulttuurisihteerin Suzan Frommin avuin. Jatkamme tarinointiamme museon tuvassa, joka on museoalueen sydänpaikka. Toimintapisteen lisäksi alueella on viehättävä hirsinen museorakennus sekä hirsisauna, jossa tosin ei ole väärinkäytöksi pelosta lämmitysmahdollisuutta. Paljon kuitenkin puuttuu, kun kiuas puuttuu. Sauna on hiljattain rakennettu ja tuoksuu hyvältä.

Sukuhistoriat tuntuvat olevan lähinnä paikalle kokoontuneiden sydäntä. Purammekin niitä ensin.

Kalanterin energiset ja nuorekkaat, jo kahdeksannenkymmenensä sivuuttaneet sisarukset ovat Laila (Hangartner, sveitsiläisperäisen miehensä mukaan), Mary (Nikolai) ja Ruth (Himes). Heidän suomalainen äitinsä oli Eetla Sofia, nyt Edla Sophie (Sulkava, myöhemmin Harju). Eetla oli syntyisin Merikarvialta ja syntynyt vuonna 1889. Hänen vanhempansa olivat Fiina ja Victor Sulkava. Isä-Victor kuoli, kun Eetla oli vain 3-vuotias. Sen jälkeen hän oli paljon Fiinan luona. Eetla meni jo varhain töihin. Sen jälkeen hän meni tätinsä luo, jonka nimeksi ”tytöt” mainitsevat Ruubacka. Amerikkaan menon Eetla valitsi 19-vuotiaana. Se suuri matka maksoi 40 dollaria. Eetla oli jo uudella mantereella ja tuli vastaan Bostoniin. Nyt Eetla oli jo Edla. Hän teki töitä Bostonissa vilatehtaassa dollarilla päivä. Vuosia myöhemmin hän meni tyttöystävänsä luo Minnesotan Duluthiin ja sai hotelleista palkkaa 25 taalaa kuukaudessa. Sitten hän tuli Finlandiin ja tapasi Toivo Kalanderin (Kalanteri), joka kosi häntä. Avioliitosta syntyi neljä tytärtä, joista Tyyne kuoli

I meet the three Kalanteri sisters in ”Oma Paikka”, a log restaurant owned by Theresa Aho. Theresa, her little baby and her mother Joan Aho are also there.

After lunch, we visit Finland Heritage Site, the village museum, with Suzan Fromm as our guide. She is the local cultural coordinator. We sit down to talk in the tupa, the main room and heart of the museum. In addition to the visitor center, the museum grounds have a charming log building and a log sauna, which can't be heated for fear of misuse. A sauna without a kiuas, or stove, however, is missing its essence. This sauna has been built recently and smells good.

Family history is a subject closest to the hearts of the people gathered here. It is our first topic.

The Kalanteri sisters Laila Hangartner (by marriage to her Swiss husband), Mary Nikolai and Ruth Himes, all three well into their eighties, are energetic and young at heart. Their Finnish mother was Eetla Sofia, now Edla Sophie (Sulkava, later Harju). Eetla was born in Merikarvia in 1889. Her parents were Fiina and Viktor Sulkava. Viktor died when Eetla was only three years old. After that, she spent a lot of time with Fiina. Eetla started working early on. After that, she went to live with her aunt Ruubacka. At 19 years old, Eetla decided to leave for America. That big trip cost her \$40. Eetla's uncle was already in the new country and traveled to meet her in Boston. By now Eetla was Edla. She started to work in Boston at a wool factory for a dollar a day. Years later she joined her friend in Duluth and earned \$25 a month. She then moved to Finland, Minnesota and met Toivo Kajander (Kalanteri), who proposed to her. They had four daughters: Tyyne, who died at 85, Mary (Vieno Maria in Finnish), Laila and Ruth. Toivo worked as a dynamite man when High-

85-vuotiaana, Mary (suomalaisittain Vieno Maria), Laila ja Ruth. Toivo oli dynamiittimiehenä, kun rakennettiin valtatie 61:tä. Hän kuoli 60-vuotiaana, jolloin Edla meni tukkikämpälle emännäksi. – Hänen mielivärinsä kuuluu olleen purppura. Edla kuoli 90-vuotiaana.

Sisaruskolmikko kertoo, että kun heidän asuinpaikkansa nimi oli Autio, he alkoivat pitää sitä sukunimenään. Äiti, jota muistellaan mielellään ja muistetaan tarkasti, oli kuulemma hassuttelija. Hän lisäsi kurillaan kymmenen vuotta ikävuosiinsa. ”Oletpa hyvin säilynyt”, ihmiset ihmettelivät.

Sisarukset ovat käyneet Suomessa useita kertoja. ”Se tuntui niin kuin menis kotiin”, he kuvailevat.

Kaikki kolme Kalanterin sisarusta ovat syntyneet Finlandin kylässä. Oli huvittavaa, kun he esitellessään minua tutuilleen sanoivat, että olen Euroopan Suomesta (Finland, Europe). He taas ovat peräisin paikasta Finland, Minnesota. Kun työt syntyivät täällä, kättilönä toimi heidän äitinsä täti. Sen jälkeen kun äidin äiti kuoli Suomessa, hän ei enää halunnut mennä sinne. ”Ei perustanut mennä.” Isä ei käynyt Suomessa. Siellä ei ollut ketään, jonka takia olisi mennyt.

Isä oli pitänyt tärkeänä, että työt osaavat kirjoittaa suomea. Laila osaa lukeakin.

Miksi vanhemmat tulivat Amerikkaan?

Matkalla koillisen Minnesotan vanhoihin suomalaiskyliin.
– The road leading to old Finnish villages in the North-East of Minnesota.

Kulttuurisihteeri Suzan Fromm sekä Mattsonin perhe kodissaan Beaver Bayssa.
– Culture secretary Suzan Fromm and the Mattson family at home in Beaver Bay.

way 61 was built. He died at 60, after which Edla started to run the kitchen at a lumberjacks' cabin. Her favorite color was purple. Edla died when she was 90 years old.

The three sisters explain that since the name of their dwelling place was Autio they started to think it was their last name. Mother, of whom they have many detailed and pleasant memories, liked to be mischievous. She added ten years to her age. ”You look very young for your age”, people would say.

The sisters have visited Finland several times. ”It feels like going home”, they say.

All three Kalanteri sisters were born in the village of Finland. I found it amusing that they told their friends that I was from Finland, Europe. They are from Finland, Minnesota. When the girls were born, their great aunt was the midwife. After their grandmother died in Finland, the sisters stopped visiting the old country. ”There was no use going.” Their father never visited Finland. There was nobody to visit.

The girls' father wanted the girls to be able to write in Finnish. Laila reads Finnish, too.

Why did their parents come to America?

”Everything here is golden”, laughs Laila.

Toivo, the girls' father, worked as a foreman at a factory in Finland. He

”Kaikki on täällä kultaa”, nauraa Laila.

Toivo-isä oli Suomessa työnjohtajana tehtaassa. Hän ei viihtynyt siinä työssä. Laivalla matkalla Amerikkaan hän heittikin kravattinsa mereen!

– Toivon harrastus oli puunkaiverus. Hän tuli sotaa pakoon Imatralta vuonna 1939.

Sisarukset kertoivat, että koulussa rangaistiin suomalaisia samalla tavalla kuin intiaaneja, jotka pyrkivät puhumaan omaa kieltään. Heitä haukuttiin sanomalla: ”Dirty Finlanders!” (likaiset suomalaiset). Kyllä huvitti kuulla tuollaista, kun suomalaiset ahkerina saunassa kävijöinä olivat varmasti pohjoisten metsien puhtaimpia asukkaita!

Vuonna 1995 Finlandissa vietettiin suomalaisten alueelle tulon sata-vuotisjuhlia. Kaikkialta tuli vieraita, yhteensä 3000 henkeä.

– Vuonna 1967 kävivät Ahti Karjalainen ja Olavi Munkki Suomesta ja Laila sai kunnian olla heille seurana, sisarukset muistelevat.

Räätikkälöötä ja lantun kaaputus ovat perheessä Suomen vanhaa perua. Hernesoppaa tehdään mieluummin vihreistä herneistä. Myös Finlandissa hullutellaan keksittynä Pyhän Urhon päivänä.

Ahon Joanie ja Theresa, muusikot

Joanie Aho kertoo tulleen Pike Riveristä, Virginiasta, pohjoisesta Minnesotasta. Se on tunnetusti kaunista seutua. Hänen miehensä Ernest Aho kuoli muutamia vuosia sitten. Äiti, omalta sukunimeltään Anttila, on syntynyt Minnesotassa. Isän sukunimi on Mäki.

Joanien isä on Turun puolesta, äiti saamelainen. Isän äiti Hanna Kalio on saamelainen hänkin. Äiti kuoli Hannan syntyessä. Hänen isänsä nai piian. Perheeseen syntyi paljon lapsia, ja Hanna sai raataa itsensä väsyksiin. Niinpä hän teki ratkaisunsa ja lähti yöllä, salaa isältänsä, Amerikkaan – eikä ilmoittanut koskaan olinpaikkaansa. Ensin Hanna oli naimisissa Andersson-nimisen miehen kanssa, joka kuoli suuren influenssaepidemian aikana. Sitten hän meni naimisiin Ahon kanssa, joka eli 89-vuotiaaksi. Hanna asui Hibbingissä.

Theresa on perheorkesterin puhdasääninen laululintu. Hän laulaa sydämeen käyvästi suomalaisia kansanlauluja. Isä-Ernest, orkesterin johtaja, on nyt poissa, mutta muut jatkavat. Äiti-Joanie kuuluu olevan taitava rumpali. Nyt Theresalla on flunssa eikä hän voi laulaa. Hän antaa kasettejaan ja kertoo soittaneensa pitkään selloa Duluthin sinfoniaorkesterissa. Theresalta käy myös viulun ja haitarin soitto.

didn't like his job. So he threw his tie in the ocean on the way to America! Toivo's hobby was woodcarving. Fleeing the war, he left Imatra for the new country in 1939.

Finns were punished in school for speaking their own language, much in the same way that American Indians were punished. The sisters recall that Finns were called "Dirty Finlanders!" Knowing that Finns most likely were among the cleanest inhabitants of the northern woods, these words sounded amusing. Finns had sauna baths frequently.

In 1995, Finland, Minnesota celebrated the Centennial of Finnish immigration in the area. A total of 3000 people gathered from near and far. In 1967 Laila had the honor to serve as a guide to Ahti Karjalainen and Olavi Munkki, who were visiting from Finland.

In this family, räätikkälöötä and peeling rutabagas are traditions that came from Finland. Peasoup is made with green peas rather than yellow peas. And, people in Finland, Minnesota get in a festive mood on St. Urho's Day.

Joanie and Theresa Aho, musicians

Joanie Aho comes from Pike River in Virginia, MN, a town in the northern part of the state. The area is known for its beauty. Her husband Ernest Aho died a few years ago. Her mom, nee Anttila, was born in Minnesota. Her father's last name was Mäki.

Joanie's dad came from the Turku area and her mother was a Sami. Her paternal grandmother is also a Sami. Hanna's mother died as she was giving birth to Hanna. Hannah's father married a maid. They had many children and Hanna had to work night and day. Hanna made her decision, snuck out in the middle of the night and traveled to America, never letting her family know her whereabouts. First Hanna was married to a man by the name of Andersson, who died during the great flu epidemic. She then married Aho, who lived to be 89. Hanna lived in Hibbing.

Theresa, with her clear voice, is the nightingale of the family orchestra. She sings Finnish folk songs with heart. The director of the orchestra, the sisters' father Ernest, has passed away, but the rest of the orchestra keeps going. Joanie, the sisters' mother is an accomplished drummer. Theresa can't sing today due to a cold. She gives me some of her recordings on cassette tapes and tells me that, for many years, she played the cello in The Duluth Symphony. She plays the violin and the accordion.

Finlandilaiset naiset kertovat uuden vuoden taioista, joita ennen oli tapana tehdä. Teelehtiä pantiin silloin kuumaan veteen. Sen perusteella, minkä muotoisia niistä paisui, tehtiin johtopäätöksiä, mitä uuteen vuoteen tulee.

Puhutaan myös suomalaisista humoristisista lauluista. Naiset maistelevat sanoja "hulivili" ja "hummeri" eivätkä oikein ymmärrä niiden merkityksiä, ennen kuin vähän auttelen.

Aseman kello löi kolme kertaa, silloin se juna lähti. Silloin se hulivili hummeripoika sen torpan tytön jätti.

Nämä säkeet muistetaan hyvin. Ruth Himes, se nuorin Kalanteri, lausuu: "Tula tullan tuli tuli tei, mikä helkkari minut sen Tiltun kanssa yhteen vei". (Ruth selitti, että tuli lapsia ja Tilta jätti miehensä.)

Kun kysyn Theresa Aholta, mitä hän nyt tekee leipätyökseen, hän siteeraa hilpeänä Hiski Salomaata: "Minä vain tiskaan astioita ja luudalla lakasen lattioita...". Ja lähtee töihin ravintolaansa.

Finland, tulenpalavien vaahteroiden kylä

Baptism River Valleyhin (Kastejo-kiilaaksoon) syntyi jo 1890-luvun lopulla Finlandin kylä, joka sijaitsee kauniilla paikalla kukkuloiden ja kalliomuodostelmien sylissä. Lähellä olevat mahtavan Superior-järven ylä-

Kolme polvea Ahoja: Joanie, Theresa ja tämän vauva museossa seuranaan Laila Hangartner.

– *Three generations of the Aho family: Joanie, Theresa and her baby in the museum together with Laila Hangartner.*

Mary Nicole ja Ruth Himes museoalueen kerhuhuoneessa.
– *Mary Nicole and Ruth Himes in the museum's clubroom.*

The Finnish women of Finland tell me about the New Year magic they used to do. They put tealeaves in hot water. They could tell the future for the next year by looking at the shapes of the leaves.

There are many humorous Finnish songs. The women recall words like hulivili and hummeri but don't know what they mean. I help them out.

Aseman kello löi kolme kertaa, silloin se juna lähti. Silloin se hulivili hummeripoika sen torpan tytön jätti.

(– The bell at the station rang three times, that's when the train left. That's when the no-good boy left the tenant farmer's girl.)

The sisters remember these verses well. Ruth Himes, the youngest of the Kalanteri sisters, recites: "Tula tullan tuli tuli tei, mikä helkkari minut sen Tiltun kanssa yhteen vei". (Ruth explains that Tilta and husband had children and Tilta left him.)

When I ask Theresa what she does for a living she quotes Hiski Salomaa: "Minä vaan tiskaan astioita ja luudalla lakasen lattioita..." (I just wash the dishes and sweep the floor.) Then she returns to her work at her restaurant.

Finland, a village of fiery red maples

The village called Finland was born in the Baptism River Valley at the end of

maat (Sawtooth Mountains, Sahanterävuoret) erottavat laakson tästä maailman suurimmasta makean veden altaasta. Koska maasto on jylhää, siirtolaiset asettuivat tänne yhtenä viimeisistä asuinpaikoista. Ensimmäiset asumukset olivat yksihuoneisia hirsimökkejä. Posti tuli purje- ja höyrylaivalla Superior-järven rantakylään ja kuljetettiin talvella perille koiravaljakolla.

Puukaupan vuoksi seudulle saatiin rautatie vuonna 1907. Metsätöistä saatiin suuret määrät valkomäntyä, setriä, palsamia ja kuusta, ja pioneerit saivat siitä elantonsa.

Alueelle perustettiin kouluja; tarvittiin vain viisi lasta, että sai jo perustaa vaikkapa yhden perheen koulun. Postinkulku helpottui rakennetun rautatien ansiosta. Perustettiin osuuskauppa, Greyhound-bussit alkoivat liikennöidä ja sähkö kaikkine siunauksineen saatiin vuonna 1939.

Vuonna 1935 omisti 179 kylän suomalaisperhettä Finlandissa jo parisataa hehtaaria maata. Maatilat tuottivat viljaa, kasviksia, marjoja, omenia, lemmiä ja sikoja. Vain kerma myytiin.

Kun sitten suuri lama tuli ja metsätyö loppui, elinkeinoksi tulivat puutavaraan ja taconiteihin (rautamalmi) liittyvät työt sekä turismi.

Baptism Riverin ja sen lisäjokien muodostama alanko muodosti hyvän paikan tarkkailla Neuvostoliiton lentokoneita ja ohjuksia. Se on 360 metriä Superiorin pinnan yläpuolella. Tämä lentotukikohta, Finlandin takainen alue, on perustaltaan punaista graniittia, joka on lujempaa kuin mikään muu alueen muinaiseen mannerhalkeamaan tunkeutunut kivilaji.

Kaksi miljoonaa vuotta sitten puolentoista kilometrin paksuiset jäälautat levisivät tänne Kanadasta ja peittivät yläkeskilammen. Vähiten vastustuskykyinen kivilaji hävisi niiden voimasta, ja niin syntyi tasanko.

Jäät ovat sulaneet Minnesotan lukemattomiksi järviksi, ilmiö, jolle on vertauskohtansa Suomessa. Superiorin suunnaton järvi muodostui jäiden kovertamaan keskimantereeseen alanteeseen.

Jäiden jälkeen tuli metsä, hirvi, karhu, intiaani – ja suomalaiset, jotka kotiutuivat helposti tähän laaksoon.

Tosi suuri on ollut se voima ja sisu ja into, joka on pannut siirtolaiset raivaamaan tiensä Sahahampaiden toiselle puolen.

the 1890's. It rests in the arms of beautiful hills and rock formations. The Sawtooth Mountains separate this valley from the largest sweet water basin in the world; Lake Superior. This was one of the last places for people to settle due to the ruggedness of the landscape. The first dwellings were one-room log cabins. The mail came to small villages on Lake Superior. In the winter, it reached the in-land settlements by dogsled.

Railroad came to the area in 1907, built for the need of the logging trade. The pioneers earned their living by logging white pine, cedar, balsam fir, and fir.

Schools were established: you only needed five children to start a school. The children could all be from the same family. Mail service improved due to the freshly built railroad. A co-op was started, Greyhound buses started to serve these areas and electricity, with all its blessings, came in 1939.

In 1935, the 179 Finnish families in Finland owned a couple hundred hectares of land. The farms produced grain, vegetables, berries, apples, cows and pigs. Only the cream was sold.

When The Great Depression came and logging practically ended, people started to work in the fields of lumber, taconite mining and tourism.

The plain formed by Baptism River and its tributaries provided a good location to watch for Soviet planes and missiles. It is 360 feet above Lake Superior. This air force base, the area behind Finland, Minnesota, rests on red granite, which is stronger than any other rock in this continental divide.

Two million years ago ice blocks measuring one and a half kilometers in depth moved here from Canada and covered the Upper Midwest. The least resistant rock wore off under the weight of the ice blocks and a plain was born.

The ice blocks melted and formed the innumerable lakes of Minnesota, a phenomenon repeated in Finland. The immense Lake Superior was formed in a mid-continent low land carved by glaciers.

After the ice came the forests, elk, bear, the Indians – and Finns, who felt immediately at home in these parts.

The immigrants who settled here showed great strength, sisu and enthusiasm in finding their way and settling on the other side of Sawtooth Mountains.

Kalanterin tyttöjen reseptejä

Kalakeitto

5–6 lohkontua perunaa
1 sipuli palasteltuna
7–8 palaa järvirautua tai ahventa
vähän maustesekoitusta
neljänneslitra maitoa
2 tl voita
1 tl suolaa
selleriä, nippu persiljaa
2–3 lohkontua porkkanaa

Kuori perunat, peitä vedellä ja keitä suolan, sipulin ja porkkanoiden kanssa. Kun perunat ovat melkein pehmeitä, lisää kala ja keitä 15 minuuttia. Kiehuta kuivaksi ensin osa vedestä. Lisää maito, voi, mauste ja selleri. Keitä hiljaa, kunnes perunat ja kala ovat kypsät. Mausta persiljalla.

Äidin kardemummapulla

hiiva
neljänneslitra maitoa kuumennettuna
3 dl sokeria
4 tl suolaa
neljänneskilo voita
8–10 munaa
10 kardemumman siementä jauhettuna
24–32 dl vehnäjauhoja
2 tl vaniljaa

Vaahdota munat hyvin. Lisää sokeri ja vispaa. Lisää vanilja ja suola. Sekoita suuressa astiassa jäähtynyt maito, munaseos ja hiiva, joka on liuotettu lämpimään veteen. noin 16 dl jauhoja ja kardemumma. Vispaa hyvin sähkövatkaimella. Lisää jauhoja ja vatkaa puu-

lusikalla. Kaada seos jauhotetulle pöydälle ja vatkaa, kunnes se on sit-keää, mutta pidä taikina niin pehmeänä kuin mahdollista. Pane voideltuun as-tiaan lämpimään paikkaan nousemaan. Kun taikina on kaksinkertaistunut, painele se kasaan ja anna nousta uudelleen. Leivo ritseleiksi tai mihin tahansa muuhun muotoon ja anna nousta uudelleen. Paista 220°C:ssa puoli tuntia. Sivele kiiltoaineella, joka on tehty kahvista ja sokerista (1 ½ dl kahvia ja ½ dl sokeria). Jauhaaksesi kardemummaa pane siemenet pyyheliinan väliin ja lyöne vasaralla rikki.

Recipes from Kalanteri sisters

Kalakeitto (Kal Keitto, Finnish fish soup)

5–6 cubed potatoes
1 chopped onion
7–8 pieces järvirautu or perch
touch of spice mix
1/4 liter milk
2 tsp butter
1 tsp salt
celery
parsley
2–3 sliced carrots

Peel potatoes, cover with water and boil with salt, onion and carrots. When potatoes are somewhat soft, add fish and boil for 15 minutes. Boil down the water a little. Add milk, butter, spices and celery. Simmer until potatoes and fish are done. Add parsley.

Äidin kardemummapulla (Mom's cardamon bread)

yeast
1/4 liter warmed up milk
3 deciliters sugar
4 tsp salt
1/4 kilogram butter
8–10 eggs
10 cardamon seeds, ground
24–32 deciliters flour
2 tsp vanilla

Beat eggs well. Add sugar and beat the mix. Add vanilla and salt. Mix in a large bowl warm milk, egg mix and yeast, which has been dissolved into warm water, 16 deciliters flour and

cardamon. Mix well in an electric mixer. Add the remainder of the flour and mix with a wooden spoon. Pour mix onto a floured board and knead until it. Keep dough as soft as possible. Place in a buttered bowl to rise in a warm place. When it has doubled, punch it down and let it rise again. Form dough into different shapes and let rise one more time. Bake in 220°C for half an hour. Brush with a mix of coffee and sugar (1 ½ dl coffee and ½ dl sugar). Grind cardamon by wrapping seeds in a towel and pounding them with a hammer. Add to the mix.

Millie Salmela Bissonett

– taiteilija ja toimittajapersoonallisuus

– artist and reporter

Milli asuu jonkun mailin päässä Elyn keskustasta. Hän lupaa panna kirkkaan punaisen huivin puun oksaan siihen, missä minun pitää kääntyä pihaan. En ole ennen nähnyt taloa, joka olisi tehty niin jyrkeistä hirsistä kuin tämä. Talo on lämpimän ruskean punainen. Sisällä kaikki on pelkistettyä. Tauluja ei näy seinillä. Mikään pikku puukoto tämä ei todellakaan ole.

Juomme valkoviiniä parvekkeella ilta-aurion kajossa, kun lokakuinen metsä on jo harventumisensa ja kellastumisensa aloittanut. Pihalla tuvan ikkunan takana kasvaa valtavia valkomäntyjä.

Talon selkäpuoli on suunnattu maailmaa vastaan: ihmisiä, tietä, kaupunkia. Metsälle on avattu koko syli. Milli rakastaa metsää.

Syömme lasagnea ja salaattia. Kahvi on Presidentti-kultaa. Duluthista löytyy sellainen kauppa, josta sitä saa. Syömme jäätelöä ja juomme sitä kahvia. Taidammekin olla Suomessa!

Millin isän suku on Oulun puolesta, Kiimingistä ja Muhokselta. Äidin suku tulee Suomussalmelta. Mummon nimi on Anna Eskolin. Hän on kuulemma Millin hyvä ystävä, niin hyvä, että Milli keskeytti Suomessa olonsakin, kun mummo sairastui, ja tuli häntä hoitamaan.

Milli on ollut pitkään Suomessa, yhteensä seitsemän vuotta. Niistä kahtena hän on ollut Ateneumin iltakursseilla. Hän ihailee lämpimästi Vuokko Nurmesniemeä ja kiittelee hänen taitojaan. Hän on tehnyt töitä myös Jaakko Nummiselle, sisustussuunnittelijana.

Amerikassa suku on tullut Elyyn Pike Riveriltä, joka on kaunista seutua. He ovat olleet hiljaisia eläjiä, uskovaisia lestadiolaisia. Millin isä on myös saarnannut. Hän kertoo, että he ovat olleet Suomessa syrjittyjä, vainottujakin valtionkirkon taholta. Isä ei kotona puhellut paljon. Intiaanien kanssa oli yhteyksiä. Ensin he tulivat lainaamaan pyssyjä ja toivat

Millie lives a few miles from downtown Ely. She promised to tie a red scarf on a branch to mark the driveway to her house. I have never seen a house built of such solid logs before. The color of the house is a warm brownish red. Inside, everything is plain. No pictures on the walls. This is no small log cabin. We drink white wine on the balcony in the glow of the evening sun. The October forest has already begun to thin out and turn yellow. Behind the kitchen window I see enormous white pines.

The house turns its back toward the world: people, road, town. Its arms open to the forest. Millie loves the forest. We eat lasagna and salad. Millie serves Presidentti-coffee. A store in Duluth carries it. We eat ice cream and drink coffee. We must be in Finland!

Millie's father's family came from the Oulu-region, from Kiiminki and Muhos. Her mother's family came from Suomussalmi. Grandmother's name is Anna Eskolin. She is very close to Millie, so close that Millie interrupted her stay in Finland to take care of grandma when she got ill.

Millie lived in Finland for a long time, seven years in all. During two of those years, she took evening classes at Ateneum, the main art school in Helsinki. She admires Vuokko Nurmesniemi and praises her skills. Millie has also worked for Jaakko Numminen as an interior designer.

Millie's family came to Ely from Pike River, a beautiful area. They have been quiet, devoted Laestadians. Millie's dad did some preaching. He says that Laestadians were shunned in Finland and persecuted by the state church. Millie's father didn't talk much at home. He kept in touch with Indians. First the Indians came to borrow guns for hunting and paid with half of their kill. Millie's father and Indians understood each other even though they didn't have a common language.

sitten korvaukseksi puolet saaliista. Isä ja intiaanit ymmärsivät toisiaan, vaikkei heillä ollutkaan yhteistä kieltä.

Milli on kielenkäytön mestari, kertoja, kuvailija, eläytyjä, dramatisoija. Hän ilmentää itseään kokonaisvaltaisesti. Ääni soi ja hiljenee ja sammuu ja nauraa. Ilmassa tunnen kuin jotain karen blixeniläistä lumoa.

Keskustelumme alkoi ensin kutakuinkin muodollisena, mutta kohta riemuitsemme jo samassa hengessä. Milli lämpeni ja suomen kieli etsi tiensä jostakin syvältä. Tunsin oloni ihanan kotoiseksi, kun suomi soljui näin eläväisenä täällä pohjoisten erämaiden liepeillä. Railakkainta hänen suomensa oli ja kuvailutapansa herkullisinta, kun hän innostui kuvaamaan omia sukulaisiaan, varsinkin äitiään ja mummoa.

Milli kertoo olleensa jo lapsuuskodistaan lähtien kova työntekijä. Nuorena hän ei käynyt tansseissa, vaan nautti kotoisesta olost. Luonto on, ja on aina ollut, inspiraation lähde. Hän on ollut lastentarhanopettaja, mutta siirtyi sitten taidekouluun. Lapsi se elää hänessä itsessäänkin voimakkaana. Milli luo vaikka mitä, vaikka eskimosaappaiden malleja. Häntä en voi luokitella. Mikään valmis pilttuu ei sovellu hänelle. Nimi kortissakin lukee vain MILLI. Itse hän suunnittelee vaatteensakin. Kovin koruttomia, lähes askeettisia.

Millin poika soittaa ja tyttö tanssii koillisminnesotalaisten ylpeydenaiheessa ”Singing Stringeissä”. Viime kesänä he olivat Kaustisilla.

Tällä eläväisellä olennolla on paljon tuttuja Helsingissä. Muuten hän sanoo olevansa erakkosielu, jolla on vain kaksi ystävää. Toinen heistä on vanha intiaanimies, jolla on suunnaton, valoisa sielun puoli. Toinen juo.

Milli Salmela Bissonettilla on veli Charles Salmela. Hän on taiteilija hänkin, ollut töissä mm. Arabian tehtailta Suomessa. Kotisavesta hän on tehnyt sarjan ruskeita mukeja Millille.

”Kaikki Suomesta”, sanoo hirsitalon emäntä onnellisena, kun menen hänen astiahuoneeseensa. Kaapista ei voi puhua eikä komerosta. Se on todella hyllyillä sisustettu huone.

Mitä tulee sisustamiseen, Milli tunnustaa, ettei ole helppoa auttaa amerikkalaisia kodinsisustusongelmissa. Heillä on niin paljon tavaraa ja niin paljon värejä, hän valittaa turhautuneena. Hän haluaisi yksinkertaistaa, muttei se täällä käy.

Milli Bissonett on myös radiotoimittaja. Hänellä on paikallisradiossa Aamutunti-niminen ohjelma, jonka lisäksi hän tekee myös iltapäiväohjelmia. Hän kertoo säät suomeksi, kääntää runoja ja lukee niitä suomeksi. Juuri nyt hän alkaa lausua Tabermannia, valkovuokoista ja perunan-

Millie is a master with words, a storyteller, a dramatic performer. She expresses herself with her whole self. Her voice sings and dies down and laughs. I feel enchanted in a Karen Blixenesque way.

Our discussion started in a somewhat formal manner, but soon we were laughing as kindred spirits. Millie warmed up and the Finnish language found its way out from somewhere deep within. Listening to Finnish here so close the northern wilderness made me feel very much at home. Millie's Finnish was at its most colorful and lively when she was describing her relatives, especially her mother and grandmother.

Millie was a hard worker ever since she was a child. She didn't care for going out and dancing when she was young, but preferred to stay at home. Nature has always been an inspiration to her. She was a preschool teacher but decided to attend art school. A child lives within her still. She creates a multitude of things, even Eskimo boots. You can't classify her. No category fits her. Her card is plain and simple; it reads MILLIE. She designs her own clothing, as well. Her clothes are simple, almost austere.

Millie's son plays in ”Singing Strings”, a source for pride in North-eastern Minnesota, and her daughter dances with the group. They visited Kaustinen, Finland, last summer.

This lively person has a lot of friends in Helsinki. Otherwise, she sees herself as a solitary soul, who has only two close friends. One is an old Indian, with a immensely bright, positive personality. The other one drinks.

Millie Salmela Bissonett has a brother, Charles Salmela. He is an artist as well and has worked at the Arabia factory in Finland. He has made a set of brown clay mugs for Millie.

”Everything is from Finland”, says the mistress of the log house, as I enter her buffet. The buffet is actually a room full of dishes, not a cupboard.

Millie says that it is not easy to assist Americans with interior design. She is frustrated by the number of objects they have and the multitude of colors they use. She would like to simplify, but with Americans, it's not easy.

Millie Bissonett is also a radio journalist. Her program, aired on local radio, is called Aamutunti. She also makes afternoon programming. She gives a weather report in Finnish, translates poetry from Finnish to English and reads the poems on the radio. As we speak, she starts recit-

varsista kertovan hauskan pikku runon, sekä Risto Rasaa. Millie siteeraa lopuksi Hemingwayta: ”Ihminen on saari.”

Illan kuluessa saan kuunnella näytteitä amerikansuomalaisesta musiikista, kun ”Ameriikan Poijat” töttööröörö kajauttelee puhtaasti ja täsmällisesti suomalaislauluja. Kuuntelemme näitä kahden cd:llisen verran ja palan painikkeeksi koto-Suomesta Talvelaa, Gothonia ja Hynnistä. Sitten tulevat suomalaiset polkat, jenkat ja valssit, joiden perinne on elinvoimainen amerikansuomalaisilla.

Radiotyössään Millillä on linjaus, jota hän nimittää arktiseksi. Siihen kuuluvat Norja, Ruotsi, Suomi ja Venäjän suomensukuiset kansat, runoineen ja musiikkeineen. Muutakin soitetaan, italialaista, ranskalaista. Hän yhdistelee vaistonvaraisesti klassista ja kansanmusiikkia ohjelma-kokonaisuuksiksi. Pääasia on musiikin elävä kosketus. Hän suodattaa musiikin ja runot omien henkilökohtaisten kokemustensa läpi ja tarjoilee ne niin, että ne puolestaan herättävät vastaanottajan kokemukset. Niin viesti elää.

Millin kanssa puhuttiin myös muotoilun tasosta ja sen kiistattomasta alenemisestä Suomessa. Yritimme pohtia, miten tämän voisi estää. Totamme, että usein käy niin, että ensin pitää ajautua tilaan, jossa jo ollaan elämän ja kuoleman rajamailla, kunnes siinä – ja vain siinä – löytyykin uutta. ”Hyvä, että on edes joku, joka ymmärtää sen.”

Myöhään illalla Milli alkaa kertoa taikauskosta. ”Joku oli kuollut ja viety riiheen. Pikkupoika istui puussa ja putosi, kun säikähti. Hänet riisuttiin alasti, pantiin kylmää vettä vatiin ja siihen lantti. Sitten vesi heitettiin lapsen päälle, että vainajan henki lähtisi hänestä. Myöhemmin hänen piti heittää lantti hautaan.”

Oli jo hyvin myöhä, kun tunnelman aina vain syvetessä aloimme puhua synnin käsitteestä ja siitä, että armon onnellista suuruutta ei luterilaisuudessa osata käyttää elämän voimaksi ja vapauttamiseksi.

Milli Bissonett, ihmeellinen nainen ja taiteilija minun makuuni – hän, joka asettaa punaisen liinan puunoksaan merkiksi vieraalleen ja rakastaa kiviä. Mutta ei rummutusta. Rumpuja hän tunnustaa inhoavansa niin, että lopettaa heti sellaisen musiikin kuuntelemisen, jossa ne ovat mukana. Hänelle rummutus on melua.

Sanoo Milli Minnesotan Elystä, ja siteeraa siirtosuomalaista, joka kerran kuvasi tunteitaan vieraiden, iloisempien ihmisten keskellä runoilien sydämeenkäyvästi: ”että minäkin, kankeakielinen, ilosta hypähdellä voisin...”

ing a funny little poem about wood anemones and potato plants and adds a poem by Risto Rasa. At the end, she quotes Hemingway: ”A man is an island.”

During the evening Millie introduces me to some Finnish American music. ”Ameriikan Poijat” blow their horns to Finnish tunes in a clear and steady manner. After two CD’s by this group, we listen to Talvela, Gothoni and Hynninen from Finland. Jenkkas, polkas and waltzes follow. The tradition of these dances is very strong among Finnish Americans.

In her radio work, Millie has an arctic theme. It includes poetry and music of Norway, Sweden, Finland and Finno-Ugrians of Russia. She also plays Italian and French music. She combines classical music and folk music intuitively to form programs. Reaching the listeners on an emotional level is Millie’s goal. She colors the music and poetry with her personal experiences and ”serves” it in a manner that touches the listeners. Thus lives her message.

Millie and I discussed the quality of design in Finland and its undeniable descent. We pondered how to prevent this from happening. We came to the conclusion that first Finnish design has to first sink to stage between life and death. Then – and only then – a rebirth can happen. ”I’m glad there’s someone who understands it”, says Millie.

Late at night Millie starts to talk about superstition. ”Someone had died and had been taken to the barn. A little boy sat in a tree, got scared and fell down. They stripped him naked, put cold water in a pail and dropped a coin in the water. To release the dead person’s spirit from the boy, they threw the water on the child. Later on, the child had to throw the coin in the dead person’s grave.”

It was getting late, and as the discussion grew deeper, we started to talk about the concept of sin and talked about how the Lutheran faith doesn’t know how to turn the immense magnitude of mercy into a liberating force of life.

Millie Bissonett, a wondrous woman and artist after my own taste – the one who places a red scarf on a branch to guide her guest in and loves rocks. It’s drums she doesn’t love. She hates drums so much that she will stop listening to any piece with drums in it. To her, drumming is noise.

Millie from Ely, Minnesota, quotes an immigrant Finn, who described his feelings among foreign, more joyous people of the new country, in this heartwarming manner: ”So that I, too, with my slow tongue, could jump with joy...”

Ely, kaivos- ja suomalaiskaupunki

Ojibwe- ja chippewa-intiaanit olivat pitäneet kotinaan koillisessa Minnesotassa sijaitsevaa Elyn aluetta satoja vuosia ennen kuin valkoiset turkiskauppiat alkoivat ostella heiltä majavannahkoja 1600-luvun lopulla. Ranskalaiset ja englantilaiset toivat uutta tekniikkaa intiaaneille. He saivat pyssyjä, ansoja, veitsiä ja keittotavaroita. Vielä tänään asuu turkiskauppiaitten jälkeläisiä näillä seuduin.

Sitten näille main saapui tutkimusmatkailijoita ja 1800-luvulla kultakuumeen hulluttamia ihmisiä, jotka halusivat rikastua kullalla. Sitä näiltä seuduin ei löytynyt, sen sijaan löytyi ”hullun kultaa”, rautapyriittiä. Nämä rautamalmiesiintymät osoittautuivat rikkaiksi ja niiden esiintymisalue oli nimeltään Vermilion Range. Rautamalmin äärettömän korkea pitoisuus-aste teki Elyn, ja koko Minnesotankin, kuuluisaksi jo vuonna 1883.

Elyn kylä perustettiin vuonna 1888 Shagava-järven itäpäähän, mutta kävi niin kuin Hibbingissä: rautamalmiesiintymän laajetessa yhteisön oli muutettava paikkaa ja se muutti nykyiselle paikalle. Nimi tulee tunnetun, samannimisen mainarin nimestä.

Ensimmäisen kaivoksen nimi oli Chandler (1880) ja se oli avolouhos. Kun mentiin syvemmälle, työtä oli tehtävä kuiluissa. Jopa 1200 miestä oli siellä töissä. Käytössä oli päiväpalkkaus, ja se oli 1.80–2.20 dollaria päivältä. Kaivosten malmituotto nousi lähes 20 miljoonaan malmitonniin.

Avattiin uusia kaivoksia: Savoy, Sibley, Zenith ja Pioneer. Samalla tarvittiin pölkkyjä tunneleiden rakentamiseen. Tarvittiin sahoja. Ja niitä syntyi. Nykyään metsänhakkuut, rajoitetussa määrin, suunnataan pape-riteollisuuden hyväksi.

Kun rautamalmin maanalainen kaivaminen alkoi tulla omistajille liian kalliiksi, viimeinenkin kaivos, Pioneer, suljettiin. Se tapahtui vuonna 1967. Nyt taconitiimalmin (matala-asteinen malmi, jossa pitoisuus on vain 20 %) kaivaminen on siirtynyt lounaaseen Mesabin rautarenessille.

Charles Trezona

Elyn tuntumassa sijaitsevan Miners Laken rannalla sijaitsee suuri ja kaunis Trezonan talo. Järvi on syntynyt keinotekoisesti peittäen alleen paikalla olleet kaksi kaivosta. Nyt se on muuttanut kerran niin arkisen kaivosmiljöön idylliseksi. Kaukana ei kuitenkaan ole se ainoa kaivos, joka eräänlaisena toimivana museona viestittää vielä paikkakunnan kulta-ajasta, joka oli rauta-aikaa.

Ely, a Finnish mining town

The Ely region, located in Northeastern Minnesota, had been the home to Ojibwa and Chippewa Indians for hundreds of years before white fur traders started to buy beaver pelts from them in the late 1600's. The French and the English brought new inventions to them. They got guns, traps, knives and cooking utensils. Still today, descendants of fur traders live in these parts.

Explorers arrived in the 1800's, prospectors struck by the Gold Rush, wanting to get rich quick by mining gold. There was no gold to be found in this area, just "crazy man's gold", iron pyrite. These iron ore deposits proved to be large and the region in which they were found was called Vermilion Range. The extremely high content of iron in the ore made Ely, and all of Minnesota, famous in the year of 1883.

Ely was established in 1888 at the eastern tip of Lake Shagava. However, it had to move to its current location when mining for iron ore expanded. Ely is named after a famous miner.

The first pit was called Chandler (1880) and it was an open pit. But as companies started to mine deeper, mining had to be done underground. Up to 1200 men worked in these mines at times of highest production. Men were paid \$1.80–\$2.20 a day. The production in these mines rose to 20 million tons of ore.

New mines were built: Savoy, Sibley, Zenith and Pioneer. Lumber was needed to build tunnels. Many sawmills were born. These days, to a limited extent, logging feeds the paper mill industry.

When underground mining got too expensive, underground mines started to close. In 1967 Pioneer, the last one, closed down. Now taconite mining takes place in the Mesabi iron range in the southwestern part of Minnesota. (Taconite is a low-grade iron ore with 20% iron.)

Charles Trezona

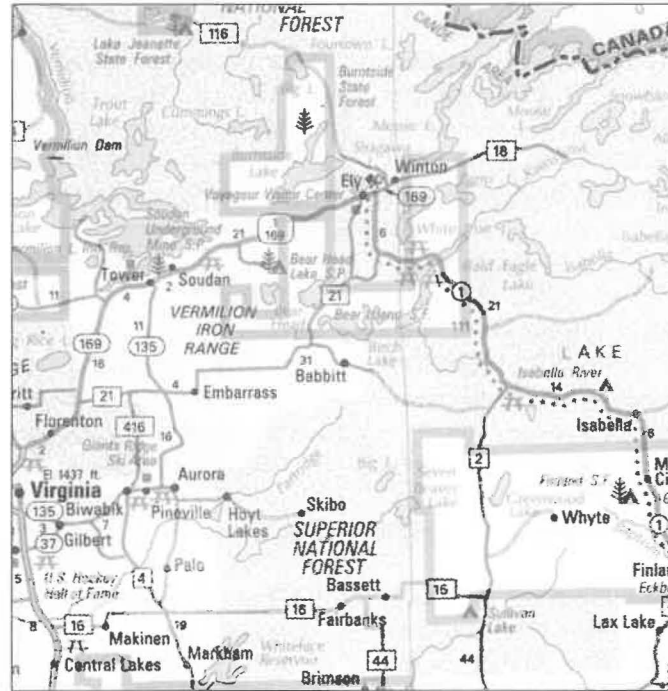
The big and beautiful Trezona house is located on Miners Lake close to Ely. Miners Lake is an artificial one and its waters cover two mines. It has transformed the ordinary mining landscape into an idyllic one. But not too far from here lies a mine that serves as a "living museum" to remind everyone of the Golden Era, or more appropriately the Iron Era, of this region.

"Elyn Mainari", the local paper, writes that a shroud of death was thrown over the whole Ely district when Charles Trezona, president of a

Paikallislehden ”Elyn Mainarin” mukaan paariliinat heitettiin – paitsi Elyn – koko piirikunnankin yli, kun pääjohtaja Charles Trezona äkkiä kuoli kesällä 1931. Hänen hautajaistensa kaltaisia 3000 saattajineen ei ole ennen nähty rauta-alueella. Työt kaivoksissa keskeytettiin ja 400 autoa liikkui saattueena kohti hautausmaata.

Alun alkaen Charles oli kotoisin Englannin Cornwallista. Jo hänen isänsä oli ollut työssä kaivoksissa kymmenen vuoden ikäisestä. Tultuaan siirtolaiseksi Amerikkaan hän teki töitä Michiganin kuparikaivoksilla. Aikanaan Charles Trezona tuli Elyyn Pioneer-kaivoksen johtajaksi. Jo muutamaa vuotta myöhemmin hän oli koko valtavan Oliverin rautakaivosyhtiön pääjohtaja Vermilionin alueella. Siinä asemassa hän toimi kuolemaansa saakka.

Charles Trezona oli syvästi kiintynyt Elyyn, ja hänet valittiin kahdesti kaupunginjohtajaksi. Hän oli yhteiskunnallisesti erittäin aktiivinen; Trezona perusti itse yhdistyksiä ja oli jäsenenä muiden perustamissa. Kaikesta tästä huolimatta näyttää kuitenkin ilmeiseltä, että Trezonan suhde työntekijöihinsä oli vaikea. Hän oli reilu mutta jyrkkä mies, joka vaati paljon. Ammattiyhdistysmiesten ilmaannuttua Elyyn jotkut heidän kannattajistaan osallistuivat v. 1904 kuuluisaan Trezonan lynkkausrytykseen. Häntä vaadittiin eroamaan ja jättämään kaupunki 24 tunnin kulu-

Löydä Ely syvien erämaiden tuntumasta.
– How to find Ely.

Ensihävähdyksen suomalaisuudesta Elyn kaivos- ja turistikaupungissa.
– First sign of Finnishness in the mining and tourist town Ely.

local mine, suddenly died in the summer of 1931. A funeral of this magnitude, with 3000 people attending, had never been seen in the Iron Range. Workers got a day off and a motorcade of 400 cars followed the hearse to the cemetery.

Charles was originally from Cornwall, England. His dad had been a miner there since age ten. After immigrating to America Charles had worked as a miner in the copper mines of Michigan. After some years, Charles came to Ely to lead the Pioneer mine. Just a few years later he became president of Oliver, the large iron ore company in the Vermilion Range. He held that post until his death.

Charles Trezona cared deeply about Ely, and was twice elected Mayor. He was very active politically: he founded many organizations and was a member in many others. In spite of all this, the relationship between him and his workers was difficult. He was a fair but stern man who demanded much. When the Union came to Ely, some of its members took part in the attempted lynching of Trezona in 1904. The union demanded that Trezona resign and leave town in 24 hours.

Trezona heeded under the threat of being hanged and left town under police protection. He returned a few days later, and no further problems arose after this disciplinary event.

I visited Iron World, the Iron Range research center in Chisholm, and got

essa. Trezona uhattiin hirttää ja hän lähti kaupungista poliisin suojassa. Muutamaa päivää myöhemmin hän palasi, eikä ongelmia ilmaantunut tämän kurituksen jälkeen.

Iron Worldistä (rauta-alueen tutkimuskeskus Chisholmissa) saamasani tutkimuksessa, jonka on tehnyt Saint Paulissa olevan St. Catherinen collegen tutkija Judy Johnson, on mielenkiintoinen tieto. Wanner Oman (Öhman?)-niminen 86-vuotias henkilö Minnesotan Virginiasta on kertonut haastattelijalle olleensa mainarina Elyn maanlaisilla kaivoksilla. Hän mainitsee isänsä olleen mukana suunnittelemassa Oliver Mine -yhtiön pääjohtajan hirttämistä v. 1904.

Oli miten oli, Trezonan talossa nyt toimivasta hotellista voit saada lämpimän kohtelun, opastusta – ja maailman parhaan pannukakun aamupalaksesi kermavaahtoineen ja hilloineen. Resepti on seuraava:

Pannukakku

2 munaa
1 dl maitoa
1 ruokalusikallinen vehnäjuhoja

Sekoitetaan ja paistetaan rapeaksi runsaassa voissa.

Turistien Ely

Elyn seutu on ollut jo vuosisadan alkukymmenillä huomattava turistikohde äärettömän kauniin erämaaluontonsa tähden. Se mainostaa itseään maailman suurimpana melontamaana. Ympärillä ovat laajat, osin vielä täysin koskemattomat erämaat, joista yhdessä Kanadan kanssa on muodostettu Rajavesien melonta-alue, BWCAW (Boundary Waters Canoe Area Wilderness). Siellä seikkaillessa voi käydä niin, ettei vastasi tule kanoottiretkellä muuta kuin harmaasusi (timberwolf). Tai sitten valkohäntäpeuroja häntä pystyssä tien poskessa samoin kuin ankkoja, hanhia, laululintuja, lento-oravia tai lokkeja. Mutta mustakarhun kanssa voi myös joutua nenäkkäin. Se kuitenkin näkee huonosti ja pakenee helposti. Mutta mustan karhun nenässä ei ole mitään vikaa, joten kulkija tekee viisaasti, jos kätkee visusti evänsä. Myös hirvi saattaa vilahtaa näkyviin. Lunni, Minnesotan nimikkolintu, ja kotka (bald eagle) ovat, totta kai, näkemisen arvoisia.

Elyn Rajavesialue sisältää enemmän kuin miljoona eekkeriä erämaata Superiorin kansallismetsäalueella. Se on laajin luonnonsuojelualue itään

a hold of a research paper by Judy Johnson from the College of St. Catherine. It has an interesting piece of information: Wanner Oman (Öhman?), a 86-year-old miner from Virginia, Minnesota, was a miner at the underground mines at Ely. His father was part of the group who planned to hang the president of Oliver Mine in 1904.

That put aside, the hotel now operating in the Trezona house is a friendly and hospitable one. And, it is the home of the world's best pancakes, with whipped cream and jam. Here's the recipe:

Pancake

2 eggs
1 dl milk
1 tbsp flour

Fry pancakes in ample butter.

Ely, tourist town

Due to the extraordinary beauty of its wilderness, the Ely region has been a notable tourist attraction since the early decades of this century. It advertises itself as the largest canoe area in the world. It is surrounded by expansive, largely untouched wilderness, which, in collaboration with Canada, is named the BWCA (Boundary Waters Canoe Area Wilderness).

As you are canoeing in this area, you might encounter a timber wolf. You might also see white tail deer by the side of the road, as well as ducks, song birds, squirrels and seagulls. The black bear also lives in these parts. It has poor eyesight and runs away readily when encountered by a human. It has a keen sense of smell, however, so you better hide your food well in the wilderness. You might also catch a glimpse of an elk. The loon, the state bird of Minnesota, and the bald eagle are also worth seeing.

The BWCA contains more than one 1,000,000 acres of wilderness in the Superior National Forest. It is the largest nature reserve east of The Rocky Mountains. In this area you can still find a lake no human has touched.

According to archaeological studies, people have lived in Ely canoe country for 11,000 years. After the Wisconsin glaciers receded, Paleo Indians hunted for deer and bison with bow and arrow. They constructed

Kalliovuorilta. Sieltä voit vielä löytää järven, jolla ei ole koskaan soudettu veneellä.

Arkeologit ovat todenneet Elyn kanoottimaassa eletyn jo 11 000 vuotta. Wisconsinin jääkentän vetäytyttyä paleo-intiaanit ovat näillä seuduilla metsästäneet peuroja ja biisoneita keihäillään. Kanoottinsa he ovat valmistaneet kovertamalla tai polttamalla puusta.

Äkillinen kasvihuoneilmiö n. 7 000 vuotta sitten synnytti ns. arkaaisen kulttuurin, jonka edustajille, arkaaisille intiaaneille, oli tunnusomaista kuparin sulattaminen ja sen valaminen työkaluiksi. Villiriisi ilmaantui seudun järviin jo 2 500 vuotta sitten.

Metsämaan intiaanit (Woodland Indians) korjasivat satoa ja varastoivat talvikuukausiksi. He keksivät koivuntuohikanootit, jousen, nuolet ja kuvat.

Elyn nykyistä päivää

Elyn mainosvaltteina ovat uluvat sudet, revontulet ja mustikkajuhlat. Hyväsydämiset ihmiset löytävät aina syyn iloita ja juhlia. Monet taiteilijat ovat löytäneet tiensä tähän kauniiseen pikkukaupunkiin, jossa on helppo hengittää. Mike Sinesio on keskiläinen parhaita ketjusahalla veistäjiä. Hän viljelee intiaani aiheita, omaa henkilöhistoriaansa, aluehistoriaa, paikallisten villieläinten ja etnisten hahmojen kuvausta. Hän etsii kuoren alta puun henkeä ja vapauttaa kuvahahmoksi sen, mikä siellä jo on ja tahtoo tulla ulos. Kesäkuussa viettävät

Vierailijoillekin avoin Elyn viimeinen kaivos on suomalaisille tuttu työpaikka. – *The last mine in Ely, also open for visitors. Many Finns worked here.*

Hotellina toimiva Trezona House on nimetty entisen omistajansa, kaivosjohtajan mukaan.

– *Trezona House is named after its former owner, the director of the mine.*

their canoes out of wood by carving and burning.

A sudden green house effect about 7,000 years ago gave birth to an archaic culture. Ancient Indians melted copper and cast it into tools. Wild rice appeared in the lakes of this area about 2,500 years ago.

Woodland Indians harvested the rice and stored it for the winter months. They invented birch bark canoes, bows, arrows and pictures.

Ely today

Ely lures tourists with howling wolves, northern lights and blueberry festivals. Good-hearted people always find a reason to make merry and celebrate. Many artists have found their way to this little town with fresh air for breathing. Mike Sinesio is one of the best chain saw sculptors in the Midwest. He finds his inspiration in Indian life, personal history, regional history, local wild life and ethnic subjects. He looks for the spirit of trees under the bark and releases it in the form of an image. In June, the Finns of the area get together for a celebration called Finnish Summer Felt. And, if you dare, you can look a wolf in the eye at the Wolf Center.

Finnish Americans at the Senior Center

I stopped by at the Senior Center to see if I would find any Finnish speakers. I was led to an old man having lunch. I sat down beside him and started to

Elyn ja lähiseutujen suomalaiset kesäjuhliaan (Finnish Summer Felt). Joka uskaltaa, voi pistäytyä susitarhassa katsomassa alueen petoja silmästä silmään.

Suomalaisjuurisia eläkeläiskeskuksesta

Poikkesin aivan sattumalta Senior Centerissä kysäisemässä, olisiko paikalla suomea puhuvia. Minut johdateltiinkin ystävällisesti vanhan miehen luokse, joka oli murkinoimassa lounastaan. Istahdin viereen ja aloin puhella. Mies alkoikin puhua suomea hetken kummasteltuaan outoa vierasta, joka siihen oli tupsahtanut. Hän oli William Hautala, 83-vuotias, sukuisin Lapualta. Isä oli ollut farmarina Wisconsinissa. William eli lyhyesti vain Will tuli metsä- ja tietöihin. Myöhemmin hän oli koneenkäyttäjänä metsätöissä. Elyyn hän kertoi tulleensa v. 1945.

Isän kotona oli kolmenlaisia lapsia: isän, äitipuolen ja yhteiset. Williamia oli ”pidetty huonosti” ja se oli synnä Amerikkaan lähtöön.

Aune Rajamäki istahti pöytään, kun kuuli suomea puhuttavan. Hänkin kävi jo yhdeksääkymmentä, mutta oli virkku ja iloinen. Hänen sukunsa tuli Sievistä. Aunen nykyinen nimi on Esterverk. Myös mies on, vierasperäisestä nimestään huolimatta, suomalainen. Ensin tuli isä Amerikkaan, sitten äiti kolmen lapsen kanssa. ”Isät tulivat kapinan alla ryssän sotaa pakoon”, puhuu Aune.

William Hautala kertoo, kuinka suomalaisia kirvesmiehiä muutti perheineen vuonna 1957 Barbados-saarille töihin. Siellä vietti Willkin kuusi vuotta.

Pöytään tulee jostakin myös Russell Niskala, jonka isä Kalle (synt. 1890), tuli Amerikkaan 1900-luvun alussa. He tulivat Oulun seudulta. Russell ei juuri, päinvastoin kuin Will ja Aune, puhu suomea, mutta ymmärtää puhumaani ja vastaillee kysymyksiini englanniksi. ”Finland is a prosperous country.” (Suomi on hyvin menestyvä maa.) Hän on kiinnostunut Venäjän kaupan vaiheista. Kun kerron nykyisestä suuresta työttömyydestä, kaikki hiljenevät kauhistuneina. UPI on juuri ostanut suuren yhtiön Yhdysvalloista. Yhtiö on tunnetusti humanitaarisesti suuntautunut. Se asia on suuri uutinen täällä ja mieluista asia.

Russellin isä syntyi täällä, meni sitten Suomeen, kun loukkasi silmänsä 18-vuotiaana ja kuoli Suomessa.

Äitikin syntyi täällä. Hänen perheensä oli Jyväskylältä, Hakaloita.

talk. After studying the strange visitor for a moment, the man started to speak in Finnish. He was William Hautala, a 83-year old whose family came from Lapua. His father had been a farmer in Wisconsin. William, or Will for short, had come to Ely to work as a lumberjack and to build roads. Later on he operated machinery in the lumber trade. He came to Ely in 1945.

At his father's house there were three kinds of children: father's children, stepmother's children and children from the current marriage. William Hautala moved to America because he was not treated well in the family.

Aune Rajamäki hears us speak Finnish and joins us at the table. She is well into her eighties but very alert and happy. Her family came from Sievi. Her current last name is Esterverk. Her husband is Finnish, too, in spite of his non-Finnish sounding last name. Aune's father came to America first and her mother followed with three children. ”Fathers escaped war with Russia before the revolution”, explains Aune.

William Hautala tells about carpenters who moved to The Barbados to work in 1957. Will spent six years there, as well.

Russell Niskala joins us at the table. His father Kalle (born 1890) came to America on the beginning of this century. The family came from the Oulu region. Russell doesn't speak much Finnish, but understands me when I ask him questions in Finnish. He replies in English. ”Finland is a prosperous country”, he says. He is interested in Russian trade. When I tell the group about the high unemployment in Finland, everyone is horrified. UPM Kymmene has just bought a big company in the U.S. The company is known for its humanitarian focus. This is big and pleasant news here.

Russell's father was born here, but returned to Finland after injuring his eye at 18. He died in Finland.

Russell's mother was born here. Her maiden name was Hakala and her family was from Jyväskylä.

Tapaan Helina Pakolan Towerissa

I meet Helinä Pakola in Tower

Rautamaailman rautainen edustaja Helina Pakola asustaa Towerissa (Towersissa), reilut kaksikymmentä kilometriä Elystä lounaaseen highway 169:n tuntumassa. Meidän oli määrä tavata paikallisessa Y-ostoskeskuksessa. Laajan mutta varustetasoltaan kovin vaatimattoman kaupan varsinaiseksi ihmetyksen ja kyselyjeni aiheeksi osoittautuivat vesialtaat, joissa oli sen seitsemää lajia kalanpoikasiasia. Syöteiksi kalamiehille, selvitetään.

Intiaaneja tuli ostoksille tämän tästä. Tavoitin vanhahkon intiaaninaisen katseen. Se oli hyvin lempeä, ja hän katsoi suoraan silmiini. Nuorella intiaanimiehellä oli huivi pään ympärille kiedottuna ja hyvin rokonarpiiset kasvat.

Siinä hän jo olikin, Helina. Dynaamisesta olemuksesta arvasin heti, kuka hän oli. Ajoimme muutaman mailin verran hänen järvenrannalla sijaitsevaan kotiinsa. Liikuimme Vermilionin kauniin järvialueen tuntumassa. Tie taloon poikkesi aivan huomaamattomasti maantieltä. Siellä se on metsän keskellä liikkujien huomaamattomissa.

Koko metsä oli ruskaa ja kultaa.

Talon pihalla on kissa ja kaksi koiraa, sisällä pörisee kesän viimeiset kärpäset ja vihoviimeinen mehiläinen. Helina toimii kotonakin tarmokkaasti, vaikka on jo ollut koulussa pitämässä soittoharjoituksiaan ja siitä ilmeisen uupunut. Hän jauhaa kahvin ja juomme oikein hyvää colombialaista kakun kanssa. ”Ota, se on hyvää”, osoittelee emäntä.

Järvi on täysin taivaan sininen.

Helina on tullut Yhdysvaltoihin 1960-luvulla. ”Rakkaus mieheeni antoi voiman”, hän vastaa, kun kysyn, mistä tuli voimaa niin suureen muutokseen. ”Ensimmäiset seitsemän vuotta olivat täyttä helvettiä, koska kulttuuri on täysin erilainen”, hän selvittelee.

Helinä Pakola, a representative of the iron world with an iron will, lives in Tower, 20 kilometers southwest of Ely. Our meeting place was the Y-store on Hwy 169. The large but quite lightly stocked store had several small pools. I had to ask what they were all about. Bait for fishermen, I was told.

Several Indians came to the store. I caught the eye of an old Indian woman. Her eyes were very mellow and she looked straight into my eyes. A young Indian man had a scarf tied around his head and a scarred face.

There she is: Helinä. I could tell it was her by her dynamic being. We drove a few miles to her lakeside home. We were at the beautiful Lake Vermilion. The turn to the road to the cabin was quite inconspicuous. The cabin lay in the middle of the forest, away from traffic.

The forest was glowing with autumn tints.

Running around in the yard were a cat and two dogs. Inside the house I see the last bumble bee and the last flies of the summer. In spite of having already led a rehearsal at her school, Helinä is full of energy. She grinds the beans and brews an excellent cup of Colombian coffee. We have coffee with cake. ”Please, have some”, she says.

The lake is true sky blue.

Helinä came to the United States in the 1960's. ”I got strength for the move from my husband”, she answers when I ask how she coped with the big change. ”The first seven years were pure hell, because the culture is completely different”, she explains.

Helinä Pakola has been a music teacher both in Ely and Edina. She doesn't talk about her husband. One can see that the grief over her husband's death has loosened its grip on Helinä only recently. In the field of

Helina Pakola on toiminut musiikin erityisopettajana peruskoulussa Elyssä ja Minneapolisin Edinassa. Miehestään hän ei puhu. Näkyy, että tämän kuolemasta johtunut suru on vasta hetki sitten hellittänyt. Musiikin alueella hän on tehnyt kehitystyötä 15 vuotta. Hänen oma menetelmänsä on suzuki-pohjainen. Hänen ”Singing Strings” -ryhmässään soittaa 15 suomalaista ja 15 amerikkalaista soittajaa ja laulajaa sekä tanssijoita.

Helina haluaa rakentaa kulttuurista siltaa Suomi-synnyinmaan ja USA:n välille. Pullonkaulana on jatkuva rahoituksen tarve. Olisikohan UPI:sta toivoa? Aprikoimme. Sehän tuli juuri rymisten Amerikan markkinoille ostettuaan Blanden Paperin suuryhtiön.

Musiikillaan Helina Pakola haluaa tuottaa iloa kuulijoille ja soittajille itselleen. Siinä hän on onnistunutkin, onhan itse Isaac Stern todennut, ettei ole kuullut iloisempaa soitantaa.

Kun kaikki menee hyvin, Helinalle tulee kyynel silmään oppilaiden soitosta.

music, Helinä has done pioneering work for 15 years. Her own method is based on the Suzuki-method. Her group, The Singing Strings is a group of 15 Finnish and 15 American musicians, singers and dancers.

Helinä wants to build a cultural bridge between her native country Finland and The United States. Constant lack of funding is her main headache. We wonder if UPM Kymmene could help. The company arrived in America with a big bang just recently after buying Blanden Paper.

Helina wants her music to bring joy both to her listeners and the musicians playing it. She has succeeded in this: Isaac Stern himself complemented the group on their joyous playing.

When Helinä's students play well, her eyes get misty.

Singing Strings – Laulavat Jouset

Singing Strings

Tämän nimisen kamariorkesterin perustivat alun perin viulutaiteilija Helina Pakolan kanssa sopraano Pirkko Talola, laulaja ja viulisti Helinä Kantola, bassoa ja kitaraa soittava Mikko Kantola sekä pianisti Hilpi Leino-Kantola. Laulavat Jouset syntyi vuonna 1984 Helinan ja Hilpin toimesta, jotka olivat molemmat tulleet Suomesta Amerikkaan.

Nykyisin ryhmään kuuluu edellä mainittujen neljän ammattimuusikon ohella Helina Pakolan viulukoulun lahjakkaita oppilaita. Ryhmän esitykset tarjoavat lapsille mahdollisuuden saavuttaa parempi taso ja jopa ammattilaisuus soittamalla ja esiintymällä oikeiden ammattilaisten kanssa.

Ryhmä on tehnyt konserttimatkoja laajalle. He ovat esiintyneet festivaaleilla Venäjällä, Suomessa, Ruotsissa ja USA:ssa sekä Disney Worldissä ja Suomen uuden suurlähetystön avajaisissa. Edellisinä seitsemänä vuotena he ovat esiintyneet Iron Worldin Etnisten päivien juhlissa Chisholmissa Pohjois-Minnesotassa. Joulukuussa 1994 ryhmä esiintyi Valkoisessa Talossa ja kesällä 1996 Atlantan olympialaisten juhlallisuuksissa. Silloin kaikuivat presidentinlinnassa perinteisten amerikkalaisten, puolalaisten, saksalaisten, englantilaisten, italialaisten ja ruotsalaisten laulujen ohella myös suomalaiset laulut Sylvian joululaulu, Joulupuu ja Joulun kellot.

Singing Strings on Koillis-Minnesotan Suzuki-instituutin (SIMPA, the Suzuki Institute of Music and the Performing Arts) osa. Helina Pakola loi SIMPAN vuonna 1979 koillisen Minnesotan maaseudun lapsille. Opetusmenetelmät perustuvat sille oivallukselle, että soittamisen oppiminen on paljolti samankaltaista kuin ensimmäisen kielen oppiminen. Monet näkökulmat lapsen kehitysvuosien aikana vastaavat musiikin oppimista. Vanhemmat ovat lähellä tätä opiskelua; harjoitukset

Singing Strings was originally a chamber orchestra founded by violinist Helinä Pakola, soprano Pirkko Talola, singer and violinist Helinä Kantola, base player and guitarist Mikko Kantola and pianist Hilpi Leino-Kantola. The orchestra was established by Helinä and Hilpi in 1984. They had both come to America from Finland.

Currently the group consists of the abovementioned four professional musicians and a group of talented violin students of Helinä's. Performing with a group of professional musicians provides the students an opportunity to improve their playing and perhaps become professional musicians.

The group has toured widely. It has performed in Russia, Finland, at festivals in Sweden and USA, Disney World and at the opening festivities of the new Finnish Embassy in Washington, D.C. During the past seven years they have performed in Northern Minnesota at the Ethnic Days at Iron World in Chisholm. In December of 1994 the group performed in the White House and in the summer of 1996 they played at the festivities of the Olympic Games in Atlanta. At the White House, the group played traditional American, Polish, German, English, Italian and Swedish songs in addition to the Finnish songs "Sylvian joululaulu", "Joulupuu" and "Joulun kellot".

The Singing Strings is a member of SIMPA of Northeastern Minnesota (Suzuki Institute of Music and Performing Arts). Helinä Pakola created SIMPA in 1979 for the rural children of Northeastern Minnesota. Her teaching methods were based on the idea that learning to play is quite similar to learning a first language. Many aspects in the development of a child correlate to the way a child learns music. Parents are integral to this form of studying: they are there for practicing and performing.

ja esitykset ovat koko perheen asioita. Täällä toimitaan alueella, jossa eristys, taloudelliset vaikeudet ja pitkät talvet tekevät elämän vaikeaksi. SIMPA on linkki perheeseen, yhteisöön ja maailmaan.

Sibelius-Akatemiassa opintonsa suorittanut Helina Pakola on luonut koulun, joka käyttää nykyään nimeä Evergreen-koulu. Ikivihreä on Helina itsekin. Jatkuvasti kaikki raudat tullessa pitävänä ja alituisesti liikkeellä olevana hän ei ehdi vanheta. Oltuaan ensin viulukoulu koulu on laajentunut niin, että siellä nyt opetetaan myös taideohjelmia, musiikin teoriaa, äänenkäyttöä, etnistä tanssia ja vieraita kieliä. Kamariorkesteri sekä alkavia että pitemmälle ehtineitä varten sekä musiikkileiri ovat niin ikään koulun toiminnan muotoja.

Näin Helina Pakola on jo jättänyt pioneerinjälkensä ”Puiden maahan”.

Singing Strings -jouset Kaustisilla 1997.
– *Singing Strings at Kaustinen 1997.*

In this part of Minnesota, isolation, financial difficulties and long winters make life difficult. SIMPA is a link to the family, the community and the world.

Helinä Pakola, who was trained at the Sibelius Academy, has created a school called the Evergreen School. That name also fits Helinä's personality. She has no time to age as she keeps herself constantly busy. Her school, originally exclusively a violin school, has expanded to offer classes in art, music theory, voice, ethnic dance and foreign languages. The school also has a chamber orchestra for beginners and more advanced players, and a music camp.

Through all her pioneering work, Helinä has left her footprint on the "Land of the trees".

Cari Mayon tarina

The story of Cari Mayo

Hibbingissä asuva Carolyn Johnston Mayo herättää hienostuneen olemuksensa vuoksi sympatiani heti, kun näen hänet. Hän on vaalea, elegantisti pukeutuva, rauhallisesti ja hitaasti puhuva nainen, joka ei osaa puhua suomea. Se ei tietenkään tee hänen tarinaansa vähemmän kiinnostavaksi. Siinä hän istuu, vastapäätä minua, hillityssä vihreässään, hopeanharmaassaan ja vaatimattoman kokoisissa hopeakoruissaan.

Kuulen jo etukäteen, että maailmankuulu Mayo-klinikka, jossa maailman johtavat ihmiset hoidattavat sairauksiaan, on Carin aviomiehen isoisän perustama ja saanut nimensä hänen mukaansa. Aviomies, joka on lääkäri hänkin, on nyt eläkkeellä ollessaan innostunut tuohitöistä, ja joku suomalainen on käynyt opettamassa niiden tekoa hänelle.

Cari Mayon isoisän isä oli Matti Johanssen Niemi. Hän tuli Amerikkaan vuonna 1862 ja joutui heti mukaan Yhdysvaltojen sisällissotaan 1860-luvulla. Hänen perheensä oli niiden viiden perheen joukossa, jotka tulivat Minnesotaan ensimmäisinä Suomesta. Matti tuli ensin Red Wingiin (intiaaninimi), josta muutti Frankliiniin, joka on muutama kymmenen mailia Minneapolisista länteen. Sinne hän perusti farmin.

Lähtiessään Suomesta Matti Niemi kulki Kemijokea pitkin Tervolan lähelle ja sieltä Norjaan, jossa oli 20 vuotta Vesisaarella (Vadsjö). Niemi oli kveenejä.

Matti Niemen poika Oscar, Carin isoisä, nai Eufemia Helpin, joka oli kotoisin Lapista, Sieppijärveltä. Hän on siis Carin mummo. Eufemian äiti oli Sofia Pääkkölä Sieppijärveltä, ja hänen isänsä oli Nils Helppi Kittilästä. Molemmat olivat lappalaista juurta. He tulivat Amerikkaan vuonna 1881.

Carin äidin puoli tulee Norjasta. Laakso, josta suku tulee, sijaitsee n. 90 kilometriä Oslost pohjoiseen. Äidilläkin on saamelaisia juuria. Cari

I take an immediate liking to Carolyn Johnston Mayo from Hibbing because of her sophisticated manner. She is fair and dressed in an elegant outfit and speaks in a slow and peaceful manner. She doesn't speak Finnish, which, of course, doesn't make her story any less interesting. She sits opposite to me in her muted green silver gray outfit and in her delicate jewelry.

I've heard that the world renown Mayo Clinic where the leaders of the world get treatment was established by Cari's husband's grandfather and was named after him. Cari's husband, also a doctor, has gotten interested in birch bark crafts since his retirement. A Finn taught him how to make them.

Cari Mayo's grandfather was Matti Johanssen Niemi. He came to America in 1862 and was drafted to the Civil War shortly after in the 1860's. His family was one of the first five families to emigrate from Finland to Minnesota. They first settled in Red Wing (a Native American name), then moved to Franklin, which is located west of Minneapolis. He started farming in Franklin.

As he left Finland, Matti Niemi traveled along Kemijoki to Tervola and to Norway. He lived in Vadsjö, Norway for twenty years. Niemi was a kveeni (a small ethnic group who lives by the Arctic Ocean).

Cari's grandfather Oscar (son of Matti Niemi) married Eufemia Help. Eufemia was Cari's grandmother and she was from Sieppijärvi in Lapland. Eufemia's mother was Sofia Pääkkölä from Sieppijärvi and her father was Nils Helppi from Kittilä. They were both Sami in origin. They came to America in 1881.

Cari's mother is from Norway. Her home valley lies about 90 kilometers north of Oslo. Cari's mother also has Sami roots. Cari has lots of

muistaa sukulaisistaan, että he olivat metsäihmisiä. Äidin isä tapasi mennä yksin ulos teltaan ja syödä sen ulkopuolella. Hän tuli Minnesotan Nashwalkiin vuonna 1905. Perheessä syötiin kuulemma usein kalasoppaa. Isoisällä oli paikkakunnan ensimmäinen autokauppa. Nashwalkissa ei kuulemma hiihtänyt kukaan muu.

Cari kertoo Mayo-klinikalla tutkitun, että hänellä on hyvin harvinainen verityyppi AB+. Sitä esiintyy cree-intiaaneilla ja saamelaisilla.

memories of her family who loved the forest. Cari's maternal grandfather used to spend time alone in a tent and eat just outside of it. He came to Nashwalk, Minnesota in 1905. The family ate fish soup frequently. Grandfather had the first car dealership in the area. Theirs was the only family that did cross country skiing.

Cari's blood has been analyzed at Mayo Clinic. Her blood type, AB+ is very rare. It is only found in Cree Indians and in the Sami.

Kaarina Kiviluoman tarina

Kaarina Kiviluoma's story

Kun olin tullut Oiva Ylösen ja Aune Nokkalan somaan taloon ja oli istuttu lounaspöytään, puhuttu Suomen asioita ja noustu pöydästä, isäntäväkeni oli sitä mieltä, että pitää kutsua suomalaisvieraita.

Niinpä he ensi alkuun soittivat Makisen kylään eli Mäkiseen Kaarina Kiviluomalle. Eikä kauan kestänytkään, kun keittiöön ilmestyi säteilevä, vitaali ilmestys: Kaarina.

Kävi ilmi, että tässä on kymmenen aktiviteetin nainen. Hän oli ollut juuri menossa ulos töihin, kun soitto tuli. Kaarina omistaa farmin, jota hoitaa vielä itse seitsemästäkymmenestä ikävuodestaan huolimatta. Taivoitimme onneksi ajoissa tämän Kauhajoen Kaarinan.

Haastateltavani kertoi tulleensa USA:aan 1960-luvulla. Hän kertoo syntyvävuodekseen 1925. Kaarina kuulostaa saaneen runsaasti englanninkielisiä lisiä kielenkäyttöönsä, mutta suomalaispohja on vahva eikä aksenttia ole.

Kaarina Kiviluoma on keskeisesti mukana Peilon (Palon) kylän perinteessä: laskiaisjuhlien järjestämisessä vuosittain. Nämä juhlat keräävät väkeä tuhatmäärin. Kaarina leipoo silloin valtavia määriä leipiä. Laskiaistarjoomuksiin kuuluu myös hernekeitto, joka mahdollisuuksien mukaan tehdään vihreistä herneistä. Ellei niitä ole saatavilla, saavat valkoisetkin kelvata.

Aikaisemmin Kaarina on ollut innokkaasti mukana näyttämötoiminnassa. Siitä hän kirjoittaa minulle seuraavanlaisen kuvauksen: ”Oli Suomesta Kaarlo Kultalahti, joka ohjasi meille ensimmäisen näytöskappaleen Hallin Janne. Siitä se alkoi meidän näytteleminen joka kesti 30 vuotta. Mutta kun kaikki vanheni ja lähti muualle sitten se loppui – mutta vielä elää Kalevan henki.”

Hiljattain on Palon kirkossa ollut Sana ja sävel -tilaisuus. Saarnamiehenä oli pastori Antti Lepistö Duluthista. Ensimmäinen jumalanpalvelus pidet-

I visited the pretty house of Oiva Ylönen and Aune Nokkala. After we had sat down for lunch, talked about Finland and reclined afterwards, my hosts wanted to invite some Finns to their house.

So they called Kaarina Kiviluoma at Mäkinen village. Before we knew it, Kaarina, a radiant, energetic woman, appeared in the kitchen.

I soon found out that Kaarina was a woman involved in many activities. She was on her way to work when she got the call from my hosts. Regardless of her age, which is 70, Kaarina takes care of the farm she owns. We were in luck to catch this ”Kaarina of Kauhajoki” in time.

Kaarina came to the United States in the 1960's. She was born in 1925. In her speech, Kaarina uses a lot of English expressions, but her Finnish is still strong and she speaks without an accent.

Kaarina Kiviluoma is involved in keeping the traditions of her village Peilo (Palo) alive. She helps organize a laskiaisjuhla every year. This celebration draws thousands of people. Kaarina bakes huge amounts of bread for the event. Peasoup is served during laskiainen and it is made with green peas. If green peas aren't available, white peas will do.

Kaarina was very involved in theater earlier in her life. She writes this description to me: ”We had Kaarlo Kultalahti from Finland direct our first play ”Hallin Janne”. That was the start of our theater group and we kept it going for 30 years. But when everyone got old and moved away we had to quit. Still, the spirit of Kaleva lives on.”

A Sana ja sävel gathering was recently held at Palo Church. Antti Lepistö from Duluth served as a minister. The first service took place in 1903 at John Kilpelä's house in Palo. Each participant in that service gave \$1 as start up money for a church, which was built in 1922. Sana ja sävel gathering took place 75 years later and celebrated the anniversary.

tiin Palon kylässä John Kilpelän talossa vuonna 1903. Silloin kerättiin dollari hengeltä alkupääomaksi kirkolle, joka saatiin rakennetuksi vuonna 1922. Äsken mainittu tilaisuus oli siis 75 vuotta myöhemmin. Oli aihetta juhlaan.

Alun perin Palossakin tiedetään olleen järvien välissä nyt täysin kadonneita jättiläispuita. Myöhemmin ne saivat antaa tilaa pelloille. Sitten syntyivät kirkot ja koulut.

Kuuntelemme Kaarinan esittämän puheen nauhalta. Se on peräisin vuoden 1944 Palon kylän historiikista. Hän on esittänyt sen erityisellä tunteen palolla ja antaumuksella.

Kaarina esittää meille nyt V. A. Koskenniemen runon ”Syysilta metsässä”, joka tunkeutuu meidän tajuntaamme voimallisesti hänen ainutkertaisen eläytymiskykynsä vuoksi.

Aivan äskettäin on Saint Paulissa valmistunut kaksituntinen TV-ohjelmakokonaisuus suomalaisesta kulttuurista Minnesotassa. Katsomme tämän uunituoreen videon. Siinä on Oiva Ylösen nimeen vahvasti liittyvä tanhuryhmä Kisarien esitys. Sekä aikuis- että lapsiryhmä esitti useita tanhuja, aikuiset kansallispuvuissa ja lapset fereseissä. Kaarina Kiviluoma esiintyi myös videolla. Hänen näyttämölle tulonsa oli dramaattinen: violetti ilmestys runsaasti poimutellussa puvussa valloitti esiintymislavan taianomaisesti. Pukukin edusti jo vuosikymmenten takaista perinnettä. Runo, jonka hän deklamoi, oli jälleen

Kaarina Kiviluoma Makisen kylästä, pohjalaissyntyinen monitaitaja.
– *The Ostrobothnian multitalent Kaarina Kiviluoma from the Makinen village.*

In the early days, between the lakes in Palo, there were giant trees. Now they are gone. They first gave way to fields, then to churches and schools.

We listen to a tape of a speech Kaarina's gave in 1944. It is about the history of Palo and is given with deep feeling and abandon.

Now Kaarina recites a poem by V.A. Koskenniemi. It is called "Syysilta metsässä" (An autumn night in the forest). It pierces our consciousness as she gives it a uniquely moving interpretation.

Finnish culture in Minnesota has been featured recently on TV in a two-hour program. We watch this fresh program on video. "Kisarit", a folk dance group strongly connected to Oiva Ylönen was featured. An adult group and a children's group performed dances. The adults wore folk costumes and the children were dressed in feresit (child's costume from Karelia). Kaarina Kiviluoma performed in this program, too. Full of drama, she magically took the stage in her ruffled, purple dress. Even her dress represented a tradition decades old. She recited one of her beloved poet V.A. Koskenniemi's poems. It was called "Kauneus" (Beauty). Her interpretation was very original, even peculiar and I started to worry that it wasn't to my liking. The current style of reciting doesn't allow for such heavy rhetorical eloquence. But Kaarina turned that pathos into a delightful performance, as only she could.

hänelle ilmeisen rakasta V.A. Koskenniemeä. Sen nimi oli ”Kauneus”. Tulkinta oli siinä määrin persoonallinen, suorastaan erikoinen, että aloin väännellä sääriäni jännittäessäni, pysykö esitys makuni rajoissa. Elämehän sentään kaukana koskenniemeläisestä päätöksestä. Mutta nyt kävikin niin, että tuo päätös ei kaatanutkaan esitystä, vaan teki tulkinnasta kaarinakiviluomalaisesti ihastuttavan.

Miten tämä monitaitoinen nainen sitten päätyi Hibbingiin?

Kaarina oli ollut Eetvartin kanssa kirjeenvaihdossa jo puolitoista vuotta ja oli sitten alkanut toppuutella ja lopetella koko juttua. Silloin mies ilmaantuikin päätä pahkaa Suomeen kosioreissulle. Hänellä oli vain kuu-kausi aikaa olla täällä. Kaarina sai kolme tuntia aikaa ratkaista, suostuuko miehelle ja lähtekö Amerikan-morsiameksi ja vaimoksi. Kaarina päätti suostua. Mies toi kellon, hepenet ja pukukankaan. ”Niillä on siellä autot ja kaikki”, sanoivat kyläläiset. Niin mentiin Vaasaan kihloille.

Amerikan puolella heidän pihalle järjestettiin kovat rumpajaiset. Haalilla pidettiin häätanssit. Ei ollut vielä koskaan ollut niin paljon väkeä koolla. Kyläläiset järjestivät häät, antoivat kukin taalan.

Kaarina oli naimisissa 32 vuotta. ”Ei ollut helppoa elämä.” Äitiä oli ikävä niin, että iltaisin itketti. Miehen kuoltua hän hoiti yksin farmin. Lehmiiä oli 32 päätä. ”Välttäsin (aurasin) itse. Lypsykone oli. Lihan takia pidin vielä 10 lehmää. Jos joku on tehnyt paljon töitä Ameriikassa niin se oon minä.”

Entä huvitukset?

Joka kuun toisena lauantaina tanssitaan haalilla. Joka neljäntenä lauantaina on iltapäivätanssit Hibbingissä. Siellä tansseissa nautitaan lunssi (lounas). Makisen kylän tansseihin saa tuoda pullon mukaan. Monet tanssijat ovat vanhoja. Sulo, joku tuttu, on yli 80 vuoden. Joku 80- ja 92-vuotias tanssivat monta kertaa viikossa. Eräs 96-vuotias slaavi tulee kepin kanssa, panee sitten kepin takataskustaan roikkumaan ja tanssii kaikki kappaleet, ripaskatkin, 2–5 tuntia illassa.

Kaarinan elämänilo on täyssydämistä ja syvää. Sellaisista lähteistä nousee hänen vaikuttava lavahehkunsakin.

Rodney Ikolan kertomaa

Ylösten taloon kutsuttiin myös Rodney Ikola Hibbingistä. Hän kertoo syntyneensä Yhdysvalloissa. Vanhemmat ovat peräisin Oulun seudulta. Oululaista hän puhuu itsekin. Ikolan suku on pohjalaista perua ja lesta-diolaisia. Nämä siirtosuomalaiset ovat tulleet viime vuosisadan lopulla suurin joukoin Eskon pieneen kylään.

How did this woman of many trades end up in Hibbing?

Kaarina had been corresponding with Eetvart for a year and a half when she started to have second thoughts about him and decided to end the relationship. That's when the man showed up in Finland, asking Kaarina to marry him. He could only stay for a month. Kaarina had three hours to decide whether to marry him or not. She decided to say yes. Her husband-to-be brought her a watch, finery and fabric for a dress. ”In America, people have cars and all”, said the villagers. Kaarina and Eetvart got engaged in Vaasa.

Once they got to America, a big party was thrown for them. There was a wedding dance at the hall. It was the biggest party in memory. The villagers donated a dollar each and paid for the wedding.

Kaarina was married for 32 years. ”Life wasn't easy.” Kaarina missed her mom so much that she cried every night while her mother was alive. After her husband's death, Kaarina ran the farm by herself. She had 32 cows. ”I plowed the fields myself. I had a milking machine. I kept 10 cows for the meat. If anyone in America has worked hard, it's me.”

How about having fun?

Every other Saturday there was a dance at the hall. Every fourth Saturday there was an afternoon dance in Hibbing. People ate lunch (lunssi) at the dance. You could bring a bottle with you to the dance at Mäkinen village. Many dancers were old. Sulo, an acquaintance, was past 80 years. An 80-year old and a 90-year old danced many times a week. One Slav, already 96 years old came with a cane, hung it from his back pocket and danced every dance, including the fast ones, 2–5 hours a night total.

Kaarina radiates a deep joy of life that comes from the heart. This can be felt in her glowing stage persona.

Rodney Ikola

Rodney Ikola from Hibbing was also invited to the Ylönen home. He was born in the United States. His parents were from the Oulu region. Rodney still speaks the Oulu dialect. The Ikola family is from Ostrobothnia and they are Laestadians by faith. At the end of 1800's, these Finnish immigrants came in large numbers to the little village of Esko.

Rodney is a geophysicist and travels the globe for his job. He speaks in a colorful and voluble manner, and his Finnish is easy to understand. Rodney talks about his mother who used to rock him on her knee and

Rodney on geofyysikko ja matkustaa työnsä vuoksi ympäri maailmaa. Hän puhuu värikkäästi ja vuolaasti helposti ymmärrettävää suomea. Rodney kertoo äidistään, joka keinutti häntä polvellaan, kun hän oli pikkuinen, ja lauloi suomalaisia kansanlauluja. ”Pium paum, kehto heilahtaa...”

Franklin-nimisen paikan hän mainitsee olleen ensimmäisen suoma-laissiirtolaisen syntymäpaikka, muttei sillä paikkakunnalla hänen tietämänsä mukaan ole enää suomalaisjuurisista.

Rodney Ikola on avoin ja suora. Alkuunpääsy on hankalaa, mutta kun hän alkaa puhua suomea, puhe pulppuaa selvänä ja iskevänä ja vuolaana kuin energinen koski. Hän se neuvoo minut vanhan Hilma-tätinsä luokse Cloquet'n vanhainkotiin sekä Eskoon tutustumaan lestadiolaisten hautausmaahan ja museoon. – Mutta minua ei nyt millään saa museoihin, sillä olen tullut etsimään ja löytämään ihka eläviä, suomeaan puhuvia siirtolaisia ja heidän jälkeläisiään.

Kuka oikein on siirtolainen? Esimerkiksi Rodney Ikola sanoo painokkaasti, ettei hän Yhdysvalloissa syntyneenä ole siirtolainen vaan amerikkalainen. Kuitenkin puheissa ja kirjallisuudessa puhutaan toisen, kolmannen ja neljännen polven siirtolaisista. Puhutaan myös immigraanteista, maahanmuuttajista, ja aika hauskaasti siirtokansasta suomalaisten omissa kirjoituksissa. Sekä tietysti Amerikan suomalaisista tai amerikansuomalaisista. Veljämme ja sisariamme he ovat verenperintönsä puolesta joka tapauksessa, kansalaisuudesta riippumatta.

Oiva Ylönen ja Aune Nokkala

Oiva Ylönen ei ole pohjalaisia, vaan suoraan Savosta. Hän antaa näytteenkin sen murteen sujumisesta, kun asia tulee puheeksi. Hänen vanhempansa ovat tulleet 1940-luvulla länsirannikolle. Juuri nyt hän on oikein onnellinen mies: hänen poikansa on juuri valmistunut hyvämaineisesta Brownin yliopistosta, joka on itärannikolla. Oiva konsultoi Suomessa; hän on lentokoneen moottorien asiantuntija ynnä muuta. Suomen liikennekulttuuri tai oikeastaan sen puuttuminen kauhistuttaa häntä.

Yhdysvalloissa Oiva Ylönen on dynaaminen kulttuuriohjelmoija. Hän on ollut ensimmäinen järjestämään keräyksiä, kun amerikansuomalaisten aikaansaannos ja ylpeys, Salolampi-projekti, muutamia vuosia sitten käynnistettiin.

Oiva on tanhuaja ja pitkäaikainen tanhujen ohjaaja ”Kisarit” ryhmässä, joka toimii Minneapolisissa. Pätevyityksessä hän on käynyt useita kertoja Suomessa, mm. Varalassa.

sing Finnish folk songs when he was young. ”Pium paum, kehto heilahtaa...”

Rodney says that Franklin was the birth town of the first Finnish immigrant, but there are no Finns in the area anymore.

Rodney Ikola is open and straight forward. It takes a while for him to get going but once he starts to speak Finnish the words flow clear, precise and swift like rapids. He encourages me to visit his old aunt Hilma at the nursing home in Cloquet and stop at the town of Esko to visit the Laestadian cemetery and museum. But I don't want to visit museums since I have come to meet living Finnish speaking immigrants and their descendants in flesh and blood.

Who is an immigrant? Rodney Ikola stresses that because he was born in the United States he is not an immigrant but an American. However, people often talk and write about second, third and fourth generation immigrants. The word immigrant, or immigrant, is also used, often in humorous ways in Finnish immigrant writing. The word immigrant, of course, also refers to first generation Finns living in America and Finnish Americans. We are all our brothers and sisters by blood, regardless of nationality.

Oiva Ylönen and Aune Nokkala

Oiva Ylönen is not from Ostrobothnia but from Savo. As we discuss Savo, he gives a smooth sample of the Savo dialect. His parents came to the west coast of the United States in the 1940's. Right now he is a very happy man: his son has just graduated from Brown University, a highly regarded Ivy League college. Oiva does consulting in Finland; his specialty is, among others, airplane engines. The Finnish transportation culture, or the lack of it, worries him.

In the United States, Oiva is a dynamic cultural force. He has always been eager to organize fund drives for the Salolampi project, the pride of Finnish Americans. It is now a few years old.

Oiva has been a folk dancer and teacher in the group Kisarit for quite a few years. The group is based in Minneapolis. He has been trained in Finland on several occasions, at Varala among other locations.

Aune Nokkala is Oiva's significant other. She speaks in a lively manner and has come from Jyväskylä only in the 1980's. Folk dancing brought Aune and Oiva together.

”Was it hard in the beginning?” I ask Aune. She tells me that Oiva was of great help when everything was new and strange. She got accustomed

Aune Nokkala on Oivan elämäkumppani. Hän on sanankäyttäjänakin eläväinen ja tullut Jyväskylän puolesta vasta 1980-luvulla. Tanhuharrastus on saattanut Aunen ja Oivan yhteen.

”Oliko vaikeaa aluksi?” kysyn Aunelta suorasukaisesti. Tämä kertoo Oivan auttaneen häntä paljon siinä vaiheessa, kun hän tuli ja kaikki oli uutta ja outoa. Sopeutuminen tapahtui vähitellen. Suomalaisyhteydet ovat kaikki kaikessa. Näin vakuuttavat myös kaikki muut ”siirtovieraat”, jotka ovat tulleet minua tapaamaan.

Ylöset viljelevät joulukuusia. Joskus mustakarhu tulee oven taakse. Mutta se on vaaraton, joten ei paniikkia. Talossa vallitsee rentoutunut, leppoisa ilmapiiri. Vieraanvaraisuus ja ystävällisyys näkyy kaikessa. ”Tule olemaan!” kehottaa Aune vielä sydämellisesti, kun teen jo lähtöä. Siihen yhtyy Kaarina Kiviluomakin: hän esittää kutsunsa kahteen kertaan. Ehkä vielä menen Makiseenkin. Koirat, Polkka ja Jenkka, – kuinkas muuten tässä tanhuperheessä! – käyttäytyvät hienosti. Aivan suotta niitä arastelen. Sekarotuisia, siksi hyvänahkaisia, kuulen.

Onpa somaa tämä suomalaiselämä lähes malmisuonten päällä Minnesotan rautamaassa.

Tutustun Hibbingiin

Keskellä keskilännen amerikkalais-taloja, joiden hahmo on usein nelion muotoinen, törmään hämmästykseni erikoiseen nähtävyyteen: Tudor-

Hibbingin tanhumentarit Oiva Ylönen ja Aune Nokkala kodissaan.

– *The dancing champions of Hibbing, Oiva Ylönen and Aune Nokkala in their home.*

to her new life gradually. Finnish contacts are her lifeline. This sentiment was echoed by all ”immigrant visitors” who came to see me.

The Ylönen have a Christmas tree farm. Sometimes a black bear comes to their door. Black bears are harmless, however, so there is no reason to panic. The Ylönen house has a relaxed, congenial feel to it. Friendliness and hospitality is present in everything. ”Tule olemaan!” (”Come and stay”), says Aune as I’m about to leave. Kaarina Kiviluoma echoes that and repeats her invitation twice. Maybe I’ll even visit the Mäkinen house.

The dogs, Polkka and Jenkka – what else should they be called in this family of folk dancers! – behave well. I’m nervous about them for nothing. They are of mixed breed, which makes them friendly, my hosts inform me.

Life is pleasant here in the iron land of Minnesota, close to deep deposits of ore.

I get acquainted with Hibbing

In the middle of Midwestern houses, the shape of which often seems to be a square, I encounter a surprising sight: an elegant English Tudor house. It is the Adams House, a local bed and breakfast. It is owned and operated by Merrill Widmark, a retired math teacher and his wife Marlene who is of Norwegian descent. I can thus enjoy a piece of authentic England here in the middle of a somewhat monoto-

tyyliseen elegantiin englantilaistaloon. Se on Adams House (Adamsin talo), paikallinen bed and breakfast -paikka, pienehkö perhehotelli. Sitä pitää yllä eläkkeellä oleva matematiikan lehtori Merrill Widmark norjalaissukuisine Marlene-vaimoineen. Voin siis nauttia pienestä palasta tyyppillistä Englantia keskellä jokseenkin yksitoikkoista rauta-aluetta, jonka ainoat kukkulatkin ovat keinotekoisia: kaivetusta rautamalmista jäljelle jääneiden ainesten kekoja.

Mikä aamiainen! Missään ei ole säästely: on leipää, kakkua, muroja, hilloja, juuri puristettua appelsiinimehua, kinkkua, juustoa – erinomaisista. Isäntä on englantilaisen herrasmiehen perikuva, todellinen gentleman. Rouva Widmark on käsityötaituri, norjalaisen perinteen, myös kansallispukuperinteen, taitaja. Kalusteet ovat aitoa antiikkia, ei sitä krääsää, joka Amerikassa kulkee ”antiikin” nimellä ja jota kaikki tienvarret ovat pullollaan. Talon katto laskeutuu jyrkästi ja ikkunalaseissa on lyijykehykset. Pariskunnalla ei näytä olevan paljontakaan yksityistiloja, koska sali pianoineen ja ruokasalit ovat vieraiden käytössä. Lisäksi hotellivieraille on varattu yläkerrasta, jossa vierashuoneet ovat, oma keittiö ja televisiohuone, kaikki kodikkaalla ja hyvällä maulla varustettuja, pit-sitynyin, silkkisin sängynpeitoin. Kaikki on käsityötä. Vierashuoneet on nimetty englantilaisten kreivikuntien mukaan. Minun huoneeni on York. Vain vähän leikkimielä ja muutun Yorkin herttuattareksi...

Isäntä kertoi kohteliaan kiinnostuneesti kaupungin suomalaisjuurisesta asujaimistosta. Hän tiesi heillä olevan omistuksessaan hyvin menestyviä liikeyrityksiä, onpa heillä oma luottoyhtiökin kortteineen.

Hibbingin harrastusmahdollisuudet ovat kuin missä tahansa luontoa lähellä olevassa pohjoisen Minnesotan paikassa: voit kalastaa, soudella, pelata golfia, vaellella tai hiihtää. Hibbingiin pääsee myös lentämällä.

Vuokraisäntäni osallistui vieressä olevan luterilaisen kirkon toimintaan mm. laulamalla kuorossa Ensimmäisessä luterilaisessa kirkossa (First Lutheran Church). Olin läsnä kauniina sunnuntaiaamuna seuraamassa, kun saarnateksti vakavoitti kuulijat, käsittelihän se avioliiton pyhyttä ja rikkomattomuutta, jonka vain ihmismielen kovuus murtaa. Mutta pappi osasi myös viljellä lempeää huumoriaan, niin ettei farisealainen syyllistämisen hapatus päässyt mukaan, vaan armahtavuus säilyi.

Seuraavana päivänä kuulutettiin olevan nimeltä mainittujen nuorten ensimmäinen ehtoollinen. Lämmitti taas kerran syvältä, kun näin suomalaissukunimet ohjelmaan painetussa listassa: Jarvi, Maki, Rantala (Järvi, Mäki, Rantala).

nous iron range. Even the hills are artificial; they are made of iron ore refuse.

What a breakfast! There's plenty of everything: bread, cake, cereal, jam fresh squeezed orange juice, ham, cheese – excellent! Merrill Widmark is a model of an English gentleman. Mrs. Widmark is very talented in doing Norwegian handicrafts and she keeps the Norwegian tradition alive in her work, including Norwegian national costumes. The house is furnished with real antiques, not the junk that goes by that name in America and is sold in so many roadside stores. The roof of the house is steep and the windows have lead frames. The couple doesn't seem to have much private space since the living room, with a piano, and the dining rooms are used by guests. In addition, guests have access to a kitchen and a TV room upstairs. The guest rooms are also located upstairs and are furnished with good taste, complete with lace pillows and silk bedspreads. Everything is hand made. The rooms are named after English counties. My room is called York. Only a touch of imagination and I change into the Duchess of York...

Merrill Widmark tells about local Finns in a politely interested manner. He knows that they own successful businesses and run a credit union.

The opportunities for recreation in Hibbing are similar to any Northern Minnesota town close to nature: you can fish, boat, golf, hike or ski. Hibbing can also be reached by plane.

Mr. Merrill belongs to the First Lutheran Church, located next door to his bed and breakfast, and sings in the church choir. On a beautiful Sunday morning I went to the service and saw how the congregation became serious while listening to the sermon. The topic was the sanctity and holiness of matrimony, which can only be broken by hardness of the human mind. The priest injected his sermon with warm humor so that it didn't turn into a pharisaic, accusatory speech. Grace prevailed.

The next day was going to be the day of the first communion to many youth in the congregation. It warmed my heart deep down to see the many Finnish names on the list: Jarvi, Maki, Rantala (Järvi, Mäki, Rantala).

Finns as library pioneers in Hibbing

The very active Finnish population of Hibbing gave birth to a library that was widely used by the community. The first library was established

Suomalaiset myös kirjastopioneereja Hibbingissä

Hibbingin suomalaisväestön vireyttä kuvaa hyvin sen kansankirjaston synty ja käyttö. Jo vuonna 1897 Raittiusyhdistys Tapio perusti oman kirjastonsa, ensimmäisen Hibbingissä. Se oli alkuna suomalaisen työväenkerhon (Finnish Worker's Club) kirjastolle, joka 600 teoksen laajuksena lahjoitettiin kansankirjastolle. Se perustettiin jo vuonna 1906. Raittiusseura Totuuden Etsijä ja työväenyhdistys Hedelmä toimivat taloudellisina tukipilareina.

Kun koko asutuskeskus siirrettiin Pohjois-Hibbingistä, kirjasto siirrettiin ns. Sampo-talolle, josta edelleen työväen haalille. Aatepohjan eroista huolimatta voimat koottiin yhteisen kulttuurihankkeen taakse. Lukuhalu näyttää olleen suurimmillaan 1930-luvulla.

Kirjaston huomattava, peräti 4000 kirjaa käsittävä lakikirjakokoelma siirrettiin piirikunnan, St. Louis countyn, oikeustalolle. Varsinkin Minnesotan osavaltiota koskeva aineisto ja kirjallisuus on siinä määrin korvaamatonta, että se on vain pyydettyä käytettävissä. Myös lasten kirjastotoiminta on elävää ja lukemaan kannustavaa.

Puolet kaupungista kaupan

Pohjoisen Hibbingin osti kaupungilta itse kaivosjohtaja Hibbing erikoislaatussa kaupanteossa. Hän oli uumoillut uutta rautamalmiesiintymää ja sitten löytänytkin sen alkuperäisen kaupungin alta. Hibbingillä tiedetään olleen erityinen kyky "tuntea ruumiissaan", kuten hän asian ilmaisi, rautamalmiesiintymät. Nyt hän tarjoutui ostamaan koko pohjoisen kaupungin etelämmäs siirrettäväksi. Suuri muutto, jonka aikana osa kaupunkilaisista siirsi talonsa uuteen paikkaan, tapahtui vuosina 1918–1922.

Kauppaehtoihin kuului, että Hibbing sitoutui rakentamaan kaupunkiin yläasteen. Kristallikruunuineen ja leveine marmoriportaineen se on osoituksena siitä, että hän toteutti ehdon reilusti. Kaupunkilaiset tietävät kuitenkin, että malmiesiintymä oli suunnattoman rikas ja Hibbingin saama hyöty – koulun rakentamisesta huolimatta – moninkertainen.

Kaupunkia siirrettiin noin puolentoista kilometrin verran. Ainoatakaan muistomerkkiä ei ole säilynyt entisestä Hibbingistä.

Finnlukeesiin, Hibbingin kylkiäiseen, talot oli aikanaan rakennettu niin hyvin, että vielä neljännesvuosisata myöhemmin ne kannatti siirtää etelämmäs semmoiseen.

by "Raittiusyhdistys Tapio" in 1897. It served as a seed to the library of the Finnish Worker's Club. The 600 books housed in this library were later donated to the Finnish community library, which was established in 1906. Sobriety Club "Totuuden Etsijä" (Seeker of Truth) and Worker's Club "Hedelmä" (Fruit) gave financial support to the library.

When the population center was moved away from North Hibbing, the library moved to Sampo House and then to the Worker's Hall. In spite of ideological differences, the Finnish population united in this cultural act. 1930's was the heyday of reading in this community.

The library housed a collection of 4000 law books, a significant number for a small library. The collection was later moved to St. Louis County Court House. Books and materials about Minnesota, are often irreplaceable and can only be seen by request. Children's library programs are alive and well.

Half of the city was for sale

North Hibbing was bought by mine owner Hibbing in an unusual deal. Mr. Hibbing had been suspecting a new iron ore deposit in the area and found it under the original city. He was known to have a special sense to "feel iron ore deposits in his body". Now he offered to buy the northern part of the city and move it southward. The great move took place in 1918–1922, when people moved their houses to the new location.

Part of the purchase agreement required Hibbing to build a junior high school in the city. Crystal chandeliers and wide marble staircases in the school stand witness to Hibbing's generosity in fulfilling his side of the deal. It is common knowledge, however, that the ore deposits were enormously rich and that Mr. Hibbing had made a great deal.

The city was moved about a mile. There are no remains of the old city.

The houses in Finnluques, a neighborhood in Hibbing, were built so well that they could be moved successfully a mile south a quarter of a century after they were built.

Finnlukeesi

Edith Koivisto has studied the history of the neighborhood of Finnlukeesi. She tells that the inhabitants were Finns or Finnish Swedes. Finnish Swedes who felt superior to Finns and claimed to be Swedes instead of Finns. From the standpoint of the mine, however, they were all "Finlanders".

Finnlukeesi

Edith Koivisto, joka on perehtynyt Hibbingin kylkiäisen Finnlukeesiin kylän historiaan, kertoo, että asukkaat kyllä olivat suomalaisia tai suomenruotsalaisia, mutta jälkimmäiset eivät omahyväisinä ja paremmuutensa tuntevana tunnustaneet itseään suomalaisiksi, vaan väittivät olevansa ruotsalaisia. Kaivosyhtiön kannalta kaikki olivat kuitenkin samoja ”finlandereita”.

Nimi Finnlukeesi tulee englannin kielen Finn Locationista.

Tilavien talojen omistajat olivat suomalaismiehiä. Oli Kangasta, Rietalaa, Leskistä, Pesolaa, Hirvelää, Waltoa ja Kuusta, samoin kuin Auraa, Hakalaa, Hedmannia, Rivalia ja Rikalaa. Yhden perheen asuntoja ei juurikaan ollut; suurin osa taloista oli täysihoitoloita (poortitaloja, boarding houseja), yhteensä 40. Kussakin asui kymmeniä kaivosmiehiä, jotka nukkuivat kolmessa vuorossa. He olivat uusia täällä ja mieluummin omiensa kanssa. Poortitalon emäntä pesi ja paikkasi heidän vaatteensa, siivosi huoneet, laitto ruuan ja lounaan mukaan töihin. Hänen asiansa oli siis pitää hyvä huoli miehistä. Lisäksi oli käytössä Leskisen sauna.

Suomalaisen siirtolaisnaisen päivät olivat yleensä pyöreitä. Finnlukeesilla ei ollut kirkkoa eikä kapakkaa, jotka olivat tunnusomaisia amerikkalaiselle varhaisasutukselle. Hibbingissä kapakoita sen sijaan riitti. Niitä tiedetään olleen satakunta. Jo vuonna 1893, jolloin kylä sai viralliset oikeutensa, niitä oli 68, niistä melkein puolet suomalaisten. Kana, porsas, lehmä, hevonen ja potaattimaa kuuluivat suomalaiseen talouteen.

Finlukeesissa oli asukkaita lähes neljännes hibbingiläisistä, mutta heidän lukumääränsä väheni. Oli siirryttävä muille alueille laajenevien kaivosten tieltä. Myös lakot seuraamuksineen olivat syynä poismuuttoihin. Suomalaiset joutuivat mustalle listalle, ja heidän täytyi lähteä muualle työnhakuun. Kaivostyön koneellistuksessa ei miehiä tarvittu työhön. Oli aika lähteä synkkiin korpiin rakentamaan ja raivaamaan.

Haaleilla oli elämä

Kotimaan kaipuuta lääkitsivät suomalaisten yhteiset haaliriennot. Siellä näyteltiin, laulettiin, soitettiin, tanssittiin, pidettiin puheita ja kuultiin niitä, opiskeltiin, luettiin kirjoja ja sanomalehtiä kirjastossa ja lukutuvassa.

The name Finnlukeesi comes from the English word Finn Location.

The large houses were owned by Finns. Kangas, Rietala, Leskinen, Pesola, Hirvelä, Walto, Kuusi, Aura, Hakala, Hedman, Rivali and Rikala were among the names of the inhabitants. Single family houses were rare; most of the houses were boarding houses. There were 40 of them in all. Each one housed tens of miners who slept in three shifts. The miners were new to the country and wanted to be amongst their own people. The mistress of the boarding house washed and mended their clothes, cleaned the rooms, cooked and made bag lunches for work. Her job was to take care of the miners. A sauna owned by Leskinen was also available to the miners.

The working days of Finnish immigrant women were long. Unlike most Finnish settlements, Finnlukeesi didn't have a church or a bar. Hibbing, however, had plenty of bars, about a hundred in all. In 1893, when the village got its liquor license, there were already 68 of them, close to half of which were owned by Finns. Chickens, hogs, cows, horses and a potato fields were staples of the Finnish existence.

Almost one fourth of the people of Hibbing lived in Finnlukeesi. With time, that number diminished. People had to relocate as the mines expanded. Miners who went on strike were put on black lists and often had to seek employment in other areas. When the mines became mechanized, miners were forced to find a living clearing forests and doing construction work.

Halls were full of life

Finns tried to cure their homesickness at the Finn Hall. Among the activities available at the hall were theater, singing, playing music, dancing, giving and listening to speeches, study groups and reading books and newspapers in the library or reading hall.

Pioneer spirit in a poem

Terttu Kätkä wrote a poem for the unveiling of a statue honoring the Finnish pioneers of Hibbing on May 30, 1957. In her poem, she uses the symbol of a plain rock to describe the significance and essential nature of the Finnish immigrant.

Pioneerihenkeä runona

Hibbingin suomalaispioneerien, esiraivaajien, muistokiven vihkiäistilaisuuteen (30.5.1957) kirjoittamassaan juhlarunossa Terttu Kätkä kiteyttää siirtolaiskansan työn merkityksen ja olemuksen käyttäen kiven koruttomuutta sen symbolina:

Se esiraivaajien ihanteet ja työt tallettaapi,
omistuskirjoitus korkein siitä heijastaapi,
jonka vertaista varmaan ei löydy toista:
valon aatteiden tulta siinä säihkynä on.

Niitä eettisiä ihanteita, joita suomalaiskansa on tuonut mukanaan näille seuduille ja joiden puolesta se on myös seissyt tai kaatunut, juhlarunon tekijä kuvaa seuraavasti:

Heimous-perinteet talletit työsi tunnolla
tehden kodit kohotit kalleinta vaalimaan.
Totuus, oikeus olivat käskysi suuret,
syvällä niissä syntysi alkujuuret.
Puhtaana säilyy sivu sen historian lehden,
missä työtäs ja nimeäs mainitaan!

Se esiraivaajien ihanteet ja työt tallettaapi,
omistuskirjoitus korkein sitä heijastaapi,
jonka vertaista varmaan ei löydy toista:
valon aatteiden tulta siinä säihkynä on.

She describes the moral ideals that the Finns brought with them, and by which they lived and died, in the following verses:

Heimous-perinteet talletit työsi tunnolla
tehden kodit kohotit kalleinta vaalimaan.
Totuus, oikeus olivat käskysi suuret,
syvällä niissä syntysi alkujuuret.
Puhtaana säilyy sivu sen historian lehden,
missä työtäs ja nimeäs mainitaan!

Embarrassin kylä

The village of Embarrass

Embarrass-joki mainitaan ensi kerran vuosina 1822–1823. Samanniminen kylä sai nimensä joen mukaan. Kun pohjoiseen suuntautuva rautatie tuli, paikalle tehtiin Embarrassin pysäkki ja kylä kehittyi sen ympärille.

Nimen outoutta on kummasteltu. On oletettu, että sen antoi ranskalainen isä du Poisson. 1700-luvun kirjeistä ilmenee, että sana on tarkoittanut kaikenlaisia esteitä kuten puita ja risuja joen kulkuväylällä. Toinen lähde kertoo, että ranskalaisten matkamiesten oli miltei mahdoton kulkea matkustajakanootilla suurempien esteiden vuoksi. Embarrass on ranskaa ja tarkoittaa juuri estettä, tässä tapauksessa varoituksena, ettei jokea pitäisi käyttää muulloin kuin korkean veden aikana.

Embarrassin ensimmäiset viisi perhettä eivät olleet suomalaisia, ja heidän sinne tulonsa liittyi rautatietöihin. Seuraavaksi sinne tuli erilaisia puutavaramiehiä. Rohkeat suomalaiset tulivat sisukkaina kirveineen ja kuokkineen, rakentaen pian uudet kotinsa. Metsiin nousi hirsitaloja, saunoja, latoja ym. suomalaisrakennuksia. He muokkasivat pikku peltonsa, ja intiaanipoluista tuli heidän teitensä.

Ennen pitkää kylä oli sataprosenttisesti suomalainen, kunnes rautalmikaivokset vetivät alueelle eri kansallisuuksia ja yhteisö muuttui.

Embarrassin kylä on kuuluisa paikallisesta arkkitehtuuristaan, jolla on selvä suomalaisleima.

Kyläalue on kuuluisa toisellakin tavalla. Se mainitaan usein ”koko kansakunnan kylmäksi pisteeksi” – sen keskilämpötila on melkein astetta alhaisempi kuin muiden talvikylmien Minnesotan osavaltion kylien. Mutta embarrasilaiset vetoavatkin siihen, että heillä on panna toiseen vaakakuppiin lämmin sydämensä.

SISU-perinneyhmä (Sisu Heritage Inc.) on joukko kyläläisiä, jonka tavoitteena on historiallisten kohteiden säilyttäminen ja yhteisön talou-

The Embarrass River is mentioned for the first time in 1822–1823. The village of Embarrass was named after it. When the railroad was built, the station of Embarrass was created and the village grew around it.

People have wondered about the origins of this strange name. It is believed that the name was given by Father du Poisson, a Frenchman. According to letters from the 1700's, the word means an obstacle, such as tree trunks and branches in river passages. According to another source, it was almost impossible for French voyageurs to canoe on the rivers due to big physical obstacles. Embarrass is French and means an obstacle, and, in this case, serves as a warning not to use the rivers except during high waters.

The first families of Embarrass were not of Finnish origin. They came to work on the railroad. Next came the lumberjacks. Brave Finns came with their axes and hoes and full of *sisu*, and quickly built new homes. Log cabins, saunas, barns and other typically Finnish buildings were built in the forests. Finns cleared small fields and used old Indian paths as their roads.

Before long the village was 100% Finnish, until other nationalities arrived to work in the iron ore mines.

Embarrass is famous for its architecture, which has a distinctively Finnish quality.

The village is also famous for another reason. It is often called ”The coldest point in the nation”. The average temperature here is almost a degree lower than any other town with very low winter temperatures in Minnesota. The people of Embarrass say that they balance the cold with their warm hearts.

Sisu Heritage, Inc. is an organization consisting of villagers who want to preserve historic sites and encourage economic development in the

dellisen kehityksen edistäminen. Se toimii vapaaehtois pohjalla yhdessä historiallisten järjestöjen sekä rahastojen turvin toteuttaakseen näitä päämääriään. Tämän työn tuloksena Embarrassista on tullut tunnustettu kansakunnan laajuisesti, kerrotaan.

Turisteille järjestetään 2–3 tunnin kierroksia, joissa keskitytään huomattavimpiin kohteisiin. Keskeisellä paikalla kylässä sijaitsee Timber Hall, joka ei tosin ole vanha, mutta edustaa jättiläiskoostaan huolimatta suomalaistyyppistä hirsitalotekniikkaa yhdistettynä moderneihin elementteihin kuten valaistukseen ja lattiaan. Yleensä käsityönä tehdyt pioneerien hirsitalot ovat vuosisadan vaihteesta. Siihen aikaan ne olivat yleisiä pohjoisessa Minnesotassa, mutta vain Embarrassissa ne on säilytetty kutakuinkin hyvin. Täällä näkee myös suomalaisille tyyppillistä pihapiirirakentamista. Tuntuu hyvältä aistia se lähes harras lämpö, jolla vanhoihin rakennuksiin suhtaudutaan ja niitä suojataan.

Kiinnostava nähtävyys on majatalo nimeltä Finnish Heritage Homestead (Matka Koti), joka on perustettu jo vuonna 1891. Se muistuttaa ennenvanhaista kestiekievaria. Maatilan rakentamisen aloitti John Kangas vuonna 1901. Amerikkalaisittain kutsuttuna se on ns. bed and breakfast -paikka, jossa saa yösijan ja aamupalan. Tässä matkustajakodissa on saatu säilytetyksi kodin vaikutelma ja perinteen vaaliminen on selvästi ollut omistajien sydämellä. Seinille on ripustettu kalastusvälineitä turistien nähtäville, mm. hienosta materiaalista punottu, korkkikohoin varustettu verkko, joka ei millään suostu kamerallani kuvattavaksi. Pitäköön taikansa! Tämä majatalo myy 3–7 päivän paketteja ja mainostaa perhefarmi-tyyppisiä aamuaterioitaan. Piknikeille varataan lounas. Tämä talo on yksi pioneerien homestead-perinteen mainioimmista kohteista, liittyvän siihen suomalaissauna, kunnostettu vihanneskellari vuodelta 1902, sekä kaunis huvimaja. Metsäisellä alueella kukkatarha ja puutarha-alue houkuttelevat lintuja ja villieläimiä. – Ruokalistalla on pannukakkua nimellä Panukakku (Finnish oven pancake) sokerin, siirapin tai marjakastikkeen kanssa tarjottuna.

SISU-torin käsityökauppaa vuokraa ja pitää yllä jo aiemmin mainitsemani perinneyhdistys. Sen vastuulle kuuluu myös ns. Nelimarkan omaisuus. Kaupassa kiinnitin huomiota jättiläiskokoisiin vihreisiin kangaspuihin, joiden arveltiin olevan suomalaista alkuperää. Näin myös isokokoisia valokuvasuurenoksia, jotka valottivat seudun suomalaisten historiaa. Phyllis Salmelan (alun perin kornilaista sukua) mainion opastuksen tuella sain selvityksen monien suurikokoisten suomalaismallisten hirsitalojen

area. It is a volunteer organization and works toward its goals with the help of historical organizations and different grants. This work has made Embarrass a nationally recognized town.

The main sights of Embarrass can be experienced through a 2–3 hour tour. Timber Hall stands in central location in the town. It is not very old but represents, in spite of its huge size, a Finnish technique of building log homes. In this building, the old technique is combined with modern elements such as lighting and floor. Hand carved log homes usually date back to the turn of the century. In those days, they were common in Northern Minnesota but can now be found in a fairly well preserved form only in Embarrass. The Finnish way of building houses around a yard is also preserved here. It feels good to sense the dedication and warmth with which old buildings are treated and preserved here.

Finnish Heritage Homestead ("Matka Koti"), built in 1891, is an interesting sight to visit. It resembles an old fashioned inn. The farm was established in 1901. Now it serves as a bed and breakfast. This inn has preserved the feeling of a real home; one really is a guest at a historically preserved home. It is a museum. The walls are covered with fishing gear for tourists to see, among them a net woven with fine thread, equipped with cork buoys. I have no luck photographing the net and decide give up on it! This bed and breakfast sells 3–7 day packages and advertises farm style breakfasts. You can also order a picnic lunch. This pioneer homestead is one of the finest examples of its kind, equipped with a Finnish sauna, a restored root cellar dating back to 1902, and a beautiful gazebo. The grounds, with its flowers, berry picking and garden invite birds and wild animals to visit. – I find pannukakku (Finnish oven pancake) on the menu, served with sugar, syrup or berries.

Sisu Tori Craft Shop is run by Sisu Heritage. Sisu Heritage is also responsible for the estate of Nelimarkka. In the shop, I noticed a huge, green loom, which is believed to be of Finnish origin. I also saw photo enlargements, which shed light on local Finnish history. Phyllis Salmela enlightened me about the history of many big Finnish log houses. It was impressive. A piece of Finland in the middle of the continent... Most of the objects in the shop were for sale, which differentiates this establishment from a museum. I assumed that objects with Finnish flavor were already sold since the assortment of objects displayed had a strongly American feel to it.

The store is housed in a building of its own. It is partly surrounded by a slanted Finnish fence. A mock attack well, wooden chainsaw sculptures

taustoista. Pala Suomea keskellä vierasta mannerta, vaikuttavaa. Useimmat myymälän tavarat olivat kaupan, mikä erottaa toiminnan tavanomaisesta museosta. Suomalaiseksi tunnistettava aines on ilmeisesti jo myyty, ja amerikkalaisleima oli vallitseva.

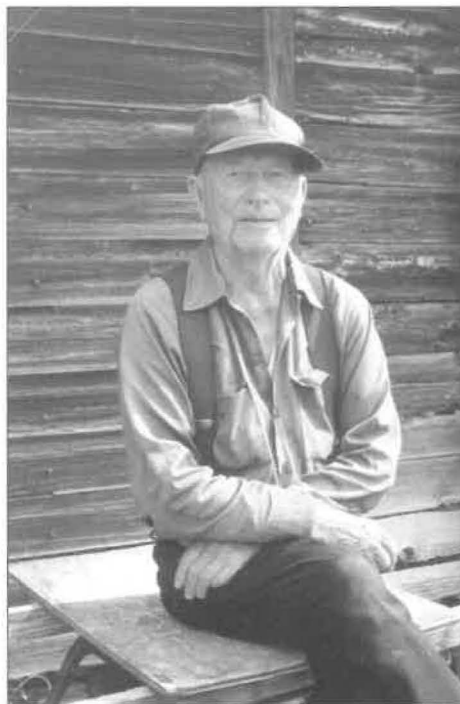
Kauppa toimii omassa rakennuksessaan. Alue on osittain ympäröity vinolla suomalaisaidalla. Vinttikaivojäljitelmä, ketjusahalla veistetyt puiset ihmishahmot, hirsinen leikkimökki, jonka joku isä on tehnyt tyttärelleen sekä sauna ja jonkun yksinäisen naisen tupa vaatimattomine kalusteineen ja talousesineineen kuuluvat myös museoalueen pihapiiriin.

Vaikkei alue pystykään alkuperäisyydellään vaikuttamaan suomalaiskävijään, syntyy merkillinen hellyys näitä ihmisiä kohtaan, jotka mahdollisuuksien mukaan vielä pitävät kiinni siitä jalosta kulttuurimuodosta, joka on lähes ainoa perintö, joka suomalaisilla siirtolaisilla on ollut tälle mantereelle tuotavana. Sisäinen perintö, puhtaan muodon taju.

Embarrassin kansallisesti rekisteröityihin paikkoihin kuuluu neljä maatilaa (Ahon, Hangan, Hillin ja Matsonin), Nelimarkan sauna, Seitaniemen Alexin talon ja ladon yhdistelmä (Waasan kylässä) sekä Tanttarin Wainon (Väinön) heinälato samassa kylässä. Vain Hangan tila ja Nelimarkan sauna eivät ole yksityisessä omistuksessa. ”Tervetuloa Embarrassin ystävälliseen ilmapiiiriin!”

Bill Seitaniemi, suomea puhuva lappalainen, on yksi Embarrassin nähtävyyksistä.

– Bill Seitaniemi, the Finnish speaking Lapp, is one of the tourist attractions in Embarrass.

Suomalaisrakennus info-pisteenä Embarrassissa.
– A Finnish building as information center in Embarrass.

depicting humans, and a log playhouse built by a father to his daughter are among the objects in the museum grounds. There is also a sauna and a small, modestly furnished cabin that once belonged to a single woman.

Although, to a Finnish visitor, the collection of items in this museum doesn't appear very authentic, I am left with a warm feeling toward these people who still hold on to their noble heritage. It was often the only heritage that Finns brought to this continent. It is an inner heritage, a heritage which understands pure form.

Four farms in Embarrass are listed as National Historic Sites: Aho, Hanka, Hilli and Matson farms, as well as Nelimarkka sauna, Alex Seitaniemi house barn (in Waasa) and Waino Tanttari (Väinö) hay barn, also in Waasa. Of these, only Hanka farm and Nelimarkka sauna are not privately owned. ”Welcome to friendly Embarrass!” The bed and breakfast teaches you proper Finnish pronunciation:

Tervetuloa (TERR-veh-too-lo-uh)
Matka Koti (MAUT-ka KOO-ti)
Poikatalo (Boy-kuh-tah-lo) (a rental house for lumber jacks and railroad workers)

”Each one its own kingdom”

Finns started to settle in Embarrass in 1892 when the railroad between Duluth and the Iron Range was opened.

Matkustajakoti antaa suomen kielen opastusta ääntämismalleineen:

Tervetuloa (TERR-veh-too-lo-uh)

Matka Koti (MAUT-ka KOO-ti)

Poikatalo (Boy-kuh-tah-lo) (metsätyömiesten ja rautatieläisten vuokratalo)

”Jokainen oma kuningaskuntansa”

Suomalaiset asettuivat siis Embarrassiin vuodesta 1892, jolloin avattiin Duluthin kaupungin ja Rauta-alueen (Iron Range) välinen rautatie. Hirret rakennuksiin saatiin männystä, kuusesta ja lujasta, lahoamattomasta ja sinistymättömästä lehtikuusesta, tamarakista. Muuan amerikkalainen valokuvaaja kuvailee näitä kiinnostavasti: ”vahvoja, elegantteja, nöyriä, mutta kuitenkin aristokraattisia – huomattavia ilmeeltään” sekä ”jotain melko suvereenia näissä paikoissa – jokainen oma kuningaskuntansa”. Hän puhuu myös suomalaisten maatilojen klassisesta kvartetista: savusaunasta, pirtistä, navetasta ja ladosta.

Vuonna 1987 17 amerikkalaista valokuvaajaa ja heidän oppilastaan tekivät kartoituksen nimeltä Amerikan harvinaiset paikat. Vapauden siunaukset. Siinä yhdistyivät hedelmällisellä tavalla toisaalta valokuvaajan ja toisaalta historiallisen säilytyksen työ. Samaan aikaan USA:ssa valmistauduttiin viettämään perustuslain 200-vuotismuistoa. Projektin suunnittelijat valitsivat 16 paikkaa, jotka heijastavat historiallisia tapahtumia ja kansalaisvapauksia, joita perustuslaki oli tukenut. Niitä olivat James Madisonin talo Virginiassa, Philadelphian Independence Hall, Touron synagoga Rhode Islandin Newportissa (USA:n vanhin synagoga) ja Columbia-joen valtatie Oregonin ja Washingtonin välillä. Myös suomalaisten Embarrass tuli valituksi historiallisena ja merkittävänä paikkana, joka heijastaa Amerikan kansan etnistä monipuolisuutta.

Suomalaistalot ovat rakenteellisesti vahvoja ja yksinkertaisia. Aikanaan Embarrassissa oli tiheä puusto. On sanottu, että siinä vehreydessä erillisinä saarina olevat talot ovat jo sijoituksensa puolesta edustaneet optimismia, joka oli johtanut heidät tänne.

Näyttää siltä, kuin suomalaisten sisu tällä hetkellä ilmenisi voimakaimmin rakennusten suojelemisessa. Se on rakkautta Suomeen, kulttuurisiteen katkeamattomuutta silloinkin, kun kansalaisuus on jo ajat sitten vaihtunut. ”Taidon ja viehättävyyden rakennusmiehet”, toteaa amerikkalaisvalokuvaaja.

Their log houses were built out of pine, fur and tamarack, a tree famous for resisting rot and discoloring. An accomplished American photographer describes these buildings as ”strong, elegant, humble, yet aristocratic – remarkable by their expression” and finds ”something quite supreme in these buildings – each one like its own kingdom”. He also talks about the classic quartet of the Finnish farm: smoke sauna, farmhouse, cow shed and barn.

In 1987, 17 American photographers finished a project called Rare Places of America. The blessings of freedom. The project combined the work of a photographer and historic preservation in a fruitful way.

At the same time, the United States was getting ready to celebrate the bicentennial of its constitution. 16 locations were chosen to reflect the historic events and civil liberties that had been supported by the Constitution for 200 years. One such location was the house of James Madison in Virginia. Among other sites were Independence Hall in Philadelphia, Touro Synagogue in Newport, RI (the oldest synagogue in the country), and a highway along Columbia River on the border of Oregon and Washington.

Embarrass, Minnesota, a Finnish town, was also elected as a notable historic site, reflecting ethnic richness of America.

Finnish houses are known for their strong structure and simplicity. In the years past, Embarrass was surrounded by thick forests. It was said that the way the houses were located in the middle of the thick, green forest, far apart from each other, was a sign of optimism and trust in survival.

These days, Finnish sisu appears to be demonstrated at its strongest in the will to protect buildings. It is a demonstration of love for Finland and the unbroken cultural ties that bind long after one’s citizenship has been changed. Finnish buildings are an organic tie to the past. ”Builders of skill and charm”, writes an American photographer.

Finns have been admired for their inventiveness. They have also been called masters of frugality.

Life in the olden days

In 1900, 12 out of 49 inhabitants of Embarrass were Finns. Erickson, Hill, Päivärinta and Palo are among the names mentioned in documents. The majority of these first and second generation Finns had come in search of work and land. After the year 1900, there was an influx of

Suomalaisia on ihailtu heidän suuren keksimistaitonsa vuoksi. Samalla heitä kutsutaan säästäväisyyden mestareiksi.

Elämää ennen vanhaan

Vuonna 1900 Embarrassin 49 asukkaasta 12 oli suomalaista. Asiapapereissa mainitaan mm. sellaiset sukunimet kuin Ericksson, Hill, Päivärinta ja Palo. Suurin osa suomalaisasukkaista oli tullut länteen hakemaan töitä ja maata, ensimmäisen ja toisenkin polven amerikansuomalaisia. Edellä mainittujen lisäksi mainitaan mm. sukunimet Hannula, Kangas, Lamppa, Maki, Nelimark, Norha, Salmi. Embarrass kasvoi viidessä vuodessa kuu-sinkertaiseksi. Vuonna 1905 alueen 296 asukkaasta oli suomalaisia 267.

Vuoden 1907 kaivostyöläisten lakon jälkeen suomalaiset pettyivät syvästi ja joutuivat mustalle listalle. Silloin he siirtyivät ”suomalaiskyliinsä”. Mutta näin ei ollut laita Embarrassissa. Se oli suomalaisenemmistöinen jo tätä ennen. Esimerkiksi Emanuel Erickson ja Isaac Lamppa olivat olleet aikaisemmin kaivoksilla Michiganissa ja sitten Mesabin ja Vermilionin alueilla. Isaacista tuli sitten saarnamies ja lestadiolaiskirkon pappi.

Lestadiolaisryhmän suomalaiset olivat ensimmäisten joukossa lähtemässä Michiganin kaivoksilta 1800-luvun lopulla. He lähtivät, koska joutuivat vastakkain Suomen valtiokirkon jäsenten, epäluotettavaksi osoittautuneiden kaivostyöläisten ja muiden seikkojen vuoksi. Työ oli rankkaa, ja Minnesotan halpoja kotipaikkoja ostettuaan he saattoivat toteuttaa ihannettaan, joka oli raitis maalaiselämä. Embarrassin ensimmäinen lestadiolaiskirkko rakennettiin jo vuonna 1906.

Ihmiset olivat lukuhaluisia. He järjestäytyivät kerhoiksi ja erilaisiksi seuroiksi, jotka edistivät sitä, mihin uskottiin. Embarrassilaiset pysyivät erillään ”punaisten” suomalaisten joukosta, joka keskittyi ”maallisiin” asioihin, puhui työläisten oikeuksista, kuului sosialistiseen tai kommunistiseen puolueväkeen ja auttoi rakentamaan työväenhalleja ja osuuskauppoja, joita syntyi kyliin kautta koko koillisen Minnesotan. Joskus puhuttiin vaaleanpunaisista haaleista, jos punainen ajattelu oli väljähtynyt jäsenistössä.

Osuustoimintaa suomalaiseen malliin

Yhteishenki ilmeni kuluttajien osuustoimintaliikkeessä, jota suomalaisten tiedetään edistäneen enemmän kuin ainoakaan muu osuustoimintaryhmä Amerikassa. Niiden alku oli hyvin käytännöllinen. Pyrittiin estämään kauppiaitten epäreiluiksi havaitut otteet maanviljelysalueilla.

Finns who settled in this area. Hannula, Kangas, Lamppa, Maki, Nelimark, Norha and Salmi were among the last names of the newcomers. Embarrass grew six fold in five years. In 1905, 267 out of 296 inhabitants of Embarrass were Finns.

After the miners strike in 1907, Finns were deeply disappointed and ended up on the black list. They moved to their own ”Finnish villages”. However, this was not the case in Embarrass. The town had a Finnish majority already prior to the strike. Emanuel Erickson and Isaac Lamppa, for example, had worked as miners in Michigan and later on in Mesabi and Vermilion ranges. Isaac later became a preacher and a minister in the Laestadian church.

At the end of 1800's, Finnish Laestadians were among the first to leave the mines of Michigan. They left due to disagreements with members of the State Church of Finland and disputes with unreliable miners, and various other reasons. Work in the mines was tough, and after buying the inexpensive homesteads in Minnesota, they could live their dream of fresh country life. The first Laestadian church in Embarrass was built in 1906.

Finns in Embarrass were eager to read. They organized book clubs and various groups that worked to advance a multitude of causes. The people of Embarrass stayed apart from ”red” Finns, who concentrated on ”earthly” matters, talked about workers’ rights, belonged to socialist or communist parties and helped build workers’ halls and co-ops. Co-ops were started in villages all through Northeastern Minnesota. The term ”pink halls” was sometimes used for halls in which the ideology had turned less red.

Finnish co-operatives

Community spirit found an outlet in the co-op-movement, which was promoted by Finns more than any other group in America. The origins of this movement are very practical. Its goal was to prevent unfair business practices in farming communities. The movement got a political label when the Finnish Socialist Federation was established in Hibbing in 1906 and Finns became the largest foreign language-speaking group in the Socialist Party of America. During the labor dispute of 1907, businessmen in the Mesabi area made a pact with employers not to let strikers buy supplies and food for credit. The same happened during the strike of 1916.

Liike sai poliittisemmän värin, kun Suomalainen Sosialistiliitto (the Finnish Socialist Federation), josta tuli laajin vieraskielinen ryhmä Amerikan Sosialistipuolueessa, organisoitui vuonna 1906 Hibbingissä. Kauppiaat olivat tällöin liittoutuneet työntajien kanssa niin, etteivät antaneet tavaraa velaksi lakkoilijoille vuoden 1907 työriidan aikana Mesabin alueella. Samoin tapahtui lakon puhjetessa vuonna 1916.

Osuuskaupat symboloivat siirtotyöläisten luokan yritystä estää kapitalistisen järjestelmän heihin kohdistuva riisto. Michiganilainen osuusliikkeen jäsen sanoi näin: ”Osuusliikkeen ei pitäisi olla vain liikelaitos, vaan sen pitäisi olla tekijä, ase, taistelussa työläisluokan vapautuksesta.”

Tämä poliittinen näkökanta tuli hurjan epäsovun aiheuttajaksi vuonna 1929, kun Amerikan työläisten kommunistipuolue yritti saattaa tukku-liikkeet (CCE = the Cooperative Central Exchange) Superiorissa, Wisconsinin osavaltiossa, puolueen valtaan ja käyttää sitä hyväkseen varsin röyhkeällä tavalla. Kommunistit lyötiin tässä kädenväännössä. Tästä tuli käännekohta. Osuustoimintaliike alkoi kuitenkin kadottaa suomalaista leimaansa ja se sulautui amerikkalaiseen liike-elämän valtavirtaan.

Mutta takaisin Embarrassiin. Siellä organisoitiin osuustoimintayhdistys vuonna 1909. Sosialistihalli eli työvänehalli eli punainen halli rakennettiin vuonna 1914. Kirkkosuomalaiset rakensivat kilpailevan Oras-hallin lähinnä urheilutarkoituksiin. Kylän kolme peruspilaria kaatuivat kukin vuorollaan: työvänehalli paloi vuonna 1934, Oras-halli siirtyi muuhun käyttöön ja osuuskauppa paloi vuonna 1963.

Yhteisen suomalaisperinteen vaaliminen on koitunut pysyväksi yhdysiteeksi seudulla aatteellisten laineiden tasaannuttua. Työ on ollut kunniakasta asukkaille, onhan se nostettu esimerkillisenä työnä koko kansakunnankin tietoisuuteen. Näin on siis jäänyt pysyvimmäksi asiaksi aikojen vaihteluissa se, mikä alun alkaenkin oli perustana: suomalainen kulttuuriperintö kaikkine tyypillisine muotoineen. Konkreettisenä.

Mustikkakylä Menahga

Menahgan pikkukaupunki on osa ns. Louisianan kauppaa 1830-luvulla. Silloin Napoleon myi tämänkin alueen Yhdysvalloille.

Vanhastaan se on siouxien ja ojibway-intiaanien metsästysaluetta. Vuonna 1903 Menahgassa asusti chippewa-intiaaneja. He kulkivat ravintonsa perässä kalastusleireille, puutarhakyliin ja metsästysleireille. Pääsaalis oli valkohäntäpeura ja kala. Kerättiin villiriisiä, jota vieläkin kasvaa järvien vesijättörannoilla. Mustikoita ja muitakin luonnonmar-

Co-ops symbolized the struggle of immigrant workers to stop the capitalist exploitation thrust upon them. A co-op member from Michigan said: ”The co-op should not only be a business; it should also be a weapon in the struggle to free the working class.”

This political view became a source of conflict in 1929 when the Worker’s Party of America (communist party) tried to gain control of the Co-operative Central Exchange in Superior, Wisconsin, and use it to its own benefit in an inappropriate way. The Communists lost, and these events became a turning point. The movement started to lose its Finnish flavor, however, and gradually merged into the mainstream American business.

And now back to Embarrass, where a co-op was established in 1909. A socialist hall, or workers’ hall, or red hall was built in 1914. ”Church-Finns” built a competing Oras Hall to serve mainly as a sports venue. The three pillars of the village fell, one at a time: the workers’ hall burned down in 1934, Oras Hall was eventually used for other purposes and the co-op burned down in 1963.

Guarding the Finnish spirit has become a permanent tie between Finns in this area since the ideological waves calmed down. This work has been recognized nationally as exemplary work. The bedrock of Finnish existence, after all the variations brought by different times, remains Finnish cultural heritage with all its different forms. In very concrete terms.

Blueberry village Menahga

The small town of Menahga was part of Louisiana Purchase in the 1830’s, when Napoleon sold this area, among others, to the United States.

The area used to be old Sioux and Ojibway hunting grounds. In 1903 Chippewa Indians lived in Menahga. In search for food, they migrated from fishing camps to farming camps to hunting camps. White tail deer and fish were their main foods. They harvested wild rice, which still grows along shallow lakeshores. Blueberries and other berries were abundant and were picked by the Chippewa. Menahga means blueberry in Chippewa.

Indians made their clothing from deer skins and fur. One can picture these native inhabitants collecting birch bark to make bowls and baskets, canoes and wigwam roofs. A birch bark canoe was light and strong. One

joja kasvoi runsaasti, ja niitä intiaanit keräsivät niin ikään. Menahga merkitseekin Mustikkakylää heidän kielellään.

Intiaanit tekivät pukunsa peurannahoista ja turkiksista. Tällaisia intiaamiasuisia alkuperäisasukkaita voit helposti kuvitella keräämässä koivuntuohta raaka-aineeksi astioille ja koreille, mutta myös kanootteja varten sekä wigwamien katteeksi. Koivuntuohikanootti oli kevyt, vahva ja kestävä kulkuväline. Sellaisen voit nähdä vaikkapa Saint Paulin uudessa museossa. Se on varsin vaikuttava kooltaankin, mahtuihan siihen 8–12 henkeä. Se voitiin myös varustaa neliön muotoisella purjeella. Rakennuspuuna on käytetty setriä, ja sidokset on tehty kuusenjuurista. Entä mitä tapahtuu myrskyllä? ”Silloin mennään maihin”, nauraa oppaani.

Villiriisin viljelyä intiaanit ovat harjoittaneet ikiajat laajoilla Luoteis-Minnesotan alueilla. Nyt se on heille valtion sopimuksin takaama elinkeinollinen etuoikeus. Vetisillä paikoilla kasvava ruskeakuorinen riisi sidotaan usein nippuihin jo kasvaessaan, etteivät kallisarvoiset riisit varisisi veteen niitä korjattaessa, vaan turvallisesti veneen pohjalle. Riisinkeruu on ollut naisten työtä. Kerättyään viljansa naiset ovat ”säilöneet” sen kuumentamalla padan pohjalla. Naisleskien kerrotaan olleen erityisen huolellisia kerääjiä, köyhiä kun olivat.

Vuonna 1895 kylän asukkaista oli puolet Suomesta tulleita, muut olivat Saksasta, Sveitsistä ja Irlannista. Maata viljeli heistä 90 %. Skandinaviassa tiedetään olleen kulkutauteja ja nälänhätää niihin aikoihin.

Kirjassa ”Satama metsissä” (Kolehmainen ja Hill) on seuraava runotilitys:

Lähdin, koska tunsin kodin ja selvittelyt liian määrääviksi.
Lähdin, koska kotikynnys nousi liian korkeaksi.
Lähdin, koska leipää aina niukkaa ei enää ollut.
Odotin hyvää onnea ulkona maailmalla,
kun sitä ei löytynyt kotikaton alta.
Lähdin varmistamaan varmemman vanhuuden,
hankkimaan rakastavalle äidille onnellisemman illan ajan.
Lähdin, en pettäjänä maani ja monien.
Lähdin, koska sukulaiset vetivät minua,
välttämättömyys pakotti, tarve käski.

Usein näyttävät suomalaissiirtolaiset pelänneen Venäjän armeijaan joutumista. Kaikki siirtolaiset sanovat etsineensä jotain parempaa.

of these canoes is displayed at a St. Paul museum. It is impressive in its size: 8–12 people could fit into one canoe. It could also be fitted with a square sail. The frame is made of cedar and ties are made of fur tree roots. What happens in a storm? ”That’s when you find land”, laughs my guide.

Indians have harvested wild rice since ancient times in vast areas in Northwestern Minnesota. Now they have the monopoly to harvest it, guaranteed by the state of Minnesota. Wild rice grows in wet areas and is tied together in bunches as it grows. This is done to ensure that grains fall in the canoe instead of in the water as they are harvested. Harvesting wild rice has been woman’s work. After harvesting the women ”pre-served” the grain by heating it up in a big pot. Widowers were said to be especially careful at harvesting because they were quite poor and had to save every grain.

In 1895, half of the people in Blueberry Village were Finnish immigrants. The rest had arrived from Germany, Switzerland and Ireland. 90% of them were farmers. Hunger and contagious diseases were common in Scandinavia in those days.

The following poem can be found in the book *Satama metsissä* by Kolehmainen and Hill:

Lähdin, koska tunsin kodin ja selvittelyt liian määrääviksi.
Lähdin, koska kotikynnys nousi liian korkeaksi.
Lähdin, koska leipää aina niukkaa ei enää ollut.
Odotin hyvää onnea ulkona maailmalla,
kun sitä ei löytynyt kotikaton alta.
Lähdin varmistamaan varmemman vanhuuden,
hankkimaan rakastavalle äidille onnellisemman illan ajan.
Lähdin, en pettäjänä maani ja monien.
Lähdin, koska sukulaiset vetivät minua,
välttämättömyys pakotti, tarve käski.

Finnish immigrants had often been afraid of ending up in the Russian Army. All immigrants said they were searching for something better.

Many Scandinavians moved to Blueberry Village and to Runeberg between 1885 and 1895. They came via New York Mills, which was the end of the railroad and the postal route. These tough pioneers moved into the wilderness by foot or by wagon, carrying their staple foods with

Mustikkakylään ja Runebergiin muutti vuosina 1885–1895 runsaasti skandinaaveja. He tulivat tänne New York Millsin kautta, minne rautatie ja postireitit päättyivät. Nämä sitkeät pioneerit kulkivat jalan tai härkävankureilla kantaen perustarpeensa selässään erämaihin, jauhosäkkejä myöten. Varhaisimpia Menahgan suomalaisnimiä näyttävät olleen Ole Ronkainen, Jakob Harju ja Dan Kuusi. Jotkut olivat aktiivisia osuustoimintamiehiä. Muita vanhoja suomalaisnimiä ovat mm. Maunu, Lalli ja Wuollet.

Amerikan kistu

Käsitteeksi muodostunut siirtolaisen matka-arkku sisälsi ensiksikin tärkeimmät työkalut: kirveen, kääntöhaan, koverokirveen, taltan, hevosenkengitystongit, veitsen, vasarat ja naulat. Metsästystarpeet tuotiin myös mukana. Henkilökohtaisia tarpeita olivat kansanlääkkeet, saippua, sekä alkoholia kuumeeseen ja koleraan. Naisväen tarpeita olivat lisäksi kudinpuikot, keritsimet ja karstat. Koko perheelle tuotiin villavaatteita, tilkkutäkkejä ja saaleja. Kistuun kuului myös voiastia, hunajapurkki, juustoa ja näkkileipää.

Hengen tarpeita ruokittiin Raamatulla ja virsikirjalla. Almanakkaa taas tarvittiin ajallisen elämän suunnistuksiin.

Variksensiipi eli Crow Wing

Variksensiipeen siirtolaisten oli hyvä tulla. Sen näkee, jos silmäilee esimerkiksi lähellä virtaavan saman nimisen joen floraa ja faunaa. Suomesta tulijaa odotti siellä joltakin osin tuttu, mutta enimmältään täysin vieras, eksoottinen ja varmaan kiehtova luontoympäristö. Entisten matkavien punamäntyjen tilalla kasvava, huomattavasti vaatimattomampi jätkämänty (jackpine) sekä haapa olivat yleisimpiä puita.

Hieman etäämmällä maaperän peite oli vihreä. Pähkinäpensaat, jo edellä mainitut mustikat, saniaiset, karhunmarjat, talvikit ja imarre kattoivat maapohjaa. Joen alajuoksulla tulivat kulkijaa vastaan tammi-metsät, lehmukset, saarnit, poppelit, puksipuut sekä tutut vaahtera, paju ja haapa. Mutta toisin paikoin olivat joenuoman ympärillä hajallaan ruohistot, suot ja rämeet.

Eläimistö oli hyvin rikas, niin kuin se on vieläkin. Metsästysretkellä voi tavoittaa valkohäntäpeuran, hirven, metsäkanoja, lehtokurppia, sorsia, metsäankkoja. Myös mustakarhu saattoi tulla vastaan, mutta se on lauhkea eikä ole vaaraksi kenellekään. Kilpikonnat, saukot, majavat, minkit, pesukarhut, jänikset, oravat, piisamit, maaoravat, ruskeailvekset,

them on their back. Some of the earliest Finnish names in Menahga were Ole Ronkainen, Jakob Harju and Dan Kuusi. Some of the Finns were active in the co-op movement. Maunu, Lalli and Wuollet were also among the oldest Finnish names in the area.

American chest

The immigrant's chest held the most important tools: ax, kääntöhaka, koverokirves (old farming tools), chisel, horseshoer's pliers, knife, hammer and nails. Hunting supplies were also included. Personal items such as folk medicines, soap, and alcohol for fever and cholera were also included. Women also brought knitting needles, sheering scissors and carders. Wool clothing, quilts and blankets were brought for the whole family. A butter dish, jar of honey, cheese and hard rye bread were also in the chest.

The soul was fed with the Bible and a hymnal. An almanac was needed to guide an immigrant through time.

Crow Wing

Crow Wing was a good place for an immigrant. One realizes that by studying the flora and fauna of a nearby river by the same name. The Finnish immigrant encountered a sometimes familiar, but mostly foreign, exotic and fascinating landscape. Instead of the magnificent red pine, the more humble jack pine and aspen were the most common trees.

A little farther away, the covering of the soil was green. Nut bushes, blueberries, ferns, blackberries, wintergreen and adder's fern covered the soil. Downstream, oak, linden, ash, poplar, boxwood and the familiar maple, willow and aspen made up the forest. Along the riverbed, the landscape was partly covered by grassy areas and swamps.

The fauna continued to be rich. A hunter may encounter white tail deer, moose, grouse, woodcock, mallard and duck. Black bear may appear from the woods but it is not a danger to humans. Turtle, otter, beaver, mink, raccoon, rabbit, squirrel, muskrat, chipmunk, lynx, eagle, osprey and big blue heron were all part of the fauna of this area. To a Finn, it was an exotic list of animals.

Green Valley

Around Menahga, however, the landscape consists of lakes and moors. Henry Mattila wrote about his arrival to Menahga in the following words:

kotkat, kalasääsket ja suuret sinihaikarat kuuluvat suomalaisnäkökulmasta perin eksoottiseen eläinasujaimistoon.

Vihreään laaksoon

Mutta juuri Menahgan kohdalta alue on järviä ja kuivia kankaita. Henry Mattila kuvaa säilyneessä kirjoituksessaan tuloaan Menahgaan. Hänen juttunsa kulkee tähän tapaan:

”Mattila tulee junalla New York Millsiin. Matka on kestänyt kolme päivää ja neljä yötä. Hän pyrkii Vihreään laaksoon (Green Valley). Siellä häntä ja hänen perhettään pitäisi odottaa appivanhemmat. Mukana on vaimo ja sairas lapsi.

Ensimmäinen pettymys on New York Mills. Komeasta nimestään huolimatta se osoittautuu vain metsässä olevaksi puunkaato paikaksi. Minkäänlaisia teitä ei ole, vain metsäpolkuja. Kukaan ei tiedä sukulaisista eikä koko Vihreästä laaksosta. Mattila kuulee jonkun mainitsevan paikan nimeltä Red Eye (Punainen silmä). Sinnepäin pitäisi yrittää. Perhe jää Puuperän ravintolaan. Siitä Mattila pääsee eteenpäin postivaunuilla, jotka kulkevat yli soiden, kivien, kantojen ja vesijättöjen. Red Eyessä tarjoaa pysähdyspaikan ystävällinen juutalainen tällä 27 kilometrin matkalla. Täällä kuullaan vaimon sukulaisia nähdyin ja heidän osoitetaan kulkeneen metsään tiettyyn suuntaan. Henry Mattila pelkää eksyvänsä tähän erämaahan.

Ihmeen kaupalla sukulaiset tavoitetaan. Sitten sama matka takaisin noutamaan perhettä, joka oli jäänyt odottamaan. Mattila kulki vuorokaudessa 54 kilometriä! Mutta Vihreä laakso ei löydyttyään osoittaudukaan nimensä veroiseksi. Se ei ole muita paikkoja vihreämpi. Onpahan vain pala erämaata.

Työkalujen osto on edessä. Hevosesta ei näillä poluilla ole apua, vain härät pystyvät tallaamaan polkunsu. Mutta ne pitää ostaa, ja se kysyy paljon rahaa, tai kasvattaa itse, mikä taas vie aikaa.

Puut taloa varten pitää itse vetää paikalle, kun ei apua ole. Kun katto on talon päällä, on ladon ja muiden ulkorakennusten vuoro.

Monet kokemukset, ikävätkin, ovat edessä. Jossain vaiheessa talokin menee pankille. Mutta Mattilan perhe selviytyy ja jää Mustikkakylään.”

Päivä Hepokoskien kanssa

Enpä tiennyt, millaisten asuinalueensa tuntijoiden pariin pääsisin, kun sovin tapaamisesta Hepokoskien kanssa. En tiennyt heidän museoharrastuksestaan; voi painokkaasti puhua perinteen vaalimisesta. Raphael

”Mattila arrives to New York Mills on a train. It has taken three days and four nights to get here. He is on his way to the Green Valley. Mattila's in-laws should be waiting for him and his family. He is traveling with his wife and a sick child.

The first disappointment is New York Mills. In spite of its grand name, it turns out to be a logging area. There are no roads, only paths in the forest. Nobody seems to know about Mattila's relatives or about the Green Valley. He hears someone talk about a place called Red Eye. He should try to get there. He leaves his family at Puuperä, the local restaurant. Mattila continues on the stagecoach over marshes, fallen trees, rocks, tree stumps and areas that had once been under water. A friendly Jewish man offers him a place to rest in Red Eye during this 27-kilometer trek. Mattila finds out that his wife's relatives have been seen in these parts and Mattila is pointed to the direction in the forest in which they have traveled. Henry Mattila is afraid of getting lost in the wilderness.

Miraculously, Mattila finds his relatives. He turns around to get his family who is waiting for him. In a 24-hour period, Mattila traveled 54 kilometers! But the Green Valley doesn't live up to its name. It is not greener than other places. It is just a piece of wilderness.

Now Mattila has to buy tools. A horse doesn't serve a purpose here; only oxen will create paths as they walk. They have to be bought, however, and that costs money. Or, they can be raised, which is time consuming.

Mattila has to bring in lumber for a house himself since there is no help available. After the house has a roof, Mattila builds a barn and sheds.

Many events, good and bad, lie ahead for the Mattila family. Later on, the bank repossesses the house. But the family survives and stays in Blueberry Village.”

A day with the Hepokoski family

When I arranged to meet the Hepokoskis, I had no idea that they would be extremely knowledgeable about their community. Neither did I know about their love for museums. They truly cherish the traditions of the area. Raphael and Martha Hepokoski have also written a commemorative book in honor of the centennial of Menahga. It is a detailed, colorful and fun history of the area.

Arvid Jansson and his wife, fellow Finns and relatives of the Hepokoskis, were waiting for me as I entered the Hepokoski house. We spoke

ja Martha ovat tehneet Menahgan satavuotisen olemassaolon kunniaksi myös muistokirjan, joka on tarkka, värikäs ja hauska historiikki.

Kun astuin Hepokoskien kotiin, siellä oli jo odottamassa sukulaisparriskunta, Arvid Jansson vaimoineen, suomalaisjuurisista hekin. Puhuttiin suomea, mutta välillä oli pakko vaihtaa maan kielelle, kun asioita ei muuten pystytty selvittämään. ”Puutteellinen kieli”, väheksyi Arvid aivan suotta suomeaan, joka oli elävää, ilmeikästä ja vailla muuta aksenttia kuin jonkin pohjalaispitäjän entisaikainen, muutaman sukupolven takainen murre-suomi. Suomen kieli näyttää pitävän täällä hyvin puolensa!

Arvid esitti joukon tiukkoja kysymyksiä, joihin en kyennyt vastaamaan. Onko Isossakyrössä Piukkolan kylää? Onko Vapolaa? Arvid kertoo siellä esiintyvän noituutta. Hän mainitsee nimen Viirre. Emme pääse puusta pitkään.

Isoisä on kuulemma ollut niin pahankurinen, että hänet pantiin purje-laivaan kuudeksi kuukaudeksi, ja hän purjehti Portugaliin saakka.

Arvid on ollut sodan aikana Yhdysvaltain ilmavoimissa Tynnellä merellä. Oli 200 jalan aallot. Etäisyys japanilaisiin oli pienimmillään vain joku sata metriä. Japsit hyökkäsivät yötä päivää. ”Yrittivät tappaa.” Japanilaisilla oli 600 lentokonetta, amerikkalaisilla vain 300. Amerikkalaisia sotavankeja kohdeltiin kauhealla tavalla. Kahdessa viikossa kuoli 3000 miestä 10 000 sotilaasta. Ei ollut ruokaa, ei lääkkeitä. Miehiä tapettiin pistimillä ja puukotettiin kuoliaaksi mielivaltaisesti.

Arvid palaa puheeseensa tulivihasta. Sillä sanalla hän kuvaa isänsä ja isoisänsä hurjia välienselvittelyjä, joissa puukko oli osapuolena. Aamulla kuitenkin saatiin taas rauha aikaan. ”Oli pakko”, toteaa Arvid.

Hepokoskien sukutaustaa

Raphael Hepokosken, 81, isä on syntynyt Oulun läänin Yli-Tannilassa vuonna 1869. Amerikkaan hän tuli isänsä ja isoisänsä kanssa vuonna 1883. Isänäidin sukunimi oli Jokela.

Raphael kertoo sukunsa nimen olleen ensin Koppelo. Hepokoski on tilan mukana tullut nimi. Hän mainitsee pohjalaista nimistöä ja näyttää kartalta sukunsa lähtöpaikkoja: Puurunen-Jokela-Piippo-Siuruanjoki. Nimet vilahtelevat, kun liikutaan tarkalla paikallistasolla.

Saksalainen nimeltä Rein on mennyt 1500-luvulla naimisiin suomalaisen tytön kanssa. Sukunimenä alettiin käyttää Reinikkaa. Kylästä, jossa asuttiin, tuli sitten Reinikkala. Martha Hepokosken, o.s. Reinikka, äiti oli Kalajoelta, mutta isä Viipurista.

some Finnish but had to switch to English after a while to communicate better. ”My Finnish is not very good”, said Arvid. He was being too humble, since his Finnish was rich and colorful and without an accent. The only accent he had was that of an Ostrobothnia dialect a few generations old. The Finnish language remains strong in these parts!

Arvid asked many tough questions to which I couldn’t give an answer. Is there a village called Piukkola in Isokyrö? How about Vapola? Arvid knows of witchcraft in that town. How about Viirre? We are stuck.

Arvid’s grandfather was such a troublemaker that he was put on a sailboat and sailed all the way to Portugal.

Arvid was in the Air Force in the Pacific during World War II. The waves were as high as 200 feet. The distance to the Japanese was only a few hundred meters at its shortest. The Japanese attacked day and night. ”They tried to kill us.” The Japanese had 600 airplanes and the Americans only had 300. American prisoners were treated very poorly. In two weeks, 3000 out of 10 000 Americans died. There was no food, no medicine. Men were killed with bayonets and knives with no rhyme or reason.

Arvid returns to discussing his father’s and grandfather’s fights. ”Fiery hatred” describes the feelings behind fights in which knives were used. In the morning, however, peace was made. ”They had to”, says Arvid.

Hepokoski genealogy

Raphael Hepokoski’s father was born in Yli-Tannila in Oulu municipality in 1869. Raphael is now 81 years old. His father came to America in 1883 with his father and grandfather. His paternal grandmother’s name was Jokela.

In earlier days, Raphael’s family name was Koppelo. The name Hepokoski came with a farm. Raphael shows places his extended family came from on the map: Puurunen, Jokela, Piippo, Siuruanjoki, which flows into Iijoki. The names come in rapid succession.

A German by the name Rein married a Finnish girl in the 1500’s. The name turned into Reinikka. The village in which they lived became Reinikkala. Martha Hepokoski’s (nee Reinikka) mother came from Kalajoki but her father was from Viipuri.

Arvid Jansson’s (Piukkola) parents were born in America. His wife Martha’s parents were from Kalajoki, as was Martha Hepokoski’s mother.

Arvid Janssonin (Piukkola) vanhemmat ovat syntyneet Amerikassa. Hänen vaimonsa Marthan vanhemmat olivat Kalajoelta kuten Martha Hepokosken äiti.

Martha Hepokoski tarinoi

Matkalla Susijärvelle Martha kertoili autossa lapsuusmuistojaan. ”Täällä on synkkää!” hän kertoi äitinsä usein huudahdelleen. Hän kertoi lapsille Suomesta ja lapsuudestaan siellä ja lauloi suomalaisia lauluja. Martha muistaa sanan ”kuupano”, jolla tarkoitettiin sellaista heinäntekoa, joka tapahtuu kuutamoyönä. ”Aika menee hopusti” ja ”koira vahtaa” poimii hänen puheestaan. Kai ne heijastelevat kalajokilaista.

Kinnusen kauppa, jonka ohi mennään Susijärven keskustassa, on ollut kuuluisa. Sieltä on kuulemma saanut ostaa vanhoja tavaroita. Kylässä on myös pari lestadiolaiskirkkoa. Susijärven meijeri on jo jouduttu lopettamaan. Mahtaneeko tämä kylä enää koskaan elpyä. Martha selvittää, ettei Menahgassa ole rikollisuutta kuten lännen suurissa kaupungeissa. Ovetkin voi jättää yöllä lukitsematta. Tännekin on kyllä tullut huumeita Meksikosta ja Kaliforniasta, mutta tilanne on onnistuttu kääntämään voitolliseksi.

Raphael ja Martha muistelevat Los Angelesin hippiaikaa entisessä kotikaupungissaan. ”Rakkauslapset” sytyttivät talojakin palamaan. Mutta useimmista on tullut hyviä ihmisiä, toteavat nämä kiltit ihmiset.

Raphael oli ensin Kaliforniassa laivantarkastajana, sitten hänellä oli autovakuutustoimisto, koska hän halusi viettää enemmän aikaa kotona.

Nyt muutettuaan Menahgaan he ovat oikein tyytyväisiä.

Hupijuttu nimeltä Pyhä Urho

Huumorin suolaa tarvitaan elämän piristämiseksi pienessä kaupungissa, kun on ensin painittu pitkän talven kanssa. Maaliskuukin on vielä talvikuukausi. Metropolien valot eivät tänne yllä, onhan niihin matkaa neljäntäsataa kilometriä US highway 71:tä.

Niinpä keksaistu Pyhän Urhon traditio sopii kuin tilauksesta talvitakin pois heittämiseen. Se on syntynyt ärsyttämään irlantilaisia, jotka viettävät maaliskuussa suojeluspyhimyksensä Pyhän Patrikin juhlaa. Suomalaisten juhlan pitää olla ennen sitä!

Kilpaileva vastine syntyi, kun Bemidji-nimisen kaupungin yliopiston professori Sulo Havumaki esitti, että Pyhän Urhon juhlan pitää tapahtua juuri 16.3.

Stories by Martha Hepokoski

On our way to Susijärvi, Martha started to tell about her childhood. ”It so gloomy here!” her mother used to say. She would tell her children about Finland and about her childhood there and sing Finnish songs. Martha recalls the word *kuupano* which meant haymaking that happened during a moonlit night. *Aika menee hopusti* (times goes by fast) and *koira vahtaa* (the dog is guarding) are expressions that Martha uses that stick in my mind. They must be part of Kalajokila dialect.

We drive by the famous Kinnunen store which is located downtown Susijärvi. It used to sell antiques. Susijärvi also has a couple of Laestadian churches. The dairy was closed down. I wonder if this village will ever recover. Martha explains that unlike in the big cities of the west, there is no crime in Menahga. You can leave your doors unlocked at night. Drugs have come in from Mexico and California, but the town has fought back successfully.

Raphael and Martha recall the hippie years in Los Angeles, their old hometown. Burning houses was one of the things ”love children” did. According to Raphael and Martha, in the end, most of the ”love children” turned out to be good people.

Raphael first worked as a ship inspector in California, but opened a car insurance company later in order to spend more time at home.

They are very happy with their lives after moving to Menahga.

A funny tale about St. Urho

A small town needs a touch of humor to lighten up life after a long winter. March is still a winter month. Lights from the big cities don't reach this far since they are more than 300 kilometers away down US highway 71.

St. Urho's Day is a made-up tradition and works perfectly as a means of throwing away one's winter coat. It was created to tease the Irish who celebrate St. Patrick's Day in March. Finns had to have their celebration before it!

Professor Sulo Havumaki from University of Bemidji suggested that St. Urho's day should occur on March 16.

This made-up ”Saint” even has a fiberglass statue, which can stand graffiti. The old statue was made of oak and got scribbled over so badly that it had to be retired and moved to the mausoleum in the cemetery!

Keksitty ”pyhimys” on saanut myös oman kuvapatsaansa, jonka la-sikuituversio kestää töhrijäinkin hyökkäykset. Entinen, tammipuinen, töhrittiin, ja nyt se on viety lepäämään hautausmaan mausoleumiin.

Posketon tarina kertoo, että Urho on ansainnut maineensa oudolla urotyöllä: hän on ajanut pois heinäsiirakat Suomen hedelmätarhoista.

Tarina on rönsyillyt amerikkalaisiin mittoihin, samoin juhlan viettotavat. Itse kaupunginjohtaja on leikissä mukana ja lukee alkajaisiksi julistuksen: ”Heinäsiirakka, heinäsiirakka, mene täältä!” Kun kalasoppa nimeltä mojakka liemessä kelluvine kalanpäineen kauhustutti kaupunkilaiset, siirryttiin syömään pihvejä. Ainoat oikeat juhlavärit ovat heinäsiirakasta muistuttavat vihreä ja punainen. Ja sitten tanssitaan päälle ja hulluttelu jatkuu. Kevät saa tulla!

Osuusliike Sampo

Oikeasta kalevalaisesta perinteestä sen sijaan muistuttaa osuusliikkeen toiveikas nimi Sampo. Se perustettiin Menahgaan jo vuonna 1903. Perustajat ovat pääosin suomalaisia: Jacob Lalli, Andrew Wesa, Isaac Keksi, John Lalli. Varhaisimmat asukkaat saivat elantonsa metsästyksestä, ansastuksesta, maanviljelystä ja metsätöistä. Kun siirtolaiset myivät tuotteitaan kauppoihin, heidät sidottiin niin, ettei heille maksettukaan käteisellä rahalla, vaan ”kirjaan”. Tämä koettiin alentavaksi, ja ihmiset suuttuivat. He päättivät ottaa asiat omiin käsiinsä ja perustivat osuuskaupan. Se alettiin hyvin vähin varoin.

Vuonna 1928 osuusliike liitettiin Superiorin keskusliikkeeseen CCE: hen. Menahgassa torjuttiin kommunistien mukaantuloyritys. Seuraavana vuonna aloitti toimintansa parinkymmenen kilometrin päässä olevan Susijärven (Wolf Lake) sivumyymälä.

The off-the-wall story of St. Urho explains his strange claim to fame: he drove grasshoppers out of orchards in Finland.

The story, as well as the different ways of celebrating it, have grown to truly American proportions. The Mayor of the town is part of the celebration and opens the festivities by proclaiming: ”Heinäsiirakka, heinäsiirakka, mene täältä!” When fish soup called mojakka with its floating fish heads scared off the locals, people started to serve steaks. The celebratory colors, green and red remind people of grasshoppers. A dance and general merrymaking followed. Spring may come!

A co-op called Sampo

Sampo, the hopeful name of a co-op, reminds us of true tradition connected to Kalevala, the Finnish National Epic. It was founded in 1903 in Menahga. The founding members were mainly Finnish: Jacob Lalli, Andrew Vesa, Isaac Keksi and John Lalli. The earliest members made their living as hunters, trappers, farmers and loggers. When immigrants sold their goods to stores, they were paid not in cash, but in goods for the value of the goods they brought in. This was degrading and angered people. They decided to take matters in their own hands and started a co-op. The co-op was started with very little money.

In 1928 the co-op became part of the Superior Co-op CCE. Communists were defeated in Menahga as they tried to become part of the co-op. The following year, a branch store opened 20 kilometers away in Wolf Lake.

Rauha, Jaako ja Joeli Big-Aho

Rauha, Jaako and Joeli Big-Aho

Kun käännyin maantieltä Big Ahon taloon, näin edessäni maalaistalon komean päärakennuksen lisäksi valtavan suuret viljasiilot ja navettarakennuksen. Maatila sijaitsee Susijärven (Wolf Lake) koillisella rannalla, kauniilla paikalla. Rauha, 81, Jaako, 89, ja Joeli, 86, asustelevat työelämästä sivuun siirtyneinä sisaruksina talon alinta kerrosta, joka on oikeastaan kellarikerroksen tasalla. Jo heti tervehtiessään Rauha ilmaisi sydämellisyyttään: hän piti kättäni kädessään pitkään, niin kuin ei olisi tohtinut ollenkaan irrottaa. Ajattelen, että se on vaistomaisen syvän suomalaisnaisten yhteyden merkki.

Ahon suku tulee Alahärmästä Pohjanmaalta. ”Siitä paremmasta Härmästä”, laukaisee Rauha heti alkuun leikkisästi. Hän on hyvin puhelias. Näkyy, että hän on sisaruksista se, joka on tottunut hoitelemaan veljensäkin puolesta puheasiat. Hänen puheessaan ei havaitse minkäänlaista vierasta korostusta. Tämä farmi on suomalaisseudulla ja sen verran syrjäisellä paikalla, että suomi on jäänyt näin puhtaaksi. Ja huomaa, että se on ollut käytössä.

Kun mainitsen, että he ovat sisaruksia, naurusta ei tule loppua. Että muka veljetkin voivat olla sisarensa kanssa sisaruksia. Mutta sisar ei voi olla veljeksiä. Uskomatonta! Nauru hyrisee hyväntuulisuuttaan. Voiko olla niin?

Sisarusten isä on tullut tähän paikkaan jo vuonna 1893. Lähes sata vuotta ovat siis suomalaisjalat tätä tannerta polkeneet. Isä oli lähtenyt tänne Menahgasta. Hän oli kuullut Susijärveltä saatavan halvalla maata. Sinne hän erityisesti halusi. Kun ei järveä tahtonut löytyä, isä nousi korkeaan puuhun ja näki järven. Hän oli ollut töissä Helsingissä korkeilla rakennuksilla. Amerikkaan hän oli lähtenyt Kämpin hotellin työmaalla.

Kun isä tuli Helsinkiin töihin, talo, jossa hän asui, oli sama, missä äiti-kin, silloin 7–8-vuotias, asui. He näkivät siinä talossa asuessaan toisiaan.

As I turn into the Big-Aho driveway from the highway, I saw a handsome main building, huge silos and a barn. The farm is located on a beautiful lot on the north eastern shore of Wolf Lake. Rauha, 81, Jaako, 89 and Joeli, 86, live in the basement of the house. Rauha’s greeting is full of warmth; she keeps my hand in hers for the longest time, as if she doesn’t want to let go at all. I feel it is an instinctive sign of a connection between Finnish women.

The Aho family comes from Alahärmä in Ostrobothnia. ”The better Härmä”, says Rauha jokingly. She is very talkative. It is apparent that, among the siblings, she is the one who has been in charge of talking. There is no accent in her speech. The farm is located in a Finnish area and is quite remote. That is probably the reason for the pure Finnish. And, Finnish has obviously been used a lot.

When I mention the word sisarus (sibling), the three siblings start to laugh. (The word sisarus is close to the word sisar, which means sister). How can it be that a brother can be a sisarus with his sister? And sisar cannot be a brother. Unbelievable! The room is filled with warm laughter. Can it be so?

The siblings’ father arrived here in 1893. That means that Finnish feet have been treading this soil for over a hundred years. The father had come from Menahga. He had heard that there is cheap land for sale in Wolf Lake. That was the place he wanted to be. When he couldn’t find the lake, he climbed a tall tree and saw it. He had worked on tall buildings in Helsinki. His last job before coming to America had been building Hotel Kämp.

When father came to Helsinki he lived in the same house as his wife-to-be, then 7–8 years old. They were used to seeing each other.

Isä päätti sitten lähteä Amerikkaan. ”Miniappeliin” (Minneapolis) oli tullut paljon hänen tuttujaan. Hän oli maatalossa töissä ja sai palkkaa taalan päivässä. Sellainen palkka! Se oli sitä Clevelandin huonoa aikaa. Isä meni työhön, kun aurinko nousi. Kun aurinko laski, lopetettiin. Ja taalan sai päivältä. Nyt saa 15–20 taalaa tunnilta.

Satoi monta päivää niin kuin syksyllä sataa. Työ ei näyttänyt kannattavan.

Isä tuli Amerikkaan keväällä, äiti syksyllä. Isä meni Etteriin, Menahgaan, koska siellä oli joku Suomesta tuttu. Äiti oli jo siellä. Hän oli 19-vuotias ja isä 30-vuotias. Isähän oli tuntenut äidin jo pikkusesta.

He olivat Runebergissa ja Menahgassa.

Silloin kun isä halusi löytää Susijärven ja löysi sen, järvi oli melkein kiinni tiessä. Vuonna 1936 se oli kuivilla. Järvi ei ole syvä. Se tappoi kalat seitsemän vuoden välein. Nyt hoidetaan järveä niin, että ilmaa menee sinne. Pojat keksivät sen, ja se säästi kalat.

Isä meni Miniappeliin ja äiti Menahgaan. Syksyllä he tapasivat toisensa pari mailia tästä. Siellä oli pieni huone, vain yksi huone, johon tuli ihmisiä Suomesta. Isä oli silloin jo ostanut tämän paikan.

Keväällä oli metsäpalot. Monet menettivät vuosina 1894–1895 kaiken. Isä kulki sammuttamassa. Äiti oli pikku mökissä yksin. Sitten tuli

Big-Ahon suomea puhuvat sisarukset Susijärvellä: Rauha, Jaako ja Joeli.

– *The Finnish speaking Big-Aho siblings at Susijärvi: Rauha, Jaako and Joeli.*

Father then decided to leave for America. Many of his friends had moved to Miniappeli (Minneapolis). He worked on a farm and earned a dollar a day. What a pay! Those were the tough days under President Cleveland. Father left for work at sunrise and finished at sunset. A dollar a day for all that! Now you can make \$15–20 an hour!

The fall was rainy and the pay was poor.

Father came to America in the fall and mother followed in the spring. He went to Etter, Menahga, because he knew someone Finnish there. Mother was already there. She was 19 and he was 30 years old. Father had known mother since she was very young.

They lived in Runeberg and Menahga.

When father found the lake, the lakeshore almost touched the road. In 1936 the lake was very low. It is not deep. The lake killed its fish every seven years. Now the lake gets extra oxygen. The boys came up with this cure and it saved the fish.

Father went to Miniappeli and mother went to Menahga. In the fall they met each other just a few miles from here. There was a small room where Finns would come and stay. Father had bought this place by then.

In springtime, there were forest fires. Many folks lost everything during the years 1894–1895. Father went around putting out fires. Mother stayed in the little cabin alone. Then they had

beibi. Kinnuset, äiti ja keskenkasvuinen poika, tulivat katsomaan, oliko mökissä syömistä. Ovi oli huonossa kunnossa – lukkohoito häätynyt olla rikki – eikä pysynyt kiinni. Isä oli pannut kiven oven eteen. Äiti oli ollut petissä kaksi päivää, kun lapsi oli syntynyt.

”Onko mitään syötävää?” Kinnuset kysyivät.

”Luulen, että on yksi leivänkannikka kaapissa”, äiti sanoi.

Olivat tuoneet gallonan (4 litraa) maitoa. Äiti sanoi: ”Kuumenna maitoa.”

Leipäkannikka pantiin kuumaan maitoon. Äiti kertoi myöhemmin, ettei ruoka ole koskaan maistunut niin kuin se maistui silloin.

”Leipäressua”, sanon. ”Niin”, myöntää Rauha. Se sana näköjään tunnetaan. Mutta Rauha onkin niin eläytynyt kertomaansa, että alkaa perusteellisesti pohtia isänsä kohtaa.

Mitähän isä oli syönyt? Mitä *se* sitten söi? Mitä *ne* oikein söi?

Rauha tuntee myös pullamaidon, joka tehdään kahviin. Kysyn, leipooko Rauha pullaa. ”Kuinka se tehdään?” Kuvailen pullantekoa. Hän ei tunne sitä. Mutta Rauha puhuu vehnäleipätaikinasta, joka vastataan oikein hyvin, jos se tehdään pulliksi. Silloin ne tulee kauniin näköisiksi. Vain hyvin vähän sokeria pannaan. Sämpylä-sanaa hän ei tunne. Kerroin, miten karjalanpiirakat tehdään. Rauhaa naurattaa kovin, kun puhun ”pussipuurosta”. Uusista riiseistä saa hyvän puuron, kertoo Rauha. ”Ne on valmiiksi pullistettu.”

”Olette pilanneet suomen kielen siellä Suomessa. Olette lisänneet vieraiden kielten sanoja. Lehdet oli ennen selekeitä lukoa. Kolomestakymmenestäviidestä (vuodesta 1935) olemme lukeneet Suomen Kuvalehteä ja muita. Mikähän sana tuokin on, aattelemme. Suomen kieli hävi. Häviää se.” Rauha latelee.

Jaako ei osaa ollenkaan englantia. Vuonna 1960 Rauha opetteli sitä puhumaan. ”Voisitko nyt puhua sitä minulle?” kysyn. ”En puhu muuta kuin jos on pakko. Vuonna 1960 minulla oli vielä tulukki, kun menin lääkäriin. Päätin, että en ota enää tulukkia, ja minun häytyi opetella englantia. Pelkäsin ennen lääkäriin lähtöä ja sinne menemistä. Olin enemmän hermostunut kielen kanssa kuin sen tauin kanssa, jonka takia sinne menin.” Rauha nauraa makeasti, oikein tirskuu niin kuin pikkutyttö ja jatkaa: ”Menin kiropraktikolle. (Miten tuonkin suomeksi sanoisi? Rauha pohtii.) Seitsemänvuotiaana kaaduin järven jäälle. Nikamat, jotka kannattaa päättää, meni vialle. Silmät vastusti. Menin Miniappeliin. Täällä ei ole spesialistia. Silimissä ei ollu vikaa. Kiropraktikko otti kuvan. Nikamat

a baby. The Kinnunen's, mother and son, came to check if there was anything to eat in the house. The lock on the door was broken and the door wouldn't stay shut. Father had put a rock in front of it to keep it closed. And mother had been in bed for two days after childbirth.

”Do you have anything to eat?” the Kinnunen's asked.

”There might be one piece of dried out bread in the cupboard”, mother said.

The Kinnunen's had brought a gallon of milk. Mother said, ”Heat it up in the pan.”

The dried out bread was put in the hot milk. Mother told later that food never tasted as good.

”Leipäressua”, I said. ”Yes”, agreed Rauha. That word was familiar to her. But Rauha is still in the world of her story and starts to wonder about her father.

What had father eaten? What did he eat then? What did they eat?

Rauha also recognizes the word pullamaito which is made with coffee. I ask Rauha if she ever makes pulla. ”How do you make it?” I describe it to her. She doesn't recognize it. Rauha talks about a wheat dough, however, which has to be kneaded thoroughly if you wish to make buns out of it. They turn out beautiful. You use very little sugar. Rauha doesn't recognize the word sämpylä. I explain to her how to make Karelian pies. Rauha finds my term pussipuuro (bag porridge) funny. ”The new kind of rice is great for porridges,” says Rauha. ”The grains are already swollen up.”

”You have spoiled the Finnish language in Finland. You have added foreign words. In the olden days it was easy to read the papers. We have been reading Suomen Kuvalehti and others since 1935. What is that word supposed to mean? we say. The Finnish language is disappearing. Yes, it is, without a doubt!” exclaims Rauha.

Jaako doesn't speak any English. Rauha learned to speak it in 1960.

”Could you speak it to me?” I ask. ”I only speak when I have to. In 1960 I still had an interpreter to go with me to doctor's appointments. I decided that I didn't want to use an interpreter anymore so I had to learn English. I was scared before I went to see the doctor. I was more nervous about the language than about my disease”, says Rauha. (She then giggles, just like a little girl.)

”I went to see a chiropractor. (How would one say that in Finnish? wonders Rauha.) I fell on the ice on the lake when I was seven years old.

oli tulleet päälle ja puristaa hermoja niissä. Olen 40 vuotta kulukeni niissä (lääkäreissä). Paljon on auttanut.”

”Käytätkö särkylääkkeitä?” kysyn.

”Ei varsinaisia kipulääkkeitä. Sille jälkeeni en ole niin paljon käyttänyt.”

”Oletko lentänyt selälleen?” kysyi (lääkäri).

Sitten vasta minä muistin. ”Kävit siis niksauttajalla?” kysyin.

Rauha alkaa nauraa niksauttamiselle. ”Nyt kun on autot ja hyvät lääkärit, ne napsauttaa heti. Huhta on hyvä kiropraktikko Menahgassa. Se sanoo: Tää on poissa paikoiltaan ja lyö vasaralla paikalleen.” Rauhaa itseäänkin naurattaa kovin juttunsa. ”Se on tosi”, hän vielä vakuuttaa naurunsa lomasta.

Ahon talossa on 200 lehmää ja 200 päätä vasikoita ja joutokarjaa. Kaksi kertaa päivässä lypsetään. Oikein lakimiehen avuin on perustettu kuuden sukulaismiehen osuuskunta. Ensi vuonna karjaa lisätään puolella.

Veljeksiä naurattavat kovin sisaren hupaisat jutut. Kun kysyin ennen lähtöä, väsykö Rauha vierailustani, kun oli ollut niin paljon juttua, hän vastasi pirteästi: ”Kyllä minä muinakin päivinä näin paljon puhun.”

Pieni, uskomaton, kujeileva mummeli. Tuoreet, rapeat vehnärieskat pussissa lähden talosta.

”Sattumia ei ole”, puhkeaa Joeli viimein puhumaan suomeen.

”Ei olekaan”, kuulen ääneni sanovan.

The vertebrae supporting my neck went bad. My eyes were doing tricks on me. I went to Minneapolis. They have no specialists here. There was nothing wrong with my eyes. The chiropractor took an x-ray. The vertebrae had bunched on top of each other and were pressing on nerves. I've seen doctors for 40 years. They have helped me a lot.”

”Do you take pain killers?” I ask.

”I don't take actual painkillers.”

”Did you fall on your back?” the doctor had asked.

That's when I remembered.

”So you went to see a niksauttaja? (”snapper”, meaning chiropractor)?” I ask.

Rauha starts to laugh at the word niksauttaja. ”Now that they have cars and good doctors, they snap away! Huhta is a good chiropractor in Menahga. He says: 'This one is off', and fixes it with a swing of a hammer.” Rauha laughs at her story. ”It's true”, she says with a smile.

There are 200 cows and 200 calves and other cattle at the Aho farm. The cows are milked twice a day. A lawyer helped six relatives form a co-op. Next year, they will add half as many cattle.

The brothers find Rauha's stories amusing. When I asked Rauha if my visit had tired her out, she said: ”I talk this much every day.”

What a tiny, unbelievable, fun loving old lady. I leave the house with wheat bread in my bag.

”There is no such thing as coincidence”, says Joeli, finally speaking Finnish.

”No, there isn't”, I hear myself reply.

Cloquetin Hilma ja Sophie

Hilma and Sophie from Cloquet

Tavattuani geologi Rodney Ikolan Hibbingissä Oiva Ylösen ja Aune Nokkalan luona hän mainitsi 96-vuotiaasta tädistään, joka elää vielä Cloquetin vanhainkodissa ja on suomen kielen taitoinen. Niinpä päätin ottaa vihjeestä vaarin

Hilma oli kyllä vähän ihmeissään, kun yllättäen tapasimme. Hän oli henkevän näköinen vanhus, joka huokui ihmeellistä säteilyä, hyvyyden sukua. Hilma kertoi vanhempiensa tulleen Suomesta Duluthiin ja sieltä Eskoon. Siitä ei ole kuin kymmenkunta kilometriä Cloquetiin. Hän kääntää herkästi keskustelumme englanniksi, vaikka selvästi ymmärtääkin minun suomeani. Ehkä hän ei ole puhunut sitä pitkään aikaan, ehkä hän vierastaa outoa kulkijaa. ”Hänellä on eniten ystäviä täällä”, selvittää vastikään Hilmaa katsomaan tullut Matti Keskinen. ”Kun tulet huomena uuden kerran, puhutaan vallan suomea”, sanoo Hilma, ja minulla on paha mieli, kun joudun kertomaan, että olen vain kauttakulkumatalla. Hän itsekin kokee suomensa kankeaksi. ”En osaa enää”, hän myöntää vähän itseensä pettyneenä.

”Thana ihminen, rakastamme kovin häntä”, sanovat Keski-

Matin niin kuin Hilman vanhemmat ovat Hailuodosta. Hilma on käynyt Suomessa sukuloimassakin. Keskinen puhuu suuresta farmistaan. Hänellä on 20 lehmää ja 300 kanaa. Munat pannaan myyntiin.

Hoitajat tulevat kertomaan, että vanhainkodissa on toinenkin suomalaismummo. Hän on Sophie Jansson, 100-vuotias. Kun on juuri pahimmoillaan aterian aika, Sophie kiiruhtaa kiltisti sanomaan, ettei sillä ole niin väliä, vaikka ruoka jäähtyisikin. ”Kyllä minä voim odottaa seuraavaankin kertaan”, hän sanoo liikkuttavasti.

Sophie kertoo, ettei hän ole päässyt koskaan käymään Suomessa, vaikka kovin olisi mieli tehnyt. Äiti kuoli, kun hän oli pieni. Perheessä

When I had met geologist Rodney Ikola at the house of Oiva Ylönen and Aune Nokkala in Hibbing, he had mentioned his 96-year old aunt. She lives at a Cloquet nursing home and speaks Finnish. I decided to follow his tip.

Hilma was quite surprised when we first met. She looked soulful and radiant, and had an air of goodness around her. She told me that her parents had come from Finland to Duluth and then moved to Esko. Esko is only about twenty kilometers from Cloquet. She prefers to speak English even though she understands my Finnish very well. Maybe she hasn't spoken Finnish for a while and feels self-conscious about it. "She is the one with most friends here", says Matti Keskinen who has come to visit Hilma. "When you come back tomorrow, we'll only speak Finnish", says Hilma. I feel bad to tell her that I'm just passing through. Hilma feels her Finnish is rusty. "I can't speak it anymore", she says to herself, disappointedly.

"She is a wonderful person and we love her dearly", say the Keskinens.

Both Matti's and Hilma's parents are from Hailuoto. Hilma has visited family in Finland. Matti Keskinen talks about his big farm. He has 20 cows and 300 chickens. He sells the eggs.

I am told that there is another Finnish woman in this nursing home. She is Sophie Jansson and she is 100 years old. It is mealtime, but Sophie hurries to say that it's fine even if the food gets cold. "I can well wait until next time", she says in a kind voice.

Sophie regrets the fact that she was never able to visit Finland. She would really have liked to. Her mother died when she was little. There were nine children in the family. Her father never remarried. Sophie has five children. They understand Finnish but don't speak it.

oli yhdeksän lasta. Isä ei mennyt koskaan uusiin naimisiin. Itsellään hänellä oli viisi lasta. He ymmärtävät kyllä suomea, mutteivät puhu.

Sophie on samalla kertaa hauras ja virkku. Valkoiset hiukset ympäröivät päätä kuin pehmeä villa tai untuvaiset höyhenet. Hänestä henkii sydämellisyys.

Hoitaja kohtelee häntä leikkilisesti; mummolla toimii huumori. Hoitajakin alkaa yhtäkkiä puhua juuristaan. Hänen sukunsa on Kiikoisista. Suomen kieltä hän ei puhu eikä ymmärrä, mutta käy kuulemma usein sukuloimassa Suomessa.

Sophie kertoo, että hänellä on ollut pieni elämä. Perheen miesväki oli metsätoissa, isä sahamyllyllä eli sahalla. Vaimot olivat kotona. Sophiella ei ollut muunlaisia harrastuksia. ”Siitä lähtee monenlaisia nuotteja”, hän puhuu suomeksi keskustellessamme huuliharpuista, joita suomalaisilla miehillä näyttää usein olleen. ”Se oli helppo kuljettaa mukana”, Sophie toteaa.

Edellä kuvatun Seikkulan Hilman hän tuntee hyvin ja he ovat käyneet toisissaan kylässä elämänsä varrella. Täällä vanhainkodissakin he tapaavat toisiaan. ”Niin kuin olisi kotona”, toteaa Sophie elämästään vanhainkodissa.

Molempien vanhusten isät ovat tulleet Suomesta 1880-luvulla ja jääneet tänne olemaan. Monet kyllä lähtivät takaisin Suomeen. Hailuodossa oli kovin pienet pellot. Sinne ei kannattanut lähteä.

”Nättiä nähdä teitä. Hyvää matkaa”, toivottelee Sophie. ”Ei me oltu sitä suuntaa”, hän vastaa, kun arvelen, että hänen perheensä on ollut lestadiolaisia.

Tämän vanhainkodin ystävällinen ja lämmin ilmapiiri kannattelee minua pitkään sitten, kun taas sompailen autoani highwaylla.

Sophie is at once fragile and alert. White hair surrounds her head like soft wool or downy feathers. I can sense her warmth.

The nurse jokes with her; this old lady likes humor. The nurse starts to tell about her own roots. Her family is from Kiikoinen. She doesn't speak or understand Finnish but often visits family in Finland.

Sophie says that she has had a small life. Men were logging, her father worked at the sawmill. Wives stayed at home. Sophie had no hobbies. ”You can make many different notes with it”, says Sophie in Finnish, as she describes a harmonica, which was very popular with Finnish men. ”It was easy to carry”, she says.

She knows Hilma Seikkula very well. They used to visit with each other a lot. They still see each other, now in this nursing home. ”It feels like home”, they describe their life in the nursing home.

The fathers of both of these women came from Finland in the 1880's and stayed. Many others returned home to Finland. The farms in Hailuoto were very small, however, and it wasn't worth it to return for them.

”It was nice to spend time with you. Have a good trip”, says Sophie when I leave. I ask her if her family belonged to the Laestadian church. ”That wasn't our direction”, she replies.

The warm feeling from my visit to this nursing home stays with me for a long time as I get on the highway again.

Holmes City

Michiganin kuparikaivoksista tarpeekseen saaneet halusivat ryhtyä viljelemään omaa maata. Calumetista ja Hancockista alkoikin virrata siirtokansaa New York Millsiin, koska siellä oli halvempaa maata myynnissä kuin Cokaton suomalaiskehdoissa.

Niinpä Holmes Cityyn, joka sijaitsee Wadenan piirikunnan alueella, tuli väkeä, ensimmäiset jo vuonna 1866. Varsinaisia ”homesteadeja”, siirtolaistiloja, ei enää 1870-luvulla saanut ostaa, mutta kymmenen vuoden maksuajalla sai viiden dollarin maksusta eekkerin maata.

Suomalaisia tuli tänne Kuusamosta, Tervolasta, Piippolasta, Rovaniemeltä, listä, Muoniosta, Kemistä ja Suomussalmelta taalan päiväpalkalla, luonnossa tai rahana. Oli runsaasti kalaa ja riistaa ja suomalaiset olivat hyviä metsästäjiä ja kalastajia. Luonnonniityiltä sai heinää lehmälle, joka oli arvossaan. Perheessä oli usein toistakymmentä lasta, mutta pelotkin olivat laajat ja tuottavat ja maatalot kerrassaan mahtavia. Mikäs oli maatalouden menestystä.

Matti Jakobsson, Piippolan miehiä, tuli vuonna 1867 Norjasta New Yorkiin ja käveli toverinsa Johan Lehdon kanssa Minneapolisiin kuudessa viikossa.

Johan Piippo harjoitti myös luonnonparantajan tointa, ja häntä pidettiin ihmelääkärinä. Hän oli harvinaisen kookas, terve ja väkevä suomalaispioneeri.

Holmes Cityn Johan Piippo kertoo Uusi Kotimaa -lehdessä pioneerielämästä seuraavaa: ”Kuultuamme, että erämaassa saapi maita ilman, päätimme lähteä niitä katsomaan. Syksyllä 1866 lähdimme P.E. Julin, Isak Johanson (Jaakonantti), August Peteri ja allekirjoittanut. Tulimme St. Cloudiin ja otimme maita kartan päältä, emmekä tietäneet missä ne ovat. Otettuamme maat läksi eräs jänkki (amerikkalainen) meitä viemään härkävaljakolla; se kulku oli hidasta nii ku tai tervassa. Tätä kesti toista viikkoa. Oli sateet ja lumiräntäpyryt; matkaa kahdeksankymmentä

Farming was an appealing alternative to miners who had had enough of mining. New York Mills started to receive immigrants from Calumet and Hancock, Michigan. Land was cheaper there than in Cokato, the cradle of Finnish immigrants.

The first immigrants arrived in Holmes City in 1866. Holmes City is situated in Wadena County. Homesteads were not available anymore in the 1870's but one could buy an acre of land by putting down five dollars and paying the rest within ten years.

Finnish immigrants from Kuusamo, Tervola, Piippola, Rovaniemi, Ii, Muonio, Kemi and Suomussalmi came here to work for a dollar a day, payable in cash or in goods. There was plenty of fish and game in these parts, and Finns were good hunters and fishermen. The meadows provided plenty of hay for cows. Cows were highly valued. Families often had more than ten children, but the farmhouses were big and the fields vast and produced enough food for the families. Farming was successful.

Matti Jakobsson, originally from Piippola, traveled from Norway to New York in 1867. With his friend Johan Lehto, he walked from New York to Minneapolis in six weeks.

Johan Piippo was a healer, and people thought he was a miracle doctor. He was an unusually big, healthy and strong Finnish pioneer.

Johan Piippo of Holmes City describes pioneer life in ”Uusi Kotimaa” as follows: ”When we heard that you could get land for free in the wilderness, we decided to go and take a look. P.E. Julin, Isak Johanson (Jaakonantti), August Peteri and myself set out in the fall of 1866. We came to St. Cloud and took land according to the map. We didn't know where the land was. After we took the land a jenkki (American) agreed to take us there. It was slow going, just like lice in tar. It took more than a week to get there. It rained and snowed; the distance was about eighty miles. When we got there we found out that we were in Holmes City in

mailia. Tultuamme paikalle saimme kuulla sen olevan Holmes Cityn, Douglas kauntissa (piirikunnassa). Me muut olimme yksinäisiä miehiä paitsi Juliin, jolla oli vaimo ja neljä lasta, joita kuletti härkäpari. Me teimme säntän (tuvan) viidessä päivässä ja kivistä uunin.

Seuraavana kevännä tein kuokalla peltoa ja kylvin pusselin nisua, jonka sinilinnut söivät, etten saanut kuin lyhdettä ja linnut söivät nekin. Toisena kesänä sain yhden eekkerin alan raivatuksi peltoa, johon kylvin perunoita ja tupakkaa. Kolmantena talvena sain sudennahoilla niin paljon, että voin ostaa härkäparin ja lehmän; mutta sitä seuraavana kevännä kohtasi minua taas suuri vahinko: oltuani eräällä amerikkalaisella naapurillani huoneita rakentamassa ja tultuani illalla kotiini oli kaikki tuhkana.

Ei jäänyt kuin kirves, vinkkeli ja repaleiset vaatteet. Rakensin tupani uudestaan; mutta vuoden perästä paloi nisuhuone ja 30 pusselia (bushel = vakka = 8 gallonaa = 32 litraa). Sitten olen paremmin menestynyt, ja rukoilen Jumalalta siunausta, että saisin rauhassa viettää päiväni loppuun asti.”

Douglas County. We were all unmarried, except for Julin who had a wife and four children. The family was in a wagon pulled by oxen. We built a säntä (a one room house) and a rock stove in five days.

The following spring I cleared a field with a hoe and I planted a bushel of wheat, which was eaten by bluebirds. I only harvested sheaves and the birds ate them, too. The next summer, I cleared an acre, which I planted with potato and tobacco. On the third winter I made enough money with wolf skins to purchase a pair of oxen and a cow. The following winter was very hard. One night, as I returned from helping an American friend of mine build rooms, I found my house burned to the ground.

The only things that remained were an ax, a square and old, torn clothing. I built my house again but the following year my wheat room and 30 bushels of wheat burned down. After that, I have been more successful in my life, and I pray to my God that I will be able to spend the rest of my days in peace.”

Larry Hiukka

– harmonikkataituri Eskosta

– master accordion player from Esko

Kuulin hanuristi Larry Hiukasta Chisholmin Rautamaailmassa (Iron World), joka on sikäläinen tutkimus- ja viihdekeskus. Mies tunnettiin, koska hän muun suomalaisjuurisen musiikkiväen parhaimmiston kanssa on käynyt siellä esiintymässä rauta-alueen suomalaisfestivaaleilla. Eskon kylä on lähellä Cloquetin vanhaa suomalaisaluetta, vain hitusen sieltä Duluthin kaupunkiin päin.

Kun olin soittanut hänen puhelinvastaajaansa haastattelupyynnön, ei kulunut kauankaan, kun vastaussoitto tuli. Super 8 -motellin henkilökunta järjesti ystävällisesti haastattelu- ja soittomahdollisuuden motellin aulaan. Larry kuitenkin arkaili hiukan ja pelkäsi soittonsa herättävän närkästystä, joten hän tarinoi ja soitti kodissaan, joka oli täynnä suomalaisuudesta muistuttavia esineitä, vaikkei mies ole Suomessa koskaan käynytkään. Kieli oli myös jäänyt ilmeisen harjoittelun puutteessa ruostumaan, joten tarinan oli pakko kulkea englannin kielellä.

Ja musiikin kielihän ei tulkintoja kaipaa.

Larry Hiukka osoittautui 75-vuotiaaksi, vielä elinvoimaiseksi kolmannen polven amerikansuomalaiseksi. Isoisä oli tullut jo 1870-luvulla Kemin puolesta. Isoäiti oli Tornionjoen ruotsalaiselta puolelta.

Larry kertoo aloittaneensa haitarisoiton jo 12-vuotiaana. Hän oli esiintynyt silloin yhtyeessä. Siitä seurasi, että hän oli jo varsin nuorena poikana varoissaan. Hän omisti mm. kaksi autoa.

Larry Hiukan isoisällä on ollut viisi lasta. Hänellä itsellään on vain yksi veli, nyt jo kuollut.

Millainen on Larryn soitto-ohjelmisto?

Vielä iltamyöhällä hän kiidättää minulle motelliin kaksi juuri nauhoittamaansa kasettia. Kappaleiden nimien oikeinkirjoitus osuu hämmästyttävästi oikeaan, kun ottaa huomioon, ettei mies puhu ollenkaan

I heard about accordion player Larry Hiukka in Iron World, Chisholm, a research and entertainment center. Larry Hiukka is well known, because he has frequently performed with the best of Finnish American musicians at various Finnish festivals in the Iron Range. Esko is situated close to Cloquet, an old Finnish town.

I had left a message on Larry's machine and it took no time for him to respond. The staff at Motel 8 would have been kind enough to let me interview Larry and hear him play in the motel lobby. Larry was concerned about disturbing motel guests, however, and invited me to interview him at his house. It was full of objects that reminded me of Finland although Larry has never visited Finland. His Finnish had gotten quite rusty, due to lack of everyday use, so we had to communicate in English. And the language of music is universal, as we all know.

Larry Hiukka was a 75-year-old, vibrant third generation Finn. His grandfather had had emigrated from the Kemi region in the 1870's. His grandmother was from the Swedish side of Tornio River.

Larry started to play the accordion when he was 12 years old. He performed with a band. Because of that, he had more money than other boys his age. He even owned two cars.

Larry Hiukka's grandfather had five children. Larry has only one brother, who passed away.

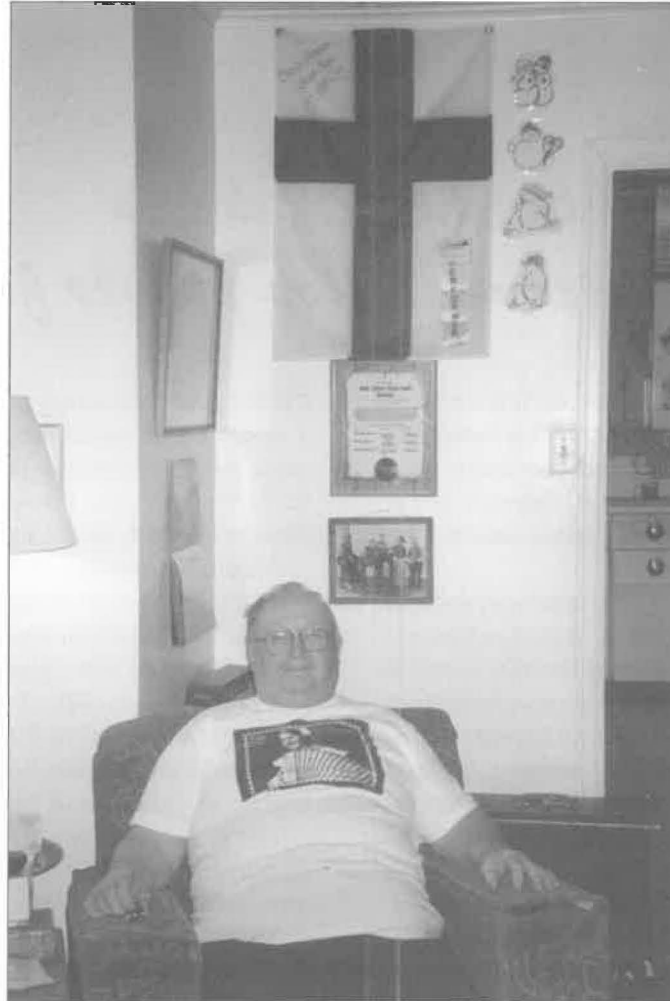
What was in Larry's repertoire?

Later that evening, he brings two freshly recorded cassettes to the motel. The spelling of his song titles is amazingly accurate, considering he doesn't speak any Finnish. He often mentions his fellow musician Armas Kamunen, who has had to give up performing due to illness. As I listen to the cassettes, I get a sense of how seamless the playing of these two musicians has been.

suomea. Hän muistaa aina mainita soittokaverinsa Armas Kamusen, joka on sairautensa vuoksi jo siirtynyt kuuntelijoiden joukkoon. Kaseteilta saa kyllä oivan näytteen siitä, että he ovat soittaneet yhteen jokseenkin saumattomasti.

Repertuaari koostuu seuraavista kappaleista: Taikayö (valssi), Entisajan tempo, Hamara (sottiisi eli saksanpolkka), Kultahäät (hambo), Metsämiesten masurkka, Markkinapolkka, Jukolan polkka, Muistoja Karpaateilta, Kotiseudun kaiho, West Coast waltz (Länsirannikon valssi), Kalastaja-Eemelin valssi, Jalasjärven polkka, Lukkari-Heikin polkka, Finska-valssi, Vanha merimies muistelee, Timon jenkka, Maijani kanssa, Karjalan polkka, St. Paulin valssi, Villiruusu, Bergholdin sottiisi, Haitarisottiisi ja Väärä viitonen. Vielä vuonna 1991 näitä soitettiin Armas Kamusen, toisen taitavan, kanssa.

Larry Hiukka on niitä, jotka varsin hilpeästi välittävät suomalaisten tanssivaa ja soittavaa kulttuuria Minnesotassa. Autossa, paluumatkalla Eskosta Cloquet'hen, Larry soittaa amerikkalaista neliötanssia (square dance), jossa kaksi pariskuntaa muodostaa tanssiryhmän. Hänellä on "Metsäkukkia" kasetilta. Se taitaa olla "Satumaan" ohella suosituinta suomalaismusiikkia täällä. Hän soittaa itse sitä voimakkaasti ja rytmikkäästi. Larry harmittelee, etteivät ihmiset tunne kappaleita nimeltä, tanssivat vain.

Taitava hanuristi Larry Hiukka Eskon kylästä kodissaan suomalaismuistoneen.

– The skilled accordion player Larry Hiukka from the village of Esko at home among memories from Finland.

Larry's repertoire is as follows: Taikayö (waltz), Entisajan tempo, Hamara (schottische), Kultahäät (hambo), Metsämiesten masurkka, Markkinapolkka, Jukolan polkka, Muistoja Karpaateilta, Kotiseudun kaiho, West Coast Waltz, Kalastaja-Eemelin valssi, Jalasjärven polkka, Lukkari-Heikin polkka, Finska-valssi, Vanha merimies muistelee, Timon jenkka, Maijani kanssa, Karjalan polkka, St. Paulin valssi, Villiruusu, Bergholdtin sottiisi, Haitarisottiisi and Väärä viitonen. Larry played these tunes with Armas Kamunen, the other talented one, as late as 1991.

Larry Hiukka belongs to those who convey the culture of Finnish music and dance in a cheerful way. In the car, on the way from Esko to Cloquet, Larry plays American square dance, where two couples form a dance group. He has Metsäkukkia on a cassette. It appears to be, along with Satumaa the most popular song among Minnesota Finns. He plays it with power and rhythm. Larry regrets that people don't know pieces by name, they only dance to them. It makes him happy to see people dance. I can still see his three fine accordions in front of my eyes, especially the one with keys made of bone. Silverwork on the accordion shines brightly. Larry bought it from someone who didn't play it anymore and paid a lot for it. Larry has also taught accordion playing.

Larry speaks a lot which might be the reason he gets lost. Or maybe he

Hän itse tulee hyvin iloiseksi, kun ihmiset tanssivat. Silmissäni ovat vielä hänen kolme hienoa pianoharmonikkaansa. Varsinkin se, jonka koskettimet ovat kuin luuta, näyttää tavattoman hienolta. Hopeakoristeet sen kun kimmeltävät. Sen Larry osti kalliilla hinnalla joltakulta, josta ei tullut soittajaa. Larry on toiminut myös harmonikansoiton opettajana.

Larry puhuu paljon. En tiedä, onko hän niin innostunut jutuistaan, ettei huomaa ajaneensa vikaan. Toinen mahdollisuus on, että hän ajaa tahallaan Black Bearin kautta matkalla takaisin Cloquetiin. Se on intiaanien omistama kasino, jossa valkoisten miljoonat liikkuvat. Hän kertoo, että suuret voitot menevät tavallisesti intiaanien taskuun. Sitten he ajavat näyttävästi runsaasti kromatuilla autoillaan. Kasinossa voi voittaa helposti 500 dollaria illassa. Larry ei pidä siitä, että intiaaneilla on täällä etuoikeuksia. ”Niin kauan kuin ruoho kasvaa...”, hän siteeraa kitkeränä kuuluisaa intiaanirunoa. Intiaanit pitävät nimittäin tätä aluetta ikuisesti omanaan. Larry ei armahda minua, vaan alkaa kertoa jostakin intiaanien motellini lähellä tekemästä raa’asta nuoren pojan räökkäämisestä ja murhasta. Suljen illalla oveni ja peitän ikkunani erittäin huolellisesti.

Larry kertoo myös Cloquetin kaupungin palosta. Kaikki, mitä kaupungissa oli, paloi. Ihmiset yrittivät pelastautua hyppimällä kaivoihin ja jokeen. Hän itse ei ole menettänyt sukulaisiaan, mutta paljon ihmisiä menehtyi.

Sodan aikana Larry oli ilmavoimissa. Seinällä on sarja suurikokoisia valokuvia niiltä ajoilta. Vastapäisellä seinällä on hyvin suurikokoinen Suomen lippu. Hän toimi tulkkina sodan aikana tulkaten myös englannin ja eestin kielen välillä. Larry näyttää valokuvaa, jossa hän on lentotukialuksella, josta operoitiin sekä Atlantin että Tyynen meren ylle. Lukion hän joutui aikanaan jättämään kesken, mutta sodan jälkeen hän sai tilaisuuden jatkaa koulunkäyntiä neljä vuotta. Silloin se oli mahdollista.

Muistelen ensimmäistä soittoani Larrylle. Puhelinvastaajasta kuului vanha tuttu ”Silmien väliin, silmien väliin, silmien väliin ryssä juu...” Hän osaa näemmä senkin.

does it on purpose, to drive by Black Bear. Black Bear is a casino owned by Indians, and millions of dollars exchange hands there. He tells me that the Indians usually are the ones who win big. Then they drive in their fancy cars with plenty of chrome. One can easily win \$500 in one night at the casino. Larry doesn't like the fact that Indians have privileges. "As long as the grass grows..." he quotes a famous Indian poem. The Indians see this area belonging to them forever. Larry doesn't take pity on me when he starts to tell me about a cruel case of torture and murder of a young boy, committed by Indians close to my motel. That night, I lock my door and cover the windows very carefully.

Larry also tells me about the Cloquet fire. Everything in the city burned. People tried to save themselves by jumping into wells and into the river. Larry didn't lose any relatives in the fire, but many people perished.

During the war, Larry served in the Air Force. He has a series of large photographs of the war hanging on his wall. A sizable Finnish flag hangs on the opposite wall. Larry served as an interpreter during the war, interpreting Finnish, English and Estonian. Larry shows me a photograph where he is standing on an air carrier, which operated both on the Atlantic and on the Pacific. He had to drop out of high school. After the war, he had the opportunity to continue his education for four years. It was possible in those days.

I recall my first phone conversation with Larry. The answering machine played the old, familiar "Silmien väliin, silmien väliin, silmien väliin ryssä juu..." Apparently, he knows that one, too.

Kip Peltoniemi

– kulttuuripersoona, humoristi ja muusikko

– intellectual leader, humorist and musician

Kip Peltoniemi asuu Wadenan kaupungin lähellä olevalla Sebekan vanhalla suomalaisalueella. Hän on vieraalleen huomaavainen isäntä ja oman kulttuurimuotonsa edusmies.

Kokonaisen iltapäivän kestäväällä kiertojelulla hän perehdyttää vieraansa tämän viljelyseudun ominaispiirteisiin. Näen Bluegrass-nimisen kylän ja mieleeni nousee etevät suomalaiset samannimisen musiikkilajin banjoajat. Näen ryhmän biisoneita laitumellaan, kuin museoituina vanhoilta avarilta elinalueiltaan. Näen myös avaraa tasankoa, pohjalaisen lakeuden minnesotalaista vastinetta, suomalaisperäisten asukkaiden täällä viljelylle suostuttelemaa.

Metsäfarmillaan Kip kasvattaa norjanmäntyä, jonka peitossa alueet kerran, ennen hakkuita, olivat. Tulee mieleen, että tämäkin on museotyötä, tallentamista. Ja kuitenkin se on paljon enemmän: se on sinnikästä uskoa siihen, että jätkänmännuille ja haavoille tilaa antaneet suuret arvo-puut voidaan vielä synnyttää uudelleen seudulle ja kasvattaa saattamalla ne uudestaan kasvuvauhtiin. Se on sisukkuutta, jonka Kip on imenyt veriinsä kolmelta aiemmalta Peltoniemien siirtolaissukupolvelta. Se on säilyttämistä ja arvostusta ja vaalimista. Mutta Kip Peltoniemessä piilee-kin myös todellinen museomies ja paikallislehden toimittaja.

Kip on oikealta nimeltään Carl W.S. Peltoniemi, ja hän on syntynyt 12.12.1951 Saint Paulissa Minnesotassa. Hän on isänsä puolelta suomalaista sukupuuta. Isoisän isä Kaarlo Aabraham Peltoniemi (s. 1851) oli kemijärveläinen maanviljelijä ja lähes koko suku tuli Amerikkaan jo 1860-luvun lopulla suomalaisille siirtolaisille tuttua reittiä: ensin Michiganin kuparialueelle ja siitä New York Millsiin.

Isoäidin äiti oli Anttiloita Tornioista. Isoisä Walter Peltoniemi hoiti postia New York Millsissä. Hän oli ”Silver Starilla” palkittu sotilaallis-

Kip Peltoniemi lives in Sebeka, an old Finnish area close to Wadena. He is a very mindful host and serves as an ambassador of his culture.

During a sight seeing ride that lasts the whole afternoon, Kip teaches me about the special features of this farming area. I see the sign for a town called Bluegrass and start thinking about a talented Finnish musical group with strong banjo playing. I see a herd of grazing bison, as if they were put in a museum, fenced in from their past, vast habitat. I also notice the plains, a counterpart to the plains in Ostrobothnia, tamed for farming by Finnish immigrants.

On his tree farm, Kip grows Norwegian pine, which was the prevalent tree in these parts before logging. In a way, growing these trees is work for preservation. And yet it's so much more: a persistent effort to reintroduce these valuable timber trees in an area that has given way to jack pine and aspen. This calls for *sisu*, which Kip has inherited plenty of from three previous Peltoniemi generations. He works to preserve, appreciate and shelter the trees. Kip Peltoniemi is a true preservationist and a reporter for the local paper.

Kip's proper name is Carl W.S. Peltoniemi and he was born on 12.12.1951 in St. Paul, Minnesota. He is Finnish on his father's side. His great grandfather was Kaarlo Aabraham Peltoniemi (born 1851), a farmer from Kemijärvi. Almost the entire extended family came to America already in the 1860's. The route was the familiar Finnish route: first to the Copper Country of Michigan and from there to New York Mills. Kip's great grandmother was an Anttina from Tornio. Kip's grandfather Walter Peltoniemi ran the post office in New York Mills. He was awarded a Silver Star for his service in the military. Walter's wife brought in some Scottish blood into the family; her maiden name was

ta ansioistaan. Walterin vaimo toi mukanaan sukuun skotlantilaista verta: hän tuli pohjoisskotlantilaisesta suvusta, jonka nimi on Bain. Tämä isoäiti soitti kitaraa, hänen sisarensa viulua sekä veli trumpettia. Yhdessä he säestivät riihitansseja.

Kip Peltoniemen musiikilliset esikuvat ovat Suomesta. Hänen äänensä muuttuu lähes hartaaksi, kun hän alkaa puhua heistä. Parhaat muusikkoystävät ovat niin ikään Suomesta: Arto Järvelä ja Kimmo Pohjonen, kuulut Pinnin pojat Hämeenlinnasta. Kip ihailee Otto Hotakaisen kauniita sävelmiä ja niiden kauniita nimiä. Teppo Välimäki on hänestä taiturimainen muusikko niin ikään. Kuuntelemme taltioitua Teppoa. Viljami Niittykosken soittotapa on hyvin kirkas; hän osasi soittaa klassistakin.

Varsinaisia klassisen koulutuksen saaneita amerikansuomalaisia muusikoita Kip ei näytä oikein hyväksyvän kansanmuusikoiksi. Tärkeä ominaisuus, herkkä improvisointikyky, usein puuttuu näiltä.

Kip Peltoniemen omaa soittotapaa on luonnehdittu nerokkaaksi. Uusi Kansanmusiikki -lehdessä (2/1994) Arto Järvelä nimittää tätä ”Minnesotan kaksirivivelhoksi”. Hän ottaa vanhasta musiikista sen, minkä kokee hyväksi, ja yhdistelee sitä uuteen. Sillä kansanmusiikki on elävää virtaa, joka heijastaa aina omaakin aikaansa.

Kip on opettanut omaa musisointityyliään Sibelius-Akatemian kansanmusiikkiosastolla ja Kaustisilla. Hän perehtyy tarkoin musiikin taustoihin. Säkkipjärven polkka edustaa iloista molliä. Molli ei siis aina kytkeydykään suruun, niin kuin usein oletamme. Silloinkin, kun musiikissa on surua, Kip haluaa tietää tarkoin, kuka suree ja miksi ja missä elämäntilanteessa hän on.

Mutta Kipin omaa musiikkia elättelee kyllä ilo ja yllätykset. Kriitikinsä, jota hän kyllä aina esittää, hän käärii näihin.

Kun kysyn, missä järjestyksessä sanoitus ja sävellys syntyvät – hän hän tekee molempia – hän sanoo, että sanat ja sävel syntyvät ehkä alkuyleisideasta samanaikaisesti eri aivojen alueella.

Yhdeksi Minnesotan suosituimmista kansanmusiikin esittäjistä Kip Peltoniemen tekee täysin oman soittotavan ohella hänen riemulliset sanoituksensa.

”Pesäpallo” (Paispal) on tehty vuonna 1991, ja se kuvailee vuosisadan alkupuolen, tarkemmin sanottuna vuoden 1909 suomalaistiimiä (Jätkänmäntytiimiä), joka jättää maanviljely- ja lypsyhommansa ja lähtee tavoittelemaan pesäpallokuninkuutta. Runo kuumenee ja kuvioi ottelua sähkökästi, tempaisten kuuntelijan mukaan tuoksinaan, joka huipentuu

Bain and her family was from Northern Scotland. She played the guitar, her sister played the violin and her brother played the trumpet. They played together at barn dances.

Kip’s musical influences come from Finland. His voice turns solemn when he starts to talk about them. His closest colleagues are from Finland, as well: Arto Järvelä and Kimmo Pohjonen, the famous ”Pinnin pojat” from Hämeenlinna. Kip admires the beautiful tunes and the beautiful names of tunes by Otto Hotakainen. Teppo Välimäki is also a musician Kip appreciates. We listen to Teppo on tape. Viljami Niittykoski plays in a very clear way, he also plays classical music.

According to Kip, Finnish American players who have gotten classical training are not true folk musicians. They often lack the important skill of improvising music.

Kip’s playing has been described as brilliant. In the magazine Uusi Kansanmusiikki (2/94) Arto Järvelä calls Kip ”Minnesotan Kaksirivivelho” (two-row Wizard of Minnesota). He often pieces his music together from old and new tunes. Folk music is meant to be a vibrant stream, which mirrors its own time.

Kip has taught his style of playing at the folk music department of Sibelius Academy and at Kaustinen. He studies the background of music carefully. ”Säkkipjärven polka” represents a happy minor key. Minor key isn’t always connected to sadness, as we would expect. Even with sad pieces, Kip wants to know who is sad and why and under what circumstances.

Kip’s own music, however, is full of joy and surprises. Even when presenting criticism, which is often present in his music, he finds a way to wrap it in joy and surprises.

I ask him how he puts the melody and words together when composing. In which order are they born? He says that they may be created simultaneously from the same main idea in different parts of his brain.

Kip has become one of the most popular folk musicians not only because his unique way of playing but also because of his lyrics.

”Pesäpallo” (Paispal) was composed in 1991 and it describes a Finnish American turn of the century (1909) baseball team (Jack Pine Team). The players leave farming and milking behind and set out to win a baseball championship. The lyrics heat up and Kip sweeps the listener right into the victorious game. The lyrics have a strong Finnish flavor. The players are Rousu, Anttila, Ranta, Jokela, Kivijärvi, Keskinen, Koski, Luoma, Järvelä, Oja, Komulainen and Mattila. Finnish words are in-

voittoon. Tekstin suomalaisväri on vahva. Joukkueessa pelaa Rousua, Anttilaa, Rantaa, Jokelaa, Kivijärveä, Keskistä, Koskea, Luomaa, Järvelää, Ojaa, Komulaista ja Mattilaa. Suomen kielen sanoja myös vilahtelee silloin tällöin. Tällä laulullaan Kip on elvyttänyt henkiin osan suomalaista urheiluperinnettä.

”Helvetin haitarit” kuvaa miestä, joka talvikylmällä etsii yösijaa autiosta tanssihaalista, jossa kummittelee. Ehkä suosituin on kuitenkin ”Minnesotan tango”, toisaalta eroottisesti latautunut, toisaalta piiloironinen kappale nautittavan ilkkurisine rytmeineen.

Kip Peltoniemen tyylijutaja on ilmiömäisen tarkka, samoin instrumentaaliosuuden rakentaminen laulun muun viestin henkeen. Hänen soittotapansa voi vaihdella länsi- ja keskisuomalaisesta klassiseen, pariisilaiseen, blueisiin, kantriin ja rokkiin.

Rennon vaivaton on se tapa, jolla Kip ottaa yleisönsä. Julkisivun takaisesta kokemuksesta jää hyvä jälkimaaku: kulttuuri-ihminen ja henkinen johtaja, kypsän nöyrä. Hieno mies, Kip!

Sebeka

Sebekaa voi luonnehtia suomalais-alueeksi, niin suuri osa sen väestöstä vielä nykyäänkin lukeutuu siirtolais-temme jälkeläisiin.

Nimi on muunnos ojibway-intiaanien sanasta ”Se-be-kuan”, joka tarkoittaa ”tehdyn kanavan tai joen

Aurinko paistaa muusikkosanoittaja Kip Peltoniemen silmiin hänen metsäfarmillaan.

–The sun shines in the eyes of the musician and lyricist Kip Peltoniemi at his forest farm.

Tyypillinen lestadialaiskirkko Sebekan suomalais-alueella.

– A typical laestadian church in the Finnish area of Sebeka.

serted into the lyrics. With this song, Kip has revived part of the Finnish sports tradition.

”Helvetin haitarit” (Accordions from Hell) describes a man who seeks shelter for the night at an abandoned dance hall full of ghosts. The most popular of Kip’s songs is probably ”Minnesotan tango” (Minnesota Tango), a piece with erotic tension and hidden irony, spiced with mischievous rhythms.

Kip Peltoniemi is a master of style and he matches the message of the song with instrumental arrangements with great skill. His style of playing can change from Western or Central Finnish to classical, Parisian, blues, country or rock.

Kip takes his audience in a relaxed and easy way. The person behind the performer is very pleasant: he’s a cultural force and an intellectual leader, mature and humble. What a fine man he is, that Kip!

Sebeka

Sebeka can be described as a Finnish area because a great portion of its current inhabitants is of Finnish descent.

The name Sebeka is a form of the Ojibway word ”Se-be-kuan” which means ”by a man-made canal or a river”. In this case, it means ”by a river” since there is no lake close by. The river is called Red Eye. It used to be a log floating way leading to the Crow Wing River.

vierellä”. Tässä tapauksessa, kun järvi puuttuu, siis ”joen varrella” Joki on nimeltään Red Eye, Punainen silmä. Se on ollut tukinuittoväylä, jota pitkin uitot tapahtuivat ennen Crow Wing -jokeen (Variksen siipi).

Sebeka perustettiin vähän ennen kuin Great Northernin rautatien ns. K-linja Wadenasta Park Rapidsiin rakennettiin. Vuonna 1892 pysähtyi ensimmäinen matkustajajuna Sebeke asemaalle. Ennen haettiin tavarat Wadenasta tai New York Millsistä selässä kantaen. Matkaa tuli 30 kilometriä!

Sebeke ensimmäinen valkoinen nainen, rouva Saara Peterson, o.s. Kähkönen, kertoo: ”Intiaanit tapasivat käydä meillä vieraana ja kun annoin heille kahvia, niin he tykkäsivät siitä ja toivat vastalahjaksi peuran lihaa”. Saaran tytär, Anna Siltala, vei voita ja muniä myytäväksi tai vaihdettavaksi muihin ruoka-aineisiin 10 kilometriä Paddockin Paunan kauppapuotiin kävellen kesäkuumalla. Voi tahtoi sulaa.

Ensimmäiset siirtolaiset tulivat Sebekaan vuonna 1880. Kun New York Millsistä tuotiin höyrykattilaa, tarvittiin 13 härkävaljakkoa. Edestä piti ensin kaataa metsä ja matalat kohdat vahvistaa tukeilla.

Paikalla oli valkomäntymetsää, Minnesotan parasta, monet puut yli metrin (1,2 m) paksuista ja 37 metrinkin korkuisia. Sahattu tavara kuljetettiin 20 hevostaljakolla New York Millsiin, sieltä edelleen Dakotaan toimitettavaksi. Sen tasoista puuta ei enää saa mistään.

Onnettomia aikojakin toki oli. Heinäkuussa 1888 jäätyn kylvetty heinä. Presidentti Clevelandin aikana vuosina 1892–1896 kaikki kaivokset Minnesotassa suljettiin ja monet menettivät farminsa. Voista maksettiin vain 8 centtiä (1 centti = 1/100 dollaria) paunalta (n. 450 gr), munista 6 centtiä. Työttömiä oli paljon. Työssä olevien palkka oli vain neljännesdollari päivässä, vain neljäsosa siitä, mitä aiemmin oli saatu. Valkoisesta tammesta tai lehtikuusesta (tamarackista) hakattuina ratapölkkyt maksoivat neljännestaalan kappaleella.

Sebeka was founded shortly before the K-line of the Great Northern Railroad was built from Wadena to Park Rapids. The first passenger train stopped at the Sebeka station in 1892. Before that, goods were brought from Wadena or New York Mills to Sebeka by foot. The distance was over 30 kilometers!

The first white woman in Sebeka, Saara Peterson (nee Kähkönen), tells: ”The Indians used to visit with us and when I served them coffee, they liked it and brought me deer meat in return”. Saara’s daughter, Anne Siltala, took butter and eggs to the store at Paddock Pauna to sell or trade. She had to walk 10 kilometers in the heat of the summer. The butter often melted.

The first immigrants came to Sebeka in 1880. 13 pairs of oxen were needed to move a steam engine from New York Mills. First they had to cut the trees that were in the way and prop the shallow parts with logs.

The forest here was white pine forest, Minnesota’s best, and many trees were more than a meter in diameter (1,2 m) and up to 37 meters tall. After sawing, the lumber was transported to New York Mills by horse, and from there to Dakota. Lumber of that quality cannot be found anymore.

There were sad times, also. In July 1888 frost killed the hay. During president Cleveland’s tenure (1892–1896) all mines in Minnesota were closed down and many people lost their farms. Farmers could get only 8 cents for a pound of butter and 6 cents for a dozen eggs. Many were unemployed. And the people who were employed were only paid 1/4 of their old salary. Railroad ties cut from white oak or tamarack cost 25 cents a piece.

Aarne Kolehmainen

– New York Millsin viisas

– wise man from New York Mills

Jotenkin heti kolahti, kun kuulin, että Aarne Kolehmainen, jonka kaikki ”Millsissä” tuntevat, on syntynyt 90 vuotta sitten, tarkemmin sanoen 27.7.1907. Sama syntymävuosi kuin isälläni ja sama syntymäpäivä kuin tyttärelläni. Onkohan tämä jotain lukujen magiaa?

Aarnen äiti oli norjalaisia ja isä Johannes Heikinpoika Kolehmainen, s. 14.2.1879. ”Äitivanhukset” eli äidin vanhemmat, lähtivät monien muiden tapaan Hammerfestista vuonna 1872 purjelaivalla. Mukaan kuuden viikon matkalle otettiin Irlannista kotieläimiä, koska tiedettiin, että USA:ssa oli tuhottu sisällissodan aikana paljon karjaa. Tultiin sitten Ylä-Michiganin Kuparisaarelle. Koko matkan ajan isoäiti oli sairas. Äidinisä oli merimies Michelsson, joka oli matkalla apuna ottamassa purjeita alas.

Isä oli mainari, joka oltuaan 10 tuntia työssä kaivoksessa tapasi menä kapakkaan ”virkistysjuomalle”. Äidin perheessä oli kymmenkunta lasta, joista vain yksi oli poika. Kaikki tytöt ottivat suomalaisen miehen. Isä kiusoitteli äitiä myöhemmin, kuinka hän sai tämän ”hyvällä kaupalla”. Äidinisä oli kapakassa laskenut leikkiä, että hänellä on vielä kaksi naimatonta tyttärtä. Isä saisi toisen, jos tarjoaisi kunnon ryyppyn. Naimakauppa todella syntyi myöhemmin.

Ensimmäinen työpaikka oli maatilalla, palkkaa taala päivässä. Tilalla ei ollut naista taloutta hoitamassa. Suuri lypsykarja oli lypsettävä käsin. ”Minä heitin pois”, sanoo Aarne. ”Häytyi etsiä muuta, parempaa.” Seuraava työpaikka oli sahamyllyn lautatarha sekä muita huoneenrakennukseen liittyviä töitä. Palkka oli 20 senttiä tunti. Kahdessa ja puolessa vuodessa Aarne säästi 119 dollaria naimisiinmenoa varten. Morsian oli Chicagosta. Häät pidettiin vuonna 1937, jolloin sulhanen oli 30- ja morsian 23-vuotias. Vaimo Anita oli suomalaisia, Vihtori Putikan tytär

Aarne Kolehmainen, a man well known in New York Mills, was born 90 years ago on 7.27.1907. It hit me right away that the year he was born was the same as my father’s and his birthday was the same as that of my daughter’s. Was this some kind of magic of numbers?

Aarne’s mother was Norwegian and his father was Johannes Heikinpoika Kolehmainen, born 2.14.1879. His maternal grandparents left Hammerfest in 1872 on a sailing ship, like so many others. They took livestock from Ireland with them on their six-week journey because they had heard that a great deal of livestock was destroyed in America during the Civil War. They came to Copper Island of Upper Michigan. Grandmother was sick throughout the trip. Aarne’s maternal grandfather was sailor Michelsson who helped with the sails during the journey.

Aarne’s father was a miner who used to go to the local bar for a ”pick-me up” after working in the mine for ten hours. There were ten children in Aarne’s mother’s family, and only one of them was a boy. All of the girls married Finns. Aarne’s father used to tease his wife later by saying that he ”got a deal” when he married her. His wife’s father had joked about still having two unmarried daughters. Aarne’s father would get one of his daughters if he would buy the man a drink. The marriage ensued.

Aarne’s first job was working on a farm for a dollar a day. There were no women taking care of the household. The big dairy cattle had to be milked by hand. ”I left that job”, says Aarne. He had to look for something else, something better. His next job was at a lumberyard at a sawmill, where he also did some construction work. His salary was 20 cents an hour. In two years, Aarne saved \$119 in order to get married. His bride was from Chicago. The couple got married in 1937 when the

Sebekasta. Tältä ajalta Aarnen mieleen ovat jääneet saksalaiset lääkärit, jotka olivat täällä paossa Hitlerin suunnitelmia.

Seuraavaksi Aarne siirtyi nikkarintöihin, ja hänestä tuli kuuluisa suksien tekijä, jonka tekemiä suksia on näytteillä museossakin. Vuonna 1941 USA joutui mukaan toiseen maailmansotaan.

Perheeseen syntyi poika ja tytär vuosina 1942 ja 1943. Samaan aikaan muutettiin kotipaikalle New York Millsiin Detroitista. Mukana tuotiin karryllinen tavaraa. Aarne Kolehmainen teki ensin itse muuttokärryt.

Norjalaisella isoäidillä oli pieni farmi Michiganissa Hancockin lähellä Atlantic Minessa. Mummu oli pienikokoinen, vain neljäkymmentäviisikiloinen. Hän piti siitossonia sekä mainareita vuokralla. Sonnilla ei ollut edes rengasta, niin kuin oli tapana olla. Astutuksen aikana mummo huolehti yksin eläimestä. Hän oli aina työnteossa, teki matonkuteista mattoja ”9 senttiä 10 jaardista kuteita väävistoolilla”. Taito on tainnut periytyä: Aarnen tytär opettaa Minneapolisin Taideinstituutissa. Rippikoulussa paras kaveri oli nimeltään Yrjö Pentti, kertoo Aarne.

Aarne Kolehmaisen kanssa juttu luistaa ja polveilee ja ketjuuntuu mielenkiintoisiksi kokonaiskatsauksiksi, ja sitten hän katkaisee ketjun yksityiskohdiksi. Hänen suomen kielensä on taidokasta: elävää, luovaa ja tarkkaa,

Aarne Kolehmainen, verraton suomen kielen taitaja New York Millsistä.
– Aarne Kolehmainen, New York Mills.

groom was 30 and the bride was 23 years old. Aarne's wife was a Finn. She was Vihtori Putikka's daughter from Sebeka. Aarne has memories of German doctors who had arrived in town around that time to escape Hitler's plans.

After that, Aarne worked as a carpenter and he became a famous ski maker. Some of his skis are in museums. In 1941 USA was drawn into World War II.

Aarne and Anita had a son in 1942 and a daughter in 1943. At that time, they moved from Detroit to New York Mills, their hometown to be. They brought with them a wagon full of belongings. Aarne Kolehmainen had first had to make the wagon.

Aarne's Norwegian grandmother had a small farm in Atlantic Mine, Michigan, close to Hancock. Grandma was very small; she only weighed about 90 pounds. She kept a bull for breeding and rented rooms for miners. The bull didn't have a ring, which was unusual. During breeding, grandma took care of the animal by herself. She was always busy working and made rag rugs: 9 centimeters of rug for 10 yards of rags. She passed her talent on: Aarne's daughter teaches at the Minneapolis Institute of Arts. In confirmation classes Aarne's best friend was Yrjö Pentti, says Aarne.

It is easy to talk with Aarne Kolehmainen. He weaves stories that

sanalla sanoen nautittavaa. Ei ole ihme, että ajantaju katoaa ja elämme yhdessä läpi suurta seikkailua. Saan olla mukana hänen omassa maailmassaan, ja koen sen etuoikeudeksi.

Aarne tarjoaa rikkaasti tietojaan. Kun kysyn onko hänellä tietoja ja mielipiteitä rauta- ja kuparialueen (Michiganin osavaltiossa) ammattiyhdistysmiehistä, unionisteista, hän kertoo ymmärtävänsä hyvin, että kai-vosmiehillä, mainareilla, oli oikeus vaatia olohinsa inhimillistämistä.

Palkkoja alennettiin, vaikka työpäiviä pidennettiin. Taustaksi Aarne Kolehmainen piirtää laajan historiallisen kaaren yli koko Suomen Ruotsin-vallan ajan. Suomalaisten sorto, jota ruotsalaiset harjoittivat, oli jo muodostunut vuosisataiseksi ja huipentui Ruotsin omien sotien tappe-luttamiseen suomalaisilla. Hän näkee, että nämä kokemukset kasvoivat itsepuolustustahdoksi ja -voimaksi Minnesotan ja Michiganin kaivok-silla. Ihmisoikeudet muodostuivat silloin pullonkaulaksi, kun työläisten vetoomuksia ei haluttu kuulla. Liikkeeksi kehittynyt lakkoilu edusti vastavoimaa, mutta se murrettiin käyttämällä asioita tuntemattomia montenegrolaisia ja kroatialaisia rikkureita.

Aarne on paljon miettinyt ja pohtinut asioita. Hän seuraa edelleen valppaasti suomalaista lehdistöä.

Kirkossakäynti ei oikein hänelle maistu. Kerran hän on ihmetellyt pa-pille, että miksei kirkon hyvä oppi muutu heikoilla olevien auttamiseksi, käytännön teoiksi. Nyt on hartautta ja menoja, mutta totuutta tarvittaisiin ”eikä oopiumia”, Aarne kritisoi.

Tästä onkin lyhyt matka Marxiin, joka kaiketi ensimmäisenä näki uskonnon huumeenomaisena. Leninin teoria on raaempi kuin Marxin, hän myöntää. Aarne näkee, että Stalin varusteli enenevästi armeijaan-sa toisessa maailmansodassa, jotta USA:kin joutuisi uhraamaan yhä enemmän sotavarusteluihinsa. Näin voitaisiin osoittaa Neuvostoliiton järjestelmän etevämyys.

Papit eivät tajua kristinuskon olemusta. Sehän tarkoittaa sydämen tilaa, joka näkyy vastuuna ja rohkeutena sen toteuttamiseen. Tämä on rakkautta. Tunne ei riitä. Tässä toimivat henki ja totuusvoima yhdessä.

Aarne Kolehmainen kunnioittaa ehdottomasti kirkossakävijöitä ja niitä, jotka pyrkivät elämään sanan mukaan.

Aarne Kolehmainen tarinoi Itä-Karjalasta

Suomesta tuli vuosien 1917–1918 tietoja Amerikkaan. Vuosina 1931–1932 lähti paljon väkeä Itä-Karjalaan, jossa rakennettiin bolshevistista

branch out and weave themselves back in to form interesting general ac-counts. Then he suddenly zooms into details. His Finnish is skillful: it is vibrant, creative and precise, in a word, enjoyable. It is no wonder that I loose sense of time and join on this great adventure. I get to be part of his world and feel it's a privilege.

Aarne offers his knowledge freely. I ask him if he has any knowledge or opinions about the unionists in the iron and copper ranges of Michi-gan He tells me that he agrees with the miners in that they had the right to demand improvements in the conditions under which they lived.

Their salaries were lowered at the same time as work days got lon-ger. To give background to these events, Aarne Kolehmainen draws a wide historical time line which covers the period Finland was under Swedish power. The Swedish oppression of Finns had gone on for centuries and culminated in Finnish soldiers having to fight wars for Sweden. According to Aarne, these experiences attributed to the need for self defense in the mines of Minnesota and Michigan. Human rights became a bottleneck when workers' petitions went unanswered. Strikes, which represented a counter force to oppression and had grown into a movement, were broken by using ignorant scabs from Montene-gro and Croatia.

Aarne has pondered and thought these questions over a lot. He still diligently reads Finnish press.

He is not a churchgoer. He once asked a priest why the theology of helping those who are in need doesn't turn into action in the church. The church offers devoted services but the truth should be preached, not ”opium”, says Aarne.

Aarne's criticism of the church is similar to the thoughts of Marx. Marx was probably the first one to describe religion as a drug. Aarne admits that Lenin's theory is more cruel than that of Marx's. He sees Stalin's increasing arms build up during World War II (to force the United States to spend more on their weapons) as a means to declare the supremacy of the Soviet system.

Clergy doesn't understand the essence of Christianity. For Aarne, it means a state of the heart, which shows itself in a sense of responsibility and in the courage to act on it. This is love. Feeling alone is not enough. The spirit and the power of truth work together.

However, Aarne Kolehmainen respects people who go to church and those who live according to the word.

yhteiskuntaa. Sebekasta, ”kontrilta” (maalta) lähti muuan Walle perheineen Itä-Karjalan utopiaan. Oli käynyt niin, että talo oli kiinnitetty ja pankki sanoi yhtäkkiä lainan irti. Kalle lähti vuonna 1932, suuren laman aikaan. Poika, joka on tämän tarinan päähenkilö, oli silloin 10-vuotias. Toisen maailmansodan aikana isä ja tämä poika ajoivat sotatarvikkeita Petsamosta Leningradiin. Nyt poika asuu äitinsä kanssa Suomessa ”Helsingin ja Kuusamon välillä kylässä, joka oli sotavankila ja on kuuluisa siitä”. Perheessä on kaksi tyttärtä ja poika. Aarnen vaimon serkku ja tämä poika tapasivat 60 vuotta myöhemmin. Stalinin vainojen aikana haettiin tapettavaksi yöllä, koska tahansa. Isä oli sattumalta poissa aina, kun haettiin. Hän kuoli sodan jälkeen. Poika sanoo ”saaneensa tarpeeksi ryssän elämästä”. Itä-Karjalan Aarne näkee olleen Suomen suoja-alue. Talous kukoisti, kulttuuri samoin. Mutta Stalin ei luottanut. Suomalaiset olivat etevämpiä. Kuusista säästettiin Suomen presidentiksi. Siltä varalta, että Neuvostoliitto olisi yrittänyt vallata Suomen, amerikkalaisjoukot olivat jo valmiina Petsamossa (näin sanoo Raivaajan toimittaja Tolonen). Tarinan poika äiteineen pääsi Suomeen inkeriläispykälän nojalla.

Verner Andersson, 86, on jo jonkin aikaa kuunnellut tarinoitamme. Hänen isänsä on Iistä, s. 1868, ja tullut tänne ”Millsiin” 26-vuotiaana. Äiti, o.s. Hyry, on Kuivaniemeltä. Vernerillä on sellainen käsitys, että äiti oli kirjailija Antti Hyryn sukuja.

Isä oli nuorena miehenä talosta taloon kiertelevä suutari. Hänen sukunimensä on hukkunut, koska hän tuli tänne talonpoikaisesti Antinpoikana. Tuli, koska kaikki toisetkin tulivat. Moni meni takaisinkin, rikastuneet saattoivat ostaa koko kylän, Verner kertoo ja pahoittelee sitä käytäntöä, että vanhin pojista sai koko talon ja muut saivat mennä.

Aarne kertoo vielä väliin tuntevansa miehen, jonka isoisa on ollut Saksassa metsässä marxilaisten kokouksissa. Marx itse ei hänen mukaansa uskonut maailman näin menevän; tekninen kehitys toi vasto-kohtia. Aarne tietää, että saksalaisilla sosialisteilla on ollut ”Millsin” metsissä kokouksia Great Pine Laken itäpäässä. Sosialistien entinen haali on nyt kouluna.

Nuoret hylkäävät suomen kielen

sanoo Aarne Kolehmainen ja pohtii syitä siihen. Hän on nyt huolissaan kieleemme käytön vähenemisestä, mikä onkin ilmeinen tosiasia. Miksi on näin? Hän näkee, että sille, joka harrastaa suomea, englanti käy vaikeaksi. Sitä on ensinnäkin vaikea ääntää. Suomalainen aksentti on vahva, ja

Aarne Kolehmainen talks about Eastern Karelia

News about the events of 1917–1918 traveled from Finland to America. In 1931–1932, many people left for Eastern Karelia, where a Bolshevik society was being built. A man called Kalle left Sebekka for the utopian society of Eastern Karelia. His house in Sebekka had a mortgage and the bank suddenly called the loan. Kalle left in 1932, during the Great Depression. The boy, who is the main character in this story, was 10 years old at the time. During World War II, this boy and his father drove war materials from Petsamo to Leningrad. Now the boy lives with his mother ”in a village famous for having had a war time prison, located between Helsinki and Kuusamo”. There were three children in the family, a boy and two girls. Aarne’s wife’s cousin and the boy met 60 years later. During Stalin’s rule, people who were persecuted could be taken from their homes anytime, including during the night and be killed. The boy’s father happened to always be somewhere else when Stalin’s men came for him. He died after the war. The boy said he had had enough of ryssä (Russian) life. Aarne says that Eastern Karelia was under Finnish protection. The economy was robust and cultural life was vibrant. But Stalin didn’t trust it. Finns were more skilled than Russians. Kuusinen was waiting to become president of Finland. American troops were on alert in Petsamo, in case Soviet Union tried to invade Finland (source: Raivaaja reporter Tolonen). The mother and the boy in this story made it to Finland under the Ingrian clause.

Verner Andersson, 86, has been listening to our discussion for a while. His father, born 1868, was from Ii and came to the ”Mills” when he was 26. His mother, nee Hyry, was from Kuivaniemi. Verner is under the impression that his mother was related to the Finnish writer Antti Hyry.

Verner’s father was a door-to-door shoe cobbler. His last name got lost, because he entered the country as Antinpoika, in peasant style. He came because everyone else came. Many immigrants went back to Finland, and the richest ones could buy a whole village, says Verner and regrets the old custom of the oldest son inheriting the farm and the rest of the children having to fend for themselves.

Aarne knows a man whose grandfather used to attend Marxist meetings in the forest in Germany. According to Aarne, Marx himself didn’t think the world would turn out this way but technology changed the direction. Aarne knows that German socialists held meetings in the forest

se jää englanttiin. Ennen vanhaan suomalaisia pilkattiin heidän kielensä vuoksi rauta-alueella, ja heitä kuulemma pilkataan vieläkin. ”How gan you dell” on kipeätä matkimista. (How can you tell?)

Takaisin uskontoon

Kierrymme takaisin aiheeseen, joka näyttää muodostuvan keskeiseksi. Aarne Kolehmainen kyselee, miten oli mahdollista, että munkki Rasputin Siperiasta voitti keisarillisen perheen luottamuksen niin, että pääsi perheen sisäiseksi vaikuttajaksi. Rasputinin ”periaatetta” Aarne siteeraa: ”Ensin täytyy tehdä syntiä, ennen kuin voi tehdä parannuksen. Uskontoa hyväksi käyttäen hän teki mitä teki: hypnotisoi keisarinnaa, joka sairaan lapsensa – lapsi sairasti parantumattomia tautia – vuoksi oli lähes epätoivoinen. Lapsi oli kruununperijä.” Aarne piti ilmiselvänä, että munkin vahva eroottisuus vaikutti keisarillisen perheen naiseen. Elämässä on tyhjiö, josta ihminen ei tiedä, ja uskonto täyttää sen, hän pohtii.

”Helpompi on kamelin mennä neulansilmän läpi kuin rikkaan mennä Jumalan valtakuntaan”, Aarne Kolehmainen muistuttaa ja puhuu siitä rikkaasta nuorukaisesta, jolle Jeesus ei mahdollistanut valtakuntaa, ennen kuin tämä luopuisi omaisuudestaan, joka oli este, ja lähtisi Jeesuksen tielle. Aarne totisesti osaa raamattunsa, vaikka väittääkin, ettei hän sitä usein lue.

New York Millsin Scandia-nimisessä vanhainkodissa tapasin Aarne Kolehmaisen tuttaviani. Imbi Ruikka Johnstonin äiti oli syntynyt Kittilästä, ja hänen sukunimensä oli Loukinen, lapinsukuinen. Isän nimeksi hän mainitsee – ja oikein kirjoittaakin – lisakka. Äidin ensimmäinen serkku oli Pekka Tervo Oulusta, ja hänen poikansa Esko Tervo asuu siellä vieläkin. Ollaankohan me sukua haastattelijalle? Ettepä taida olla. Imbin isä on syntynyt Iissä.

Alyce (Ylimattila) Ruikka, s. 1921, kertoo isänsä olleen Eden Prairiesta, Minnesotaa sekin. Hänen isänsä Juho Välimaa taas oli syntynyt Ruotsissa (Hedenäset, Hietaniemi, Koivukylä). Alyce on Imbin täti, samoin kuin Mimmi Saarelan, joka on myös läninä, samoin kuin tämän mies Erkki. Sisarusket ovat hyvin puheliaita, ja Aarne ohjaakin taitavasti juttuhetken uuteen uomaan, jolloin minulle kerrotaan Katrista.

Katrin tarina

Näiden kahden naisen, Imbin ja Mimmin, täti Katri lähti 15-vuotiaana Venäjälle (”meni ryssäin”) keisarin perheen palvelukseen. Hän meni

at the eastern end of Great Pine Lake. The old socialist hall now serves as a school.

Young people reject Finnish

Aarne Kolehmainen worries about the fact that fewer and fewer people speak Finnish. Why is it? Aarne thinks that if you speak Finnish, your English will suffer. English is hard to pronounce and the Finnish accent is a strong one and it sticks to your English. In the olden days in the iron range, Finns were teased because of their accent. In fact, the teasing still goes on. ”How gan you dell?” (How can you tell?) is an example of this sometimes hurtful teasing.

Back to religion

We wind up talking about religion, again. It seems to be a central subject. Aarne Kolehmainen asks how it was possible for Rasputin, originally from Siberia, to gain the trust of the Czar, and to become a key player in the affairs of the ruling family. Aarne quotes the philosophy of Rasputin as follows: ”Before you can repent, you have to sin. Using religion as a shield Rasputin did what he did: he hypnotized the Czarina who was desperate because of her sick child. The child had an incurable disease and was the heir to the throne.” Aarne believes that, without a doubt, the monk’s strong eroticism had an effect on the women of the Czar’s family. Aarne thinks that a person is not always aware of a void he/she carries inside. Religion can fill the void.

”It is easier for a camel to travel through the eye of a needle than it is for a rich man to enter the kingdom of heaven”, Aarne reminds us. He talks about the rich young man, whom Jesus denied the kingdom of heaven unless he gave up all his riches. His wealth prevented him from following Jesus. Aarne sure knows his Bible, even though he claims not to read it very often.

I met some friends of Aarne Kolehmainen at Scandia Nursing Home in New York Mills. Imbi Ruikka Johnston’s mother was born in Kittilä and her last name was Loukinen, a Lapp name. Imbi writes down his father’s name: Iisakka. Imbi’s mother’s first cousin was Pekka Tervo from Oulu and his son Esko Tervo still lives there. Imbi wonders if she is related to the interviewer. I don’t think so. Imbi’s father was born in Ii.

Alyce (Ylimattila) Ruikka, born 1921, tells me that his father was from Eden Prairie, Minnesota. Her grandfather, Juho Välimaa, was born

naimisiin kasakan kanssa, joka kuului tsaarin henkivartiokaartiin. Hänelle syntyi lapsi, joka kuoli. Alyce Ruikalla on tallessa kirje, jossa Katri ilmoittaa lapsen kuolemasta. Kun kasakka-aviomies kuoli, Katri tuli Suomeen ja sieltä Amerikkaan, jossa hän meni naimisiin Mike Takalan kanssa, joka piti ravintolaa.

Katrin tiedetään pitäneen huolta prinsessa Anastasiasta, kun tämä oli lapsi. Sisarukset kertoivat myös tsaarin veljentyttärestä Olga Andersonista, joka oli Katrin hyvä ystävä. Hän pakeni vallankumousta ensin Ruotsiin ja sieltä New Yorkiin.

Olga kuoli 10–15 vuotta sitten Minneapolisissa, jossa hän asui tyttärensä luona. Minneapolisin Tribunesissa kerrottiin hänen kuolemastaan. Olgan poika katosi vallankumouksessa. Perheen jäsenillä oli tatuointi, jonka perusteella todistettiin pojan alkuperä, kun hän viimein löytyi Berliinistä.

Kerrottiin vaasista, jossa oli paljon kultatäpliä. Arveltiin, että sen on täytynyt olla tsaarin perheen omaisuutta. Olga Andersonin tiedetään kertonut, että se olisi ollut tsaarin perheelle kuuluva esine ja että se olisi ollut lahja Suomen hallitukselta.

Jeanne Berg, joka oli Olgan ystävä, kertoi näistä asioista Katrin sukulaisille. Hänellä oli kuvia Olgasta, jonka hän kertoi aina pelänneen, että hänet ammutaan.

Olgalla tiedetään olleen erittäin paljon kultaa esimerkiksi vaatteittensa ostoon. Hänen tiedettiin olleen niin rikas, että olisi yhtä hyvin voinut ostaa koko kaupan.

Imbin ja Mimmin äiti on kirjoittanut paljon lehtiin: Minnesotan Valvojaan, New York Millsiin, Uusi Kotimaa -lehteen ja Auttajaan, joka muututtuaan Minnesotan Uutisiksi muuttui edelleen Amerikan Uutisiksi, joka alkoi ilmestyä Floridassa.

Kerrottiin, että Katri puhui New York Millsissä ollessaan venäjää tänne Venäjältä muuttaneen venäläisen kauppiaan kanssa. Hän oli sisarentytärten muistikuvissa ”terävä muori”. Teräviä ovat myös kaikki haastateltavani, vaikka käyvätkin yhdeksääkymmentä kaikki tyynni.

New York Mills

Sain Paulin-Minneapolisin miljoonametropolista kolmisensataa kilometriä luoteeseen sijaitsee New York Millsin viehättävä pikkukaupunki. Sen nimellä on kiinnostava historiansa. Vielä vuonna 1870 paikka oli tuntematon ja nimetön, ilman asukkaita, ilman rautatietä. Mutta juuri

in Sweden (Hedenäset, Hietaniemi, Koivukylä). Alyce is Imbi's aunt, as well as Mimmi Saarela's aunt. Mimmi and her husband Erkki are also present. The sisters are very talkative and Aarne skillfully guides the conversation in a new direction, and I am to hear Katri's story.

Katri's story

Katri was Imbi and Mimmi's aunt who left to work for the Czar's family in Russia when she was 15. She married a Cossack who served in the Czar's Body Guards. They had a child, which died. Alyce Ruikka still has a letter where Katri informs her of the child's death. When her Cossack husband died, Katri moved to Finland and then to America. There she married Mike Takala, who owned a restaurant.

Katri is known to have taken care of Princess Anastasia when she was a baby. The sisters also tell me about the Czar's niece Olga Anderson, who was Katri's good friend. She escaped the revolution first to Sweden and then to New York.

Olga died in Minneapolis 10–15 years ago while living with her daughter. The Minneapolis Star Tribune had an article about her death. Olga's son disappeared during the revolution. He was finally found in Berlin and was identified by a tattoo that only members of the family had.

There were stories about a vase that had lots of speckles of gold. It was believed to have belonged to the Czar's family. Olga Anderson is known to have said that it was property of the czar's family and that it was a gift from the Government of Finland. Jean Berg, a friend of Olga's, told these details to Katri's family. She had pictures of Olga who was always afraid of being shot to death.

Olga is known to have quite a bit of gold to spend on clothing, among other things. She was so rich that she could have bought an entire store.

Imbi and Mimmi's mother has published articles in various papers: Minnesotan Valvoja, a paper in New York Mills, Uusi Kotimaa and Auttaja, which changed its name to Minnesotan Uutiset and then to Amerikan Uutiset. Amerikan Uutiset is now published in Florida.

In New York Mills, Katri spoke Russian with a Russian immigrant merchant. In her niece's memory, Katri is a sharp old lady. The word sharp would also describe all the people I've interviewed, in spite of their age. They are all over 80.

näihin aikoihin newyorkilainen tohtori Van Aemam, jolla oli kytkentänsä rakenteilla olevaan Pohjoiseen Tyynenmeren rautatiehen (North Pacific), paljasti suunnitelmansa: hän organisoivat yhtiön nimeltä New York Mills Company (New Yorkin tehtaiden yhtiö). Tämä tapahtui vuonna 1872. Se kehittäisi suurta puutavaraliiketoimintaa näillä seuduilla. Uusi maanlunastuslaki (Land Script) oli voimassa: maata sai muutamalla kymmenellä pennillä aarin. Yhtiöllä oli idea, pääomaa, ja se tarjosi nyt työtä.

Sahamyllyillä käytettävä puu oli valkomäntyä, valko- ja punatammea, lehtikuusta, kuusta ja palsamia. Valkomännyn olivat valtavia; niiden halkaisija saattoi olla 120 cm. Lapset rakensivat leikkejänsä niiden kannoille.

Rautatie rakennettiin läpi koko Otter Tailin (Saukonhännän) piirikunnan, ja se halkaisi New York Millsin. New York Millsissä oli sitten aikanaan neljä suurta sahaa (sahamyllyä). Miehiä tuli töihin kaikkialta. Se oli rautatie- ja metsätyöläisten ylläpitopaikka vuokrataloineen.

Myöhemmin yhtiö lopetti toimintansa ja sen omaisuudesta saatiin tontti koululle ja kirkolle sekä alue puistoksi. Kadut olivat mahdollittomia kulkea, kun satoi ja härät vetivät vaunuja kurasta. Jalkakäytävät oli onneksi rakennettu puusta; ensimmäinen saatiin pääkadulle vuonna 1904. Öljylamput vaihdettiin sähköisiksi vuonna 1910. Kun Front Street vaihtui U.S. Highway 10:ksi, katukin päällystettiin viimein.

Suomalaiset tulivat ja pystyttivät omat instituutiot. Seurakuntaelämä oli vilkasta. Ensimmäisinä tulivat pohjoisen Suomen lestadiolaiset, jotka kutsuivat kirkkoaan Apostolis-luterilaiseksi. Lehtijärven kylään perustettiin evankelis-luterilainen seurakunta. Ensimmäistä sen ryhmän kirkkoa New York Millsissä kutsutaan nyt Kansallisseurakunnan kirkoksi. Vuonna 1896 perustettu Pyhän Pietarin seurakunta kuuluu Suomi-synodiin.

Sanomalehdet ovat olleet suomalaispioneereille keskeinen asia. Vuonna 1881 perustettiin Uusi Kotimaa Minneapolisissa. Kolme vuotta sen jälkeen se siirtyi New York Millsiin. Vuonna 1888 pastori J. W. Lähde perusti Amerikan Suomettaren. Nämä lehdet yhtyivät myöhemmin, kun välillä Astoriaan muuttanut Uusi Kotimaa palasi takaisin ”Millsiin”. Uusi Kotimaa harrasti rauhaa ja sovintoa. Vuonna 1932 alkoi ilmestyä kolmasti viikossa Minnesotan Uutiset. New York Mills Herald oli englanninkielinen.

Vilkas seuratoiminta oli tyypillistä suomalaisille. Oli raittiusseuroja, Kalevaisia ritareita ja naisia, näytelmä- ja nuorisoseuroja, työväenyh-

New York Mills

The charming town of New York Mills lies about 300 kilometers northwest of the metropolis of Minneapolis and St. Paul. The name of the town has an interesting history. As late as 1879, the place was unknown and without a name, people or a railroad. But at about this time, Van Aemam, a doctor from New York with connections to the North Pacific Railroad, revealed his plan: he would put together a company called New York Mills Company. This was in 1872. The company would build lumber trade in this area on a big scale. There was a Land Script, which allowed you to buy land for a dozen or so pennies per acre. The company had an idea, it had capital and now it offered work.

The lumber used in the sawmills was white pine, white oak, red oak, tamarack, fir or balsam. White pine trees were enormous; the diameter was 120 cm at its largest. Children built playhouses in the stumps.

The railroad was built through the entire county of Otter Tail, and it went through New York Mills. Later on, New York Mills had four big sawmills. Workers came from a wide radius. The town served as a boarding and lodging place for railroad workers and lumberjacks.

Later on, the company closed down and but it left enough money to buy land on which to build a school, a church and a park. When it rained, the city streets were impossible to travel on. Oxen were used to pull wagons out of the mud. Sidewalks were luckily made of wood; the first ones were built in 1904. Oil streetlights gave way to electric lights in 1910. Front Street was finally paved when it changed its name to Highway 10.

Finns came and set up their own institutions. Life around churches was active. First came the Laestadians from Northern Finland. They called their church The Apostolic Lutheran Church. A Lutheran congregation was started in Lehtijärvi. The first church of that group in New York Mills is now called Kansallisseurakunta Church. Pyhän Pietarin seurakunta was founded in 1896 and belongs to Suomi Synod.

Newspapers were always of great importance to Finnish pioneers. ”Uusi Kotimaa” was started in 1881 in Minneapolis. It moved to New York Mills three years later. Pastor J.W. Lähde started ”Amerikan Suomettar” in 1888. These two papers merged later on when ”Uusi Kotimaa” returned to ”Mills” from Astoria. ”Uusi Kotimaa” promoted peace and reconciliation. ”Minnesotan Uutiset” started in 1932 and was published three times a week. ”New York Mills Herald” was published in English.

distyksiiä ym. järjestöjä, lainakirjasto, ja suurjuhlia tuhansille vieraille. Erityisesti vaalittiin koululaitosta.

Vuonna 1940 pystytettiin kivipatsas niiden suomalaisten esiraivaajien muistolle, jotka saapuivat tälle seudulle vuodesta 1874. Heidän rohkeutensa, sitkeytensä ja luottamuksensa avasivat New York Millsin ja sen ympäristön viljelykselle, sanotaan patsaassa. Suomalaisten pioneerityö nostettiin näin sille kuuluvaan arvoon.

Kaikkien varhaisimpia merkkihenkilöitä seudulla on Peter Pudas (1800–1900). Hän tuli Michiganin Kuparisaarelle vuonna 1873 ja alkoi vielä 80-vuotiaana raivata metsästä peltoa poikansa kanssa New York Millsissä. Merkkihenkilö on myös vuonna 1844 Iissä, Kuivaniemellä, syntynyt Kustaa Hyry, joka tuli niin ikään Kuparisaarelle vuonna 1873 ja muutti New York Millsiin viisi vuotta myöhemmin. Israel Hagen, farmari ja pappi, oli syntynyt vuonna 1846 Haaparannassa ja tullut myös vuonna 1873 samaa reittiä kuin edelliset ”Millsiin” saatuaan sieltä kotitilan (homesteadin). Hänen tiedetään osallistuneen kunnallisiin luottamustoimiin ja olleen yhtiöiden johtokunnan jäsen. Israel Hagen oli terävöpäinen ja laajatietoinen kansanmies, joka matkusteli laajasti suomalaisten keskuudessa Yhdysvalloissa ja Kanadassa saarnaten ja pitäen seuroja.

Ei ole liioiteltua sanoa, että suomalaisilla on ollut keskeinen osa Amerikan pohjoisimpien osien viljelylle saattamisessa, viljelyssä ja asutuksessa. Henkinen rooli on ollut painava ja mittava, niin ikään.

Newyorkmillsiläiset ja intiaanit

Ennen valkoisten tuloa New York Millsin seutu oli intiaaniterritoriota, johon yleensä kuuluivat kaikki alueet Missisipistä länteen. Intiaanit asuivat wigwameissa ja valkoiset hirsimajoissa. Intiaanien olivat ystävällisiä; konflikteja valkoisten kanssa ei juurikaan tiedetä olleen.

Siouxit asuivat reservaateissaan ja tulivat etelämmäs metsästämään. Silloin he olivat yhteydessä valkosiin. Vain yhden ryöstömurhan tiedetään tapahtuneen: joku juurikkaiden kasvattaja, joka vei tuotteitaan Wadenan kylään, ryöstettiin ja murhattiin. Kerran kerrotaan intiaanien tappaneen jotakuta heistä purren koiran. He selvittivät sitten elekielellä, ettei sen ollut sopivaa olla intiaanien läheisyydessä. Asteittain he muuttivat pohjoiseen ja asettuivat asumaan heille tarkoitettuun maahan. Ennen pitkää he katosivat kokonaan.

Tarinat kertovat, että suomalaiset kutsuivat intiaaneja koteihinsa. Naisväkeä heidän asunsa ensin pelottavat, mutta heistä tuli läheisiä ys-

Finns were very active in different organizations. There were temperance societies, Knights and Maidens of Kalevala, there were drama clubs, youth clubs and different organizations for workers. There was a library and big festivals which attracted thousands of visitors were organized. Schools were of great importance to Finns.

In 1940, a stone statue was erected in memory of all the Finnish pioneers who had arrived in this area since 1874. The inscription on the statue states that their courage, perseverance and faith opened New York Mills and its surrounding area to farming. The work of Finnish pioneers was thus elevated to a level it deserves.

One of the earliest notable personalities in the area was Peter Pudas (1800–1900). He came to the Copper Island in Michigan in 1873 and was still clearing forest in New York Mills with his son as an 80-year-old. Another notable person is Kustaa Hyry who was born in Ii, Kuivaniemi in 1844. He arrived in Copper Island in 1873 and moved to New York Mills five years later. Israel Hagen, a farmer and a priest, was born in Haaparanta in 1846 and came to ”Mills” in 1873 after getting a homestead. He followed the same route to ”Mills” as Peter Pudas and Kustaa Hyry. He held posts in municipal organizations and served on boards of several companies. Israel Hagen was a sharp and knowledgeable man of the people who traveled extensively among American and Canadian Finns preaching and holding revival meetings. One can say that Finns have had a central role in pioneering farming in the northernmost areas in America. The intellectual role has been noteworthy, as well.

New York Mills and indians

Before Europeans arrived in New York Mills the land was Indian Territory, which entailed all land west of Mississippi. Indians lived in wigwams while Europeans lived in log houses. Indians were friendly; there was no notable conflict between Europeans and Indians.

The Sioux lived in reservations and came further south to hunt. They had contact with Europeans during these hunting trips. There was only one robbery/murder: a root grower who was bringing his ware to Wadena to sell, was robbed and killed. There was also a story about Indians who had killed a dog that bit an Indian. They later explained with gestures that it was not suitable for the dog to be in the presence of the Indians. Gradually, Indians moved north and settled on the land set aside for them. Before long, they disappeared.

täviä, kun olivat tutustuneet toisiinsa. He elivät New York Millsissä vain talven ja muuttivat sitten lähelle mustikkaisia paikkoja ja järviä.

Petoja, kuten karhuja ja susia, oli seudulla, mutta ne eivät ne tehneet pahaa kenellekään.

There are stories of Finns inviting Indians to their homes. Women were afraid of their outfits at first, but Finns and Indians became close friends after they got to know each other. Indians lived in New York Mills only in the winter and moved closer to blueberries and lakes in the spring.

There were bears and wolves in the area but they caused no harm to anyone.

Salolampi

– suomalaissaareke kansainvälisessä kentässä

– a Finnish islet in an international field

Ennen kuin Yhdysvallat itsenäistyi, Minnesotankin alue kuului Appalakkien vuoristosta Missisipille ulottuvaan territorioon, joka oli ranskalaisalue. Mississippi oli rajana ns. intiaaniterritorialle. Tuohon aikaan majavannahat olivat haluttuja Euroopassa. Minnesota muodostui turkiskaupan kannalta tärkeäksi siksi, että siellä on niin paljon vettä ja siis hyvät edellytykset majavien elää. Intiaanit kävivät ranskalaisten kanssa kaikessa rauhassa menestyksellistä turkiskauppaa. Kanadan rajalla ja Wadenan läpi kulki pohjoiseen tie, joka johti niille kauppapaikoille.

Muistona ranskalaisvallasta voi mainita esim. Plantagenetin järven pohjoisella järviolueella. Se kantaa kuulun ranskalaisen kuningassuvun nimeä.

Matkalla pohjoiseen Bemidjin kaupunkiin näkee tunnetusti intiaanielämään kuuluvien esineiden kuten moksasiimien kaupustelua. Myytävänä on myös intiaanien kanssa aikoinaan tehtyjä sopimuksia villiriisin keruusta. Kuulen, että niillä seuduilla, jotka ovat Missisipin virtauksen alkupäätä, viljellään runsaasti tätä hyvin terveelliseksi tiedettyä ravintoainetta. Minulle kerrotaan, että Wadenan ympäristössä on riisialueita sielläkin. Tietooni ei kuitenkaan tule minkäänlaista yhteyttä suomalais-siirtolaisten ja villiriisin välillä.

Jos ajat ensin Bemidjin kaupunkiin, joka on suoraan pohjoiseen Wadenasta, ja jatkat siitä – ihailtuasi tovin kaikkien tukkijätkien prototyyppin Paul Bunyanin jättiläiskokoista puupatsasta Bemidji-järven rannalla – kohti paikkaa nimeltä Turtle River Lake (Simpukkajoen järvi), olet jo lähellä Salolampea. Sieltä löydät jonkun mailin ajettuasi Concordian kielikyliään (Concordia Language Village), lyhyesti ”kyliin” (Villages).

Tässä monien kielten ja kulttuurien paikassa on myös suomalaisille oma pesä, Salolampi. Se on osoitus tehokkaasta pioneerihengestä, tällä

Before the United States gained independence, Minnesota belonged to the French Territory that stretched from the Appalachian Mountains to the Mississippi River. Mississippi was the border to the Indian Territory. Beaver skins were a desirable item in Europe in those days. Minnesota became important to beaver trade since it had plenty of waterways and favorable conditions for beavers to thrive. Indians traded beaver skins successfully with the French. A trading road runs north through Wadena all the way to the Canadian border, where trading took place.

The name Plantagenet Lake is a reminder of French rule in the northern lakes area. It was named after the French Royal family.

On my way north to Bemidji, I see ads for typically Indian objects, such as moccasins. I also notice that one can buy the right to harvest wild rice, a right that was awarded to Indians through negotiations. I hear that harvesting wild rice is very common in this area that surrounds the headwaters of Mississippi River. Wild rice is known to be a very healthy food. The Wadena area also has an abundance of wild rice, I am told. To my knowledge, there is no connection between wild rice and Finnish immigrants.

If you drive to Bemidji, which lies north of Wadena, and, after admiring the giant wooden statue of Paul Bunyan on Lake Bemidji, and keep driving toward Turtle River Lake, you find yourself close to Salolampi. After a few miles, you’ll find Concordia Language Villages.

In this nest of many languages and cultures there is also a nest for Finns called Salolampi. It is a demonstration of the pioneer spirit, this time in the cultural arena, which has carried our brothers and sisters in the rugged and beautiful northern part of the United States. This project has been realized with entirely private labor and funds. Effective fund-

kertaa henkisen kulttuurin saralla, joka on kantanut suomalaisia veljiämme ja sisariamme Yhdysvaltojen karun kauniilla pohjoisalueella. Kysymys on puhtaasti yksityisin voimin ja varoin aikaansaadusta projektista, jonka perusta on ollut tehokkaasti toimeenpantu rahojenkeruu. Varoilla on rakennettu kylä, ja vasta sitten on alkanut koulutus suomalaisuuteen.

Näin on suomalaistyyppiseen maisemaan järven rannalle, metsän keskelle saatu nousemaan rakennusryhmä, joka saunoineen, kudontahuoneineen ja yöpymistiloineen on pala vettentakaista isien maata. Pioneereista ensimmäisille, kuten Irja Hansonille ja Elaine Anutalle, on syystä nimetty oma huone. Täältä moni hyvä asia leviää.

Irja Hanson on laajalti tunnettu tarmonpesä. Hän kertoo tarvitun 12 vuotta, ennen kuin alue oli valmis. Varsinainen työ, kurssit, alkoivat vuonna 1993, joten kaikki on kovin uutta. Löytyi muutama suurlahjoittaja. Finland Foundation on tukenut lasten opetusta.

Wadenan alueen hienostuneen matta syysvärinen skaala sisältää komponentteja, jotka herkästi antautuvat sen tarkasteltavaksi, jolla on mahdollisuus paneutua tähän kaikkeen auton etuistuimella, hyvän ystävän viereltä.

On mäntyjen vihreätä, joka lainaa jotakin siniseltä. Lehtikuusten vihreään on taas tarttunut jo keltaista. Jotkut puut ovat heittäneet vaatteensa pois. Ohi vilahtelevat aumakattoiset amerikkalaismalliset ulkorakennukset, joihin suomalaissilmä ei oikein tahdo tottua, ja laajat niittyalueet. Ruskeat, harmaat, hopea, puna, kelta, kulta. On kovin lämmintä, kovin kosteaa. Pian kuolevien lehtien voimakasta keltaa; katajat pitävät pintansa vihreinä.

Mutta emme olekaan enää Bemidjin alueella. Salolampi etäännyy. Ithascan kansallispuisto lähenee. Pian olen jo siellä, lempimaisemassani. Mutta se onkin jo aivan oma juttunsa.

raising is the foundation of this project. Ever since the village was built people have been educated in the Finnish ways.

Salolampi is located on a lake in the forest, reminiscent of Finland. The group of buildings that forms the village, with a sauna, a weaving room and overnight facilities is part of the native land that lies across the ocean. For a good reason, some of the Salolampi pioneers, like Irja Hanson and Elaine Anuta, have been dedicated a room. Many a good thing has started here and spread on.

Irja Hanson is a wellknown powerhouse in these parts. She tells me that the completion of the grounds took 12 years. The actual work, which is education, started in 1993. Everything is still quite new. There were a few large donors. Finlandia Foundation, among others, has supported children's education.

The refined spectrum of fall colors in the Wadena area holds components which lend themselves for keen observation from the front seat of a car, next to a good friend.

There is the green of the pine trees, which borrows a few hues from blue. The green of tamarack has a little yellow in it. Some trees have shed their clothing. We drive by hipped-roofed American barns and wide prairies. The shape of the barns is a little awkward to a Finnish eye. Brown, grey, silver, red yellow, gold. The air is very warm, very moist. The strong yellow of soon to die leaves; junipers hanging on to their green.

We are not in Bemidji anymore. Salolampi is far behind us. We are approaching Itasca State Park. Soon I will be there, in my favorite scenery. But that is another story.

Eric Peltoniemi

– musiikista tehty mies ja ihminen

– a man made of music

Hän on ennen kaikkea suuri ihminen, ajattelen, kun saan nopean kokonaisvaikutelman hieman ujon ja ystävällisen tuntuista Eric Peltoniemiä tavatessamme Seymour Avenuella lähellä hauskaa Noitatornia aivan siinä, missä kulkee kaksoiskaupunkien Saint Paulin ja Minnesotan raja.

Olen kuunnellut yhä uudelleen Ericin Suomi-kasettia saatuaani sen lahjaksi eräältä wadenalaiselta tuttavaltani menneenä keväänä. Nyt päästäisiin yhdessä puhumaan siitä, mistä sen kiistaton lumo nousee.

Mutta ennen tätä Suomen Kaustisilla tehtyä tallennusta, jossa muuten kanteleosuuden soittaa levyalbumin tuottaja Hannu Saha, Eric Peltoniemi on toiminut pitkään tanssimuusikkona ja tehnyt pari singleä Eino Recordille, Suomessa tietty nekin. Hän kertoo soitelleensa täällä ravintoloissa ja juhlissa ja hän tuntee Helsingin Kallion, jossa on asustellut. Juuret Suomessa -esitys avasi hanat apposen auki: menestys oli valtaisa ja hän kertoo saaneensa kokea paljon rakkautta. Sitä hän myös itse ensin antoi, arvaan. Tilaisuus avasi tien suureen menestykseen. Eric kertoo olleensa hyvin kiittollinen ja liikuttunut, kun kuuli sitten laulujaan soitetavan lentokoneessa matkalla – taas kerran – Suomeen.

Albumin suomalaishelmiä ovat ”Kävelin kerran”, ”Oi! kaunis kesäilta”, ”Vienan rannalla”, ”Käki se kukkuu kuusikossa”, ”Turvaton”, ”Velisurmaaja”, ”Paimenlaulu”, ”Tukkipoika” ja rakkauslaulu (Ericin ilmaisu) nimeltä ”Suomi”. Mutta mukana on myös englanninkielistä musiikkia, ja tyyli vaihtuikin tosi rajusti, kun siirrytään sellaisiin kappaleisiin kuin ”Rage”, ”Swannanoah tunnel” ja ”The Tree of Life”.

”Elämän puu” (The Tree of Life) kuvaa naisen yksinäisyyttä kuvailen siirtolaisnaisen sielua. Eric kertoo, että kun siirtolaiset tulivat, oli vaikea tehdä vaatteita. He ompelivat sängynpeitteitä ja keksivät niihin

He is a great human being, is my first quick impression of Eric Peltoniemi, who appears a little shy and very friendly. We meet on Seymour Avenue, close to the Witch’s Tower, right on the border between St. Paul and Minneapolis.

I have been listening to Eric’s cassette titled ”Suomi” over and over since receiving it as a gift from a friend of mine in Wadena last spring. Now I get to discuss with Eric the sources of the indisputable charm in his music.

Before making the above mentioned recording in Kaustinen, Finland, Eric had long worked as a dance musician and made a couple of recordings for Eino Records in Finland. (By the way, the kantele parts on the ”Suomi”-recording are played by the album’s producer, Hannu Saha). Eric tells me that he has played in restaurants and parties in Finland and knows the Kallio district in Helsinki, where he lived, very well. ”Juuret Suomessa” -concert opened up the flood gates for him; the performance was a great success and Eric felt very loved. I’m guessing that he also gave a lot of love. This opened up roads to even greater success. Eric remembers being very thankful and moved when he heard his songs played on the airplane as he was on his way – once again – to Finland.

Among the jewels of the album are ”Kävelin kerran”, ”Oi! kaunis kesäilta”, ”Vienan rannalla”, ”Käki se kukkuu kuusikossa”, ”Turvaton”, ”Velisurmaaja”, ”Paimenlaulu”, ”Tukkipoika” and a love song (Eric’s expression) called ”Suomi”. The album also includes songs in English, and the pace changes considerably with songs like ”Rage”, ”Swannanoah Tunnel”, and ”The Tree of Life”.

”The Tree of Life” describes the loneliness of an immigrant woman, reaching the core of her soul. Eric tells me that when immigrants ar-

malleja. Kaikki tilkut kelpasivat sommittelun aineksiksi. Peitteiden malleille annettiin mielenkiintoisia nimiä, joita Eric on kuullut kymmeniä. Yhden tilkkupeiton nimeksi on pantu ”Elämän puu”. Siitä syntynyt laulu kuvaa naisen elämää, sitä, kuinka hän on aina jonkun jokin, äiti, vaimo tai tytär. Mutta kun naiset kokoontuvat yhteen tekemään tilkkutoitään (quilt works), syntyy luova hetki, joka sallii hänen kerrankin olla vain oma itsensä. Eric Peltoniemi mainitsee vielä pari mieleenjäävää tilkkupeiton nimeä: ”Juopuneen tie Kansasiin” ja ”Sokean miehen malli”. Mutta vain ”Elämän puu” on saanut sielun ja muuttunut kauniiksi lauluksi naiselle. Kiinnostavaa on mielestäni, että sama nimi ja teema toistuu myös monissa tuntemissani suomalaisissa ns. kansanryijyissä.

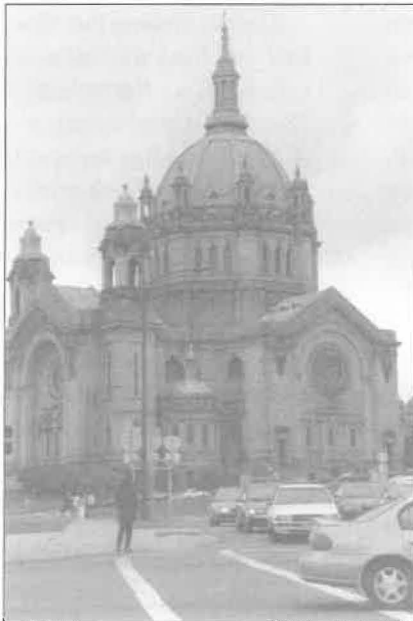
Eric Peltoniemi kertoo ihailleensa jo lapsena Tapio Rautavaaraa, jonka hän kokee intohimoiseksi laulajaksi. Toivo Kärki ja Reino Helismaa ovat niin ikään olleet hänen ihanteitaan jo samoista ajoista lähtien. Hän kertoo olevansa syvästi kiitollinen Irja Hansonille, joka hyvin tunnetaan ns. suomalaiskolmion alueella. Eric kertoo kiivenneensä Irjan kotiin toiseen kerrokseen, jonka alapuolella oli tämän kauppa, ja saaneensa siellä kuunnella paljon suomalaista musiikkia, jonka kuuleminen kotona oli mahdotonta.

Eric kertoo, että sellaiset amerikkalaiset ja englantilaiset asiantuntijat,

Eric Peltoniemi, Saint Paulin monitaitoinen musiikki- ja teatterimies sekä lämmin Suomen ystävä.

– Eric Peltoniemi, the multitalented musician and lyricist.

Saint Paulin monumentaalinen katedraali.

– The Saint Paul monumental cathedral.

rived, making clothes was difficult. They made quilts and designed new patterns for them. All scraps of fabric were suitable for designs. Quilts had interesting names; Eric has heard dozens of them. One quilt was called The Tree of Life. The song inspired by this name describes a woman’s life, how she is always somebody’s something: a mother, a wife or a daughter. But when women got together to do quilt works, a moment of creativity was born. For once, they could be themselves. Eric remembers a few more names of quilts: ”Drunken Man’s Road to Texas” and ”The Way of the Blind Man”. But ”The Tree of Life” is the only one that has turned into a beautiful, soulful song for a woman. I find it interesting that the same name and theme is found in many Finnish folk wall hangings (ryijy).

Eric Peltoniemi has admired Tapio Rautavaara since childhood. He finds Tapio Rautavaara a passionate singer. Toivo Kärki and Reino Helismaa have also been admired by Eric since those early times. Eric is deeply thankful to Irja Hanson, a person very well known in the ”Finnish Triangle”. Irja would let Eric climb to the second floor of her house (the first floor was her store) to listen to Finnish music. This would have been impossible at Eric’s house.

Eric says that leading American and English specialists in the area of folk music agree that the cultivation of folk music in Finland is at a superior level.

jotka ovat omien maidensa kansamusiikin johdossa, ovat sitä mieltä, että kansanmusiikin viljely on Suomessa uskomattoman korkealla tasolla. Hän pitää suomalaisesta surusta, jota laulumme usein ilmentävät. Ericin parhaat ystävät ovat Hämeestä, Arto Järvelä ja Kimmo Pohjonen, tunnetut Pinnin pojat.

Keskustelumme kääntyy suomalaissiirtolaisiin. Eric Peltoniemi kertoo, että suomalaisia on nöyrytetty tosi pahasti rauta-alueella. Englanti on tällä ”rautarensillä” (Iron Range) ollut heille vaikea kieli. Mutta koko ihmistä suojaava lainsäädäntö alkoi USA:ssa siitä paineesta, mikä tuli Michiganin ja Minnesotan ammattiyhdistysten piiristä. Niitä kutsuttiin unioneiksi. Niissä suomalaispanos oli ylivertainen.

Olisi aika vaikea selittää, mistä neljännen polven suomalaissiirtolaisten kuten Ericin ja hänen veljensä Kipin suorastaan harras kiintymys suomalaisuuteen nousee, ellei Eric paljastaisi, että heidän isänsä Carl Peltoniemi opetti heitä lapsina lukemalla mm. Kalevalaa.

Voin hyvin kuvitella, miten kielen rytmit, soinnut ja sanatkin, isän äänen välittämänä, ovat jääneet lasten mielen pohjalle elämään. Kun he sitten täällä Suomessa saavat syvän samuuden kokemuksen, kieli saattaa puhjeta kuin rakkauskokemus, jota Ericin ”Suomi” niin intensiivisesti tulkitsee. Siihen liittyy mielihyvä jonkinlaisen perimmäisen identiteetin löytämisestä, oman itsen eheytymisestä.

Eric Peltoniemi on teatterisävellyksistään ja -sanoituksistaan moneen kertaan palkittu mies. Näytelmiä, joihin ne on tehty, esitetään idästä länteen Amerikan mantereella.

Samalla, kun luin näytelmän ”Ten November” käsikirjoitusta ja kuuntelin Ericin siihen säveltämää musiikkia, tunsin runoilijan läsnäoloa, enkä ihmettele näytelmän saamaa suosiota. Eric antaa käteeni uunilämpimän cd-levynsä, joka ei ole vielä markkinoillakaan. Minä pidän tätä ”Songs of Sad Laughteria” todella hyvänä musiikkina. Saatan kuunnella sitä vielä joka päivä, vaikka on kuulunut jo kolmatta kuukautta siitä, kun sain sen.

Mutta rehellisiä keskustelujamme kelaan mielessäni varmaan vielä kauan senkin jälkeen, kun jokin uusi luomus on osoittanut olevansa tätäkin valovoimaisempi...

Eric likes the melancholy that is so often found in Finnish songs. Eric's best friends are the well known ”Pinnin pojat” Arto Järvelä and Kimmo Pohjonen from Häme.

We move on to the subject of Finnish immigrants. According to Eric Peltoniemi, Finns have been deeply humiliated in the iron range. English has been a very difficult language for them. However, legislation protecting the rights of individuals was born out of pressure from unions in Michigan and Minnesota. Finnish involvement in the unions was very strong.

It would be hard to explain why Eric and Kip, both fourth generation Finns, still have such a devoted interest in Finnish culture without knowing that their father Carl Peltoniemi taught them how to by reading Kalevala to them, among other things.

It is easy to imagine how the rhythm, the sounds and words of the Finnish language, conveyed by their father's voice, have been etched in the deep layers of the boys' mind. When Eric and Kip then came to Finland, the experience of sameness gave birth to a language, which can perhaps be compared to falling in love. This feeling is described with great intensity in Eric's song ”Suomi”. It is connected to the pleasure of finding one's innermost identity, making oneself whole.

Eric Peltoniemi has received many awards for the music and lyrics he has composed for theater. His theatrical work has been performed from coast to coast.

As I read the play ”Ten November” and listened to the music Eric had composed for the play, I felt the presence of a poet. I could understand why the play had been so successful. Eric gives me his new CD, ”Songs of Sad Laughter”, fresh out of the press, not yet in stores. I find the CD excellent. I still listen to it every day, although I received it more than two months ago.

In my mind, I will surely go over our honest discussions long after I've had experiences even more radiant than this one...

Allan (Al) Reko

– laulumies ja harmonikansoittaja

– a singer and accordion player

Allan Rekon, laulajan, soittajan ja tanhuajan, nimi on tuttu Minnesotassa. Suomessakin hän on tullut tutuksi vieraillessaan mm. Kaustisen musiikkifestivaaleilla tanssiorkesteri ”Lännen lokareissa” sekä Sata-Häme soi -festivaaleilla Ikaalisissa.

Allanin (s. 14.9.1933) isä on tullut Yhdysvaltoihin Ikaalisten Kilvakkalasta. Hänen nimensä oli Kalle Reko. Äiti oli Pohjanmaan tyttöä, Huhtaniemen kylästä Kaustisen läheltä.

Kalle Rekolla oli onneton tausta. Al kertoo asioista avoimen suorasukaisesti, tekisi mieli sanoa: amerikkalaisen rehtiin tapaan. Kallen äiti oli kuollut synnytykseen. Sitten kuoli isäkin, kun poika oli vasta nelivuotias. Isän veli, jonka hoitoon Kalle veljineen joutui, nai piian. Pariskunnalle tuli lapsia. ”Omat lapsia, vieraat kakaroita” toteutui tässä. Kallelle ja Taavetti-veljelle tuli huonot oltavat.

Taavetti tuli ensin Amerikkaan. Vaikka olot olivat Suomessa huonot, lähtö vieraaseen maahan oli silti iso askel. Kalle oli ensin kaivoksissa mainarina. Myöhemmin hän pääsi avolouhokselle, mikä oli helpompaa, vaikkei helppoa sekään. Allanin äiti osasi puhua englantia, mutta isä puhui fingskää. Isä halusi sitten muuttaa baarimikoksi Kaliforniaan. Siellä hän osti baariin poikenneelta merimieheltä Alille haitarin. Tämä oppi soittamaan sekä korvakuulolta että nuoteista.

Kallesta tuli kommunisti sen jälkeen, kun valkoiset tappoivat sukulaisten, joka ei ollut punainen eikä valkoinen.

Keskustelumme kuluessa kävi ilmi, että Al Reko tiesi Mannanmäen taistelun, joka käytiin Kyröskosken tehdasyhdyskunnan liepeillä Kostulassa, lähellä Hämeenkyrön ja Ikaalisten rajaa. Kalle oli halunnut lähteä tuhansien muiden amerikansuomalaisten sosialistien mukana Itä-Karjalaan, jonne oli suunnitteilla sosialistinen utopia. Äiti ei pannut vastaan,

Allan Reko, a singer, player and folk dancer is well known in Minnesota. He has made himself known in Finland, too, while performing at Kaustinen Folk Music Festival and at Sata-Häme soi Festival with his group ”Lännen lokarit”.

Allan was born on 9.14.1933. His father came to America from Kilvakkala, Ikaalinen. His name was Kalle Reko. Allan’s mother was from Huhtaniemi, a village close to Kaustinen in Ostrobothnia.

Kalle Reko had a sad background. Al tells about all this in an open and straightforward manner, which I’d like to describe as American honesty. Kalle’s mother died at childbirth. When Kalle was four years old, his father died. Kalle’s father’s brother, who now became Kalle’s guardian, married a maid. The couple had children. The saying ”Omat lapsia, vieraat kakaroita” rang true in this family. Kalle and his brother Taavetti had it rough from then on.

Taavetti was the first one to arrive in America. Life in Finland was very difficult. Even then, leaving for a new country was difficult. Kalle worked as a miner in underground mines. Later on, he worked at an open mine, which was easier. Allan’s mother spoke English but his father only spoke Fingska. Allan’s father wanted to move the family to California to work as a bartender. In California, he bought Allan an accordion from a sailor who came to the bar. Allan learned to play by ear and from music.

Kalle became a communist after the Whites killed a relative who was neither Red nor White.

During our discussion I found out that Al Reko knew about the battle of Mannanmäki. It was fought in Kostula on the outskirts of Kyröskoski industrial community, close to the border between Hämeenkyrö and

mutta sanoi kuitenkin itse jäävänsä kahden lapsensa kanssa Minnesotaan. Niinpä ei sitten perheenisäkään lähtenyt. Myöhemmin, kun asiat selvisivät, hän oli onnellinen, ettei mennyt.

Itä-Karjalaan lähtöhän sai suuret mittasuhteet niin Yhdysvalloissa kuin Kanadassakin 1920-luvulla. Monet jo hyvän elintason saavuttaneet myivät maatilansa ja lähtivät, koneet ja laitteet mukanaan, optimistisen pioneerihengen täyttämänä rakentamaan työväestön omaa yhteiskuntaa. Amerikassa 1930-luvun taitteessa vallinnut surkea lama siivitti monen lähtöä. Mutta pettymykset olivat vastassa, ja monet älysivät muuttaa takaisin. Amerikkaan he saapuivat vähin äänin eivätkä juuri halunneet selvittää myöhemmin kokemuksiaan. Syynä oli myös suunnaton pelko sitten, kun Stalinin terrori puhkesi ja ihmisiä haettiin yösydännä ja lähetettiin tielle, josta ei paluuta ollut.

Mutta Kilvakkalan Kalle Reko vältti tuon onnettoman kohtalon.

Al kertoo aikoneensa jo 12-vuotiaasta ilmavoimiin ja olikin jo Air Forcen palveluksessa. Siellä hän tapasi tulevan vaimonsa. Mutta Al joutui auto-onnettomuuteen, jossa loukkasi polvensa, ja lentäjänura jäi siihen. Siitä hän on nyt tyytyväinen, koska hänestä tuli jo 30 vuotta sitten tietokonealan pioneeri atk-ohjelmointijana. Hän opiskeli ensin Minnesotan yliopistossa, pääaineena kirjanpito. Mutta tietokoneet veivät voiton.

Al Reko on tunnettu laulaja ja hanuristi, jonka juuret ovat Ikaalisissa.

– Al Reko is a well-known singer and accordion player, whose roots are in Ikaalinen, Finland.

Ikaalinen. Like thousands of other Finnish American socialists, Kalle had wanted to go to Eastern Karelia, where a socialist utopian society was being planned. Kalle's wife didn't prevent him from leaving but wanted to stay in Minnesota with her two children. Kalle decided not to go, either. Later, when he found out about what had happened in Eastern Karelia, Kalle was glad that he hadn't gone.

People left for Eastern Karelia both from the United States and Canada on a grand scale in the 1920's. Many people who had already achieved a good standard of living sold their farms and, with machinery and equipment, left to build a new society for workers. They were filled with optimistic pioneer spirit. The depression of the 1930's made it easier for many to leave. Many disappointments were awaiting them, however, and many were smart enough to move back. They returned quietly to America and were reluctant to talk about their experiences, partly because of having been afraid of Stalin's terror. People were sometimes taken from their homes in the middle of the night and sent on a road with no return.

Luckily, Kalle Reko from Kilvakkala avoided that unfortunate fate.

Al says that he wanted to be in the Air Force since he was 12 years old. While serving in the Air Force, he met his wife. Unfortunately, Al was in a car accident and injured his knee,

Kymmeniä vuosia kului niin, ettei Al Reko soittanut harmonikkaansa kuin ehkä kerran vuodessa. Sitten hän näki kerran suomalaisten vaihtopöytäsoittajien tanhuavan Saint Paulissa ja hänen vaimonsa innostutti hänet säestämään näitä. Niin tapahtuikin, kunnes oma tanhuaminen vei voiton säestämisestä, joka jäi Dennis Halmeen tehtäväksi.

Perheen vanhin lapsi, Allan hänkin, on ollut Salolammen kurssi-keskuksessa kuukauden suomenkursilla ja on kiinnostunut Suomesta. Muut lapset eivät ole innostuneista.

Lastenlapsia on Rekon pariskunnalla kahdeksan. Heille isien kotimaa on liian kaukainen asia.

Mutta kun Al Reko menee Suomeen, hän sanoo sen olevan kuin kotiin menisi.

Hän sanoo ottaneensa kerran yhteyttä Sata-Häme soi -festivaalien johtohahmoon Heikki Eräseen ja sanoneensa: ”Olen Ikaalisista ja soitan haitaria.” Hänet kutsuttiin heti sinne soittamaan.

Al kertoo isänsä Kalle Rekon käyneen Suomessa 67-vuotiaana. Tultuaan takaisin Minnesotaan hän koki, että Amerikan puolella elämä on parempaa.

Allan Rekon suomi on täyttä, värinsä säilyttäneitä nykysuomea, ilman minkäänlaista amerikanaksenttia. Hän puhuu isänsä äidinkieltä kauniin luontevasti, niin kuin rytmin taitavalta musiikkimieheltä voikin odottaa. Ihmisenä hän on laatumies, luottamusta herättävä, reilu ja arvostettu.

which ended his military career. He is now happy about that turn of fate, because he turned out to be a pioneer in computer programming, starting his career 30 years ago. He started out studying accounting at the University of Minnesota. But computers had a stronger pull.

Decades went by with Al playing his accordion only about once a year. Then he saw a group of Finnish exchange students folk dancing in St. Paul and his wife suggested that he accompany the group. Al followed that suggestion, but with time, he switched from playing to dancing. Dennis Halme now became the accompanist.

The oldest child in the family, also named Allan, has been a one-month camper at Salolampi Finnish camp and is interested in Finland. The other children are not interested.

The Reko's have eight grandchildren. The homeland of their great grandfathers and great grandmothers is a distant concept to them.

When Al Reko visits Finland, he feels right at home.

He says that he once contacted Heikki Eränen, the head of Satahäme Soi Festival and told him: ”I am from Ikaalinen and I play the accordion”. He was immediately invited to play at the festival.

Al's father Kalle Reko visited Finland when he was 67 years old. When he returned to America he felt that life here was better.

Allan Reko's Finnish is rich contemporary Finnish without a trace of an American accent. He speaks the mother tongue of his father with natural beauty, which can be expected from a musician skillful with rhythm. As a human being, Al is a man easy to trust, straightforward and respected.

Dennis Halme

– arvoitettu tanssi- ja tanhumuusikko

– an esteemed folk musician

Taitavana, tartuttavana harmonikansoittajana mainetta saanut Dennis Halme on alkuisin Michiganin osavaltion Kuparialueelta, jossa hänen sukuaan on vieläkin. Hän muutti sieltä ensin Detroitiin ja myöhemmin Minneapolisiin siinä kahdenkymmenen korvilla. Dennisin suvussa on ruotsalaistakin juurta, joka on peräisin Kittilästä ja Pajalan lestadiolaisista.

Mitä ohjelmistoon tulee, Dennis kertoo ruotsalaisten suosivan polkkaa, jenkkaa ja mamboa. Suomalaiset taas pitävät tangoista kärjessä Unto Monosen ”Satumaa”, Suomessakin kovin rakastettu. Valsseista erottuu kärkeen selvästi ”Kulkurin valssi” ja ”Metsäkukkia”. Sitten tulevat polkat.

Kansanpelimannina Dennis Halme ei itseään pidä eikä hän ole kiinnostunut omista sävellystöistä. Hän sanoo olevansa iloinen heti, kun ihmiset alkavat tanssia hänen musiikkinsa tahdissa. Se on pätevän ammattimuusikon suuri hetki.

Tanhuryhmä ”Kisarien” säestäjänä hän on ollut jo 20 vuotta. Sen hän kokee aina mieluisaksi.

Sivuumme pikkuisen politiikkaakin, josta Dennis näyttää olevan hyvin perillä. Vastauksena kysymykseeni suomensukuisista vasemmistopoliitikoista Gus Hallista ja Carl Rossista, joiden nimet olen kuullut ja joista olen alkanut kiinnostua, hän alkaa selvittää asiaa. McCarthyisin kaudella 1950-luvulla hekin joutuivat vankilaan kommunististen mielipiteittensä vuoksi. Hallin oikea nimi kuuluu olevan Arvo Kustaa Hallberg, ja hän on kotoisin Hibbingistä. Carl Ross kuuluu olevan hieno ihminen ja hyvä tutkija.

Nykyään työväestö äänestää Amerikassa demokraatteja. Varsinaisia vasemmistopuolueitakin kyllä on, mutta ne ovat niin pieniä, ettei niillä

Dennis Halme, an accordion player known for his skillful and catchy playing, grew up in the Copper Range of Michigan, where he still has family. When he was about twenty years old, he moved first to Detroit and then to Minneapolis. Dennis has some Swedish blood in him; part of his family is from Kittilä and some are Laestadians from Pajala.

As far as repertoire, Dennis has learned that Swedes like polkka, jenka and mambo. Finnish Americans like tango, with ”Satumaa”, a tango by Unto Mononen, as the most popular one. This tango is very popular in Finland, as well. The most popular waltzes are ”Kulkurin valssi” and ”Metsäkukkia”. After that come the polkas.

Dennis Halme doesn’t see himself as a folk musician and is not interested in composing music. Seeing people dance to his music gives him great joy. That is always a great moment for a skillful professional musician.

Dennis has been an accompanist for ”Kisarit” folk dance group for twenty years. He continues to enjoy it.

We talk politics for a moment, an area in which Dennis seems interested. I had heard the names Gus Hall and Carl Ross, both Finnish American left wing politicians and had gotten interested in them. I ask Dennis about them and he explains that they were jailed in the 1950’s because of their communist opinions. Hall’s real name was Arvo Kustaa Hallberg and he was from Hibbing. Carl Ross was a fine human being and a talented researcher.

These days, the working people of America vote for the Democrats. There are left wing parties but they are too small to have a wider influence. ”I have never heard a worker vote for a Republican”, says Halme, when I ask him who workers vote for these days. He tells me that there

ole juuri merkitystä valtapolitiikassa. ”En ole kuullut työväestön koskaan äänestäneen republikaaneja”, vastaa Dennis kysymykseeni työväestön vaalikäyttäytymisestä. Keskilännessä hän tietää olleen paljon kommunisteja 1930- ja 1940-luvuilla. Itärannikolla vaikutti Raivaaja-niminen lehti, jonka päätoimittajana toimi aikanaan mm. Oskar Tokoi, joka toimi kansalaisso- dan aikaan sosialidemokraattisessa johdossa. Sosialidemokraatit tunne- taan Amerikassa nimellä ”democratic socialists”, ja he toimivat etupäässä itärannikolla, ei Minnesotassa.

Palaamme suomalaiseen musiikkiin. Dennis Halmeen mielestä on liioittelua sanoa sitä surulliseksi. Päinvastoin se saattaa olla hyvinkin iloista, vaikka kulkeekin mollissa, kuten ”Säkkijärven polkka”.

Mitä amerikansuomalaiseen kulttuuriryöhyön tulee, Dennis on siinä aktiivisesti mukana FAC:n (Finnish American Cultural Activities = Amerikansuomalainen kulttuuritoimikunta) johtoryöhmän jäsenenä.

”On suuri lahja, että ihmisellä on suomalainen tausta. Suomessa olen kotona. Tunnen siellä itseni ehjäksi”, hän sanoo.

Harmonikkamestari Dennis Halme tulee iloiseksi, kun ihmisiä tanssittuttaa.
– The accordion master Dennis Halme is happy when people want to dance.

were many Communists in the Midwest in the 1930’s and 1940’s. A newspaper called ”Raivaaja” was published on the East Coast, with Oskar Tokoi as editor in chief. He was part of the Democratic Socialist leadership during the Finnish Civil War. This movement was active mainly on the East Coast, not in Minnesota.

We return to the subject of Finnish music. Calling it melancholy is an exaggeration in Dennis Halme’s opinion. He feels that Finnish music can be very happy, as in ”Säkkijärven polkka”, even though it is in minor key.

Dennis is actively involved in the cultural activities of the Finnish American community. He is on the board of FACA (Finnish American Cultural Activities).

”It is a great gift to have a Finnish background. In Finland I am at home. When I’m there, I feel whole”, says Dennis.

Lestadiolaissuomalaisuudesta

Finnish Laestadians

Kertoillessaan sukunsa vaiheista Michiganissa Dennis Halme mainitsi useaan kertaan isoisänsä lestadiolaisen uskonperinnön. Siihen liittyi toisaalta ehdottomuus, mitä tulee nuhteettomiin elämäntapoihin, mutta myös suuri kyky armahtavuuteen. Tämä piirre tuli kuulemma näkyviin esimerkiksi siinä, että isoisä suojausi Dennisin viinapoluille eksyntyttä isää tämän hurjistuneelta vaimolta. Mitä isoisän perheeseen tulee, sen muut jäsenet elivät taas oman uskonkäsityksensä mukaan, isoisän tiestä poiketen. Dennis tunsu hyvin suomalaisen sanan *liikutus*, jolla hän ymmärsi Pyhän Hengen kosketusta ihmiseen, mikä näkyi liikuttumisena kyyneliin asti.

Näistä ”liikutuksen” tiloista kuulin myös esimerkiksi Cari Mayolta ja Rodney Ikolalta, joiden sukua kuuluu lestadiolaisuuteen. Rodney korosti lestadiolaisia olevan erityisesti Duluthista länteen olevalla alueella. Cokaton alueen, joka sijaitsee muutama kymmenen mailia länteen Saint Paulin–Minneapolisin metropolista, tiedetään niin ikään olevan vanhaa lestadiolaisaluetta. Ensimmäisen amerikkansuomalaisen ei kuitenkaan paikallishistorioiden valossa tiedetä syntyneen Franklinissä, vaikka niin kuulin väitettävän, vaan Saint Peterissä aivan lähellä.

Uuras Saarnivaaran tuomionhenkinen analyysi lestadiolaisuudesta siirtolaisuuden alkuaikoina tuskin herättäisi kiinnostusta, ellei hän tutkimuksessaan ”Amerikan lestadiolaisuuden eli apostolis-luterilaisuuden historia” selvittäisi muita lähteitä paremmin Amerikan-aallon alkua. Hänen mukaansa Amerikkaan lähdettiin Pohjois-Norjan Ruijasta (Finnmarkenista). Syynä lähtöön pidetään vuosien 1866–1868 synkkiä nälkävuosia. Suuri osa lähtijöistä oli lestadiolaisia, joiden korviin oli kantautunut tietoja Amerikassa jaossa olevasta ilmaisesta maasta. Niin muodostui mielikuva ”uudesta luvatussa maasta”. Vuonna 1864 kolme

As Dennis talks about his extended family in Michigan, he mentions his grandfather’s Laestadian religion several times. It was an uncompromising faith, and required an impeccable life. At the same time, it included the notion of all-encompassing grace. Dennis witnessed this grace when his grandfather protected Dennis’ father, who had been drinking, from his furious wife. The rest of grandfather’s family had different religious beliefs. Dennis knew well the Finnish word *liikutus*, which he understood to mean the Holy Spirit touching you so that you are moved to tears.

I heard about these states of *liikutus* also from Carl Mayo and Rodney Ikola, who have Laestadian family members. Rodney knew that the area west of Duluth is strong Laestadian country. The Cokato area, which lies a few dozen miles west of Minneapolis/St. Paul metro area, is also known to be an old Laestadian area. According to local history, the first American Finn was not born in Franklin, which I had heard, but close by in St. Peter.

Uuras Saarnivaara’s somewhat judgemental analysis of the Laestadian faith during the early years of immigration (“Amerikan lestadiolaisuuden eli apostolis-luterilaisuuden historia”) would probably not be very interesting did he not shed light to the first wave of immigration to America better than any other source. According to him, people left for America from Ruija in Northern Norway (Finnmarken). The reason for emigration was the famine of 1866–1868. A big portion of emigrants were Laestadians, who had heard about free land that was given out in America. Thus the image of “the new promised land” was formed. Three small groups of Finns (two from Vesisaari and one from Hammerfest) left Ruija for Red Wing and St. Peter in 1864. Red Wing was an old

pientä ryhmää Ruijan suomalaisia (kaksi Vesisaaresta ja yksi Hammerfestistä) lähti Red Wingiin, joka on entinen intiaanipaikka, sekä Saint Peteriin. Vuonna 1865 Cokatoon muutti kolme muuta henkilöä Vesisaaresta. Vuonna 1867 siirtolaisia tuli Michiganin osavaltion Yläniemekkeen (Upper Peninsula) kuparialueelle.

Erimielisyydet, jotka keskittyivät henkilökohtaisiin näkemyksiin, olivat tyypillisiä lestadiolaisuudelle. Heidän katsotaan jakaantuvan yhä edelleenkin. Se, ettei sisäisen muutoksen välttämättömyyttä pidetä ensisijaisena, vaan valtataistelua, arveluttaa.

Indian location. In 1865, three people from Vesisaari moved to Cokato. In 1867, immigrants came to the Copper Country of the Upper Peninsula of Michigan.

Disagreements based on differences in individual views were typical to Laestadians. Even now, groups keep dividing into subgroups. It seems that power struggles have taken precedence over the necessity of inner change.

Diane Jarvi

– satakieli

– a nightingale

”Helsingin rautatieasema on minulle katedraali!” huudahtaa Minneapolisissa asuva laulajatar ja runoilijatar, suomensukuinen Diane Jarvi istuessamme hänen Stevens Avenuella sijaitsevassa kodissaan kauniina syyspäivänä. Aurinko paistaa vielä jo pahasti harventuneen lehdistön läpi. Kauniit puut varjostavat kodikasta amerikkalaistaloa, joka on sisustettu eleettömästi kuin asujansa luonnollista, kaikesta turhasta korostuksesta vapaata persoonaa heijastaen.

Miksi katedraali? ”Koska siinä on kaikki, koko elämä. Se on totta”, hän vakuuttaa. ”Siinä on hyvät ja pahat, liat ja pultsarit... Kaikki sopii sen holvien alle, erottelematta, kaunistelematta, ilman tarvetta kaunistella.” Pulsareissa ja humalaisissa Diane näkee paljon totuutta, koska he ovat paljaita, vailla esteitä. ”Kannattaa kiinnittää huomiota siihen, mitä he sanovat. Se on arvokasta. Asemalla ei ole pelon esteitä.”

Rautatieaseman halli on katedraali Diane Jarvelle toisestakin syystä, musiikillisesta. Suomen kielen ihmeellinen musiikki kaikuu siellä ja ker-tautuu holveista. Kauneimmillaan kielen kokee, kun kuuntelee, kuinka suomalainen äiti kujertelee lapselleen.

Suomessa usein esiintyneelle Diane Jarvelle konsertti täällä on aina mieltä hämmentävä kokemus. Hän kertoo, ettei pelkää yleisöä missään muussa paikassa niin kuin täällä. On vaikea tietää, miten laulaja vastaanotetaan. Dianehan ei osaa suomea eikä edes ymmärrä puhetta. Mutta kun hän selvittää itselleen, mistä tunteista laulun sanoissa on kyse, hän sanoo opettelevansa sanat tosin vain ulkoa, mutta hän osaa lisätä tunteet. Usko tai älä.

Konsertti on Dianelle hengellinen (ei kuitenkaan uskonnollinen) kokemus. Unto Monosen ”Satumaa” on sitä parhaimmillaan. Laulu, jota laulettiin suomalaishaaleilla hänen lapsuudessaan, ja jo paljon ennenkin,

”To me, the Railway Station in Helsinki is a cathedral!” exclaims Diane Jarvi, a singer and a poet, on a beautiful fall day in her home on Stevens Avenue in Minneapolis. The sun still shines through thinned out leaves on trees. Beautiful trees provide shadow for this American house, with an interior as unassuming, natural and free as its owner.

Why a cathedral? ”Because it has everything, life in its entirety. It is true”, Diane says. ”It has the good and the bad, dirt and winos... everything fits under its vaults without separation, unembellished.” Diane sees a lot of truth in winos and drunkards because they are bare and without barriers. ”Their words are worth listening to. They are valuable. There are no obstacles of fear at the railway station.”

The hall of the railway station is a cathedral to Diane also for another reason, this one a musical one. The wondrous music of the Finnish language echoes there and repeats itself in the vaults. The language is at its most beautiful when a mother coos to her baby.

Diane has performed in Finland several times and still finds it a confusing experience. Nowhere is she as afraid of the audience as there. It is hard to know how a singer is received. Diane doesn’t speak or understand Finnish, but when she learns what a song speaks about, she learns the words by heart and adds the emotions. Believe it or not.

A concert is a spiritual (but not religious) experience for Diane. ”Satumaa” by Unto Mononen is a vessel for that spirituality at its best. In Diane’s childhood, and even before, ”Meidän kotimme ei ole täällä” (Our home is not here) was a song that was frequently sung in Finnish halls. It reflects immigrant emotions in a powerful way and tells about a deep yearning to somewhere beyond this world.

”Immigration is a hard thing”, says Diane.

on ”Meidän kotimme ei ole täällä”. Se heijastaa syviä siirtolaistuntoja mutta sitäkin syvempää kaipuuta jonnekin tämän maailman tuolle puolen.

”Siirtolaisuus on kova asia”, sanoo Diane Jarvi.

Lauluissaan Diane yhdistää suuren suomalaisen herkkyyden ja surun – tämä viritys on hänessä säilynyt, vaikka kieli onkin menetetty – amerikkalaispiirteisiin, jotka hän tuntee omikseen: ystävällisyyteen, positiiviseen voimaan, jolle suru ei suinkaan ole tyypillistä.

Hän aistii silti herkästi suomalaisuutta ja suomalaisia maisemia, jotka vilahtelevat ohi auton kiidätessä häntä festivaaleille, ravintoloihin, konsertteihin. Pohjanmaan maisemat antavat voimakkaita tunnekokemuksia. Ilmajoki erityisesti, mutta myös Kangasniemi ja Multia, äidin paikat. Nämä ovat suvun tyyssijoja.

Jo Dianen isovanhemmat ovat tulleet Yhdysvaltoihin eli Amerikkaan, niin kuin sana kuului. Sukua asuu edelleen Pohjois-Minnesotassa, Hibbingin vanhalla suomalaisalueella. Äiti on Aili Jarvenpa (Järvenpää), joka oli monen saran taitaja: lukion opettaja, sihteeri, kääntäjä ja runoilija, Suomessakin palkittu. Kolme hänen runoteostaan ilmestyy pöydälle ja laukkuuni.

Diane kertoo, ettei hän ole kirkkoihmisiä. Taide kaikinensa on kuitenkin hänelle myös spirituaalinen, hengellinen asia. Hyvin elävä. Mu-

Diane Jarvi, Minnesotan satakieli, moninkertainen Suomessa esiintyjä, kotoaan Minneapolisissa.

– Diane Jarvi, the nightingale of Minnesota who also performs in Finland in her home in Minneapolis.

In her songs, Diane combines a great Finnish sensitivity and sorrow – this combination lives in her although she has lost the Finnish language – with American characteristics typical to Diane: friendliness and positive energy.

In Finland, she takes in Finnishness and Finnish landscapes as she drives to festivals, restaurants and concerts to perform. The scenery in Pohjanmaa resonates with her. Ilmajoki, Kangasniemi and especially Multia are dear places. This is where Diane’s family came from.

Diane’s grandparents immigrated to The United States, or Amerikka, which was the name immigrants used. Diane still has family in Northern Minnesota in the old Finnish area of Hibbing. Diane’s mother, Aili Jarvenpa (Järvenpää) was a woman of many trades. She was a high school teacher, a secretary, a translator and an awardwinning poet. She got an award for her poetry also in Finland. Three of her books appear on the table and end up in my bag, given by Diane.

Diane tells me that she is not a churchgoer. She finds living spirituality in various forms of art: music, poetry, nature, trees. She creates poetry. How is creating poetry different from creating music? ”Poetry is music.”

How about a person, can she be poetry? ”A human being is poetry”, says Diane Jarvi, a poem and a poet, who received a Minnesota Arts Council

siikki, runous luonto, puut – Hän luo runoja. Mikä ero sillä luomisella on musiikkiin? ”Runot ovat musiikkia.”

Entä ihminen, voiko hän olla runoutta? ”Ihminen on runoutta.” Näin Diane Järvi, runo ja runojen tekijä, joka on saanut Minnesotan osavaltion taideneuvoston stipendin ensimmäisen runokirjansa johdosta. Teoksen nimi on salaperäinen ”Divining the landscape”. Hän on julkaissut kolme cd-levyä ja nyt on toinen runokokoelma tulossa.

Mitä sanoo Diane Järvi suomalaisesta taiteesta?

”Arvostan sitä kovin, mutta se on niin puhdistettua... On vielä niin paljon esteitä, pelkoja... ettei ilmaista sitä mikä on totta.” Diane ei Suomessa ollessaan koe yleistä ilmapiiriä kovinkaan rakastavaksi eikä kannustavaksi. Lieneekö syynä se, että hänen opiskelunsa Sibelius-Akatemiassa sattui aikoinaan Helsingin pahimpaan syyskaamosaikaan, jolloin ihmiset vetäytyvät kuoreensa, niin kuin luontokin on tehnyt. Oli miten oli, Dianen mielestä tämä tunneilmasto ei sovi hänelle, se ei auta häntä kehittymään eikä vapautumaan. Tapahtuu juuri päinvastoin: hän kutistuu. ”Haluan käydä siellä, mutten voisi siellä elää.”

Dianella on kuitenkin tunteiden herättäjänä paljon annettavaa yleisölleen. Sen hän on kokenut, kun ihmiset ovat tulleet konsertin jälkeen kyyneleet silmissä häntä tervehtimään. Uskon, ettei sellaista tapahdu meillä kovin usein.

Palaan vielä Aili Jarvenpahan (Järvenpähän). Tämä monella tavalla tuottelias lukionopettaja on kääntänyt ja toimittanut kokoelman 20-luvun suomalaista lyriikkaa nimellä ”Salt of Pleasure” (Mielihyvän suola), joka sisältää aivan moderniakin suomalaista lyriikkaa, kuten Arto Melleriä ja Jukka Vienoa. ”A coming home for me” (Kotiintuloni) on Aili Jarvenpaan oma runokokoelma, jossa hän tilittää tuntojaan omiaan kohtaan.

Aili Jarvenpaan runoilijankuvaan kuuluu englanninkielisyys, mutta suomalaiseen taustaan kääntynyt mieli. Syvinnä mielessä on suomalais-identiteetti. Diane kertoo, että kun hän nyt on vanhainkodissa, hoitajat luulevat hänen höpöttelevän turhia. Mutta mitä hän puhuu, se onkin suomea.

Yhdessä professori Michael (Mike) Karnin kanssa Aili Jarvenpa on toimittanut kokoelman amerikansuomalaisia kirjoituksia nimellä ”Sampo, maaginen mylly”.

scholarship after her first book of poetry. The name of the book is mysterious: ”Divining the Landscape”. She has published three CD’s and is in the process of finishing her second collection of poetry.

What does Diane Jarvi think of Finnish art?

”I have great appreciation for it, but it is so clean... there are still so many obstacles and fears... truth is not always expressed”, says Diane. She doesn’t find the general atmosphere in Finland very loving or encouraging. Those thoughts and feelings may have come about during her stay in Finland as she studied in Sibelius Academy in Helsinki. It took place during the darkest time of the Finnish fall, and people pulled into their shells, just like nature around them. Be that as it may, that type of emotional climate doesn’t suit Diane. It doesn’t help her grow and open up but causes the opposite: she shrinks. ”I like to visit Finland but can’t live there.”

Diane has a lot to offer as a person who releases people’s emotions during her concerts. People have come to greet her after concerts with tears in their eyes. I don’t think that happens very often in Finland.

Back to Aili Jarvenpa. This productive high school teacher has translated and published a collection of Finnish poetry called ”Salt of Pleasure”. It includes works by contemporary poets, such as Arto Melleri and Jukka Vieno. ”A Coming Home for Me” is a collection of poems by Aili Jarvenpaa, in which she writes about her feelings toward her own people.

Aili Jarvenpa writes in English with a mind turned to her Finnish background. Deepest in her mind is her Finnish identity. Diane says that the nurses at the nursing home where her mother is at think that she is talking nonsense when she is actually speaking Finnish.

In collaboration with Michael (Mike) Karni, Aili Jarvenpa has published a collection of Finnish American writing. It is called ”Sampo, the Magic Mill”.

Timo Riippa

Minnesotan yliopistoon kuuluvassa Siirtolaisuuden tutkimuskeskuksessa toimii kokoelmista vastaavana assistenttina tohtori Timo Riippa. Laitoksesta käytetään lyhennettä IHRC (International Historical Research Center), mikä tarkoittaa, että minkä tahansa Yhdysvaltoihin muuttaneen kansallisuuden tallennetut siirtolaisuuteen liittyvät asiakirjat on koottu sinne. Timo Riippa on siis avainasemassa paljon haltijana: Suomalais-tutkijalle hän on kullan arvoinen suuren asiantuntemuksensa ja avuliaisuutensa vuoksi.

Timo Riippa on syntynyt Suomessa vuonna 1944. Isä oli amerikkalais-suomalainen, joka muutti 1930-luvulla Suomeen. Isänisä oli muuttanut Amerikkaan jo vuonna 1888. Isä oli Suomessa 16 vuotta, kunnes lähti takaisin suuren veden taakse. Hän oli opiskellut urkuriksi Sibelius-Akatemiassa. Äiti lauloi Johanneksen kirkon kuorossa, ja molemmat lauloivat Suomen Laulussa. Timo muistelee, että kun Heikki Klemetti aikoinaan valitsi hänen äitinsä Suomen Lauluun, hän sanoi: ”Pirun hyvä tahtikorva.” Rouva Riippa konsertoi mm. Oregonin Suomi-haalilla. Hän johti usein myös miehensä kuoron harjoituksia. Vuonna 1947 perhe muutti Astoriaan, Oregoniin. Isä ei voinut elättää perhettään urkurintoimellaan. Niinpä hän oli toimittajana ”Lännen Uutisissa”.

Vuonna 1955 perhe muutti Minnesotaan, New York Millsiin, jonne tarvittiin toimittajaa ”Amerikan Uutisiin”, joka ilmestyy vieläkin, nyt Floridassa.

Timo Riippa on vanhempiensa ainoa poika, ja hän osallistui näiden kanssa suomalaisten tilaisuuksiin. Hän on siis lapsuudestaan saakka kokenut sitä, missä hän on nyt kiitetty asiantuntija.

Kotona äiti suorastaan vaati poikaa puhumaan suomen kieltä, mistä Timo on nyt hyvin tyytyväinen. ”Muuten en olisi täällä nyt”, hän sanoo viitaten työpaikkaansa.

Timo Riipan kanssa olimme sopineet jo ennen haastattelua, että hän puhuu alkuosan suomen kielellä ja vaihtaa sitten, asioiden ja kielen

Dr. Timo Riippa works at the IHRC (International Historical Research Center) at the University of Minnesota. He is in charge of the collection. This collection holds documents about any immigrant group that immigrated to the United States. Timo Riippa is thus in charge of much. He is very valuable to a Finnish researcher due to his vast knowledge and his willingness to help.

Timo Riippa was born in Finland in 1944. His father was a Finnish American who moved to Finland in the 1930's. Timo's grandfather had moved to America already in 1888. When Timo's father had lived in Finland for 16 years, he moved across the big water. He had graduated as an organist from Sibelius Academy. Timo's mother sang in the choir of Johanneksen kirkko (St. John's Church), and both parents sang in Suomen Laulu. Timo remembers that when Heikki Klemetti told Timo's mother that she was accepted to the choir, he said: "She has a darn good sense of rhythm." Mrs. Riippa gave recitals, among others at Suomi Hall in Oregon. She also led choir rehearsals for her husband's choir. In 1947, the family moved to Astoria, Oregon. Timo's father couldn't support his family as an organist so he took a job as a reporter in "Lännen Uutiset".

In 1955, the family moved to New York Mills, Minnesota, when Timo's father accepted a job as a reporter for "Amerikan Uutiset". The paper is currently published in Florida.

Timo was an only son to his parents, and he took part in many Finnish events with them. He later used many things that he experienced in the Finnish community in his acclaimed work as a researcher.

At home, Timo's mother insisted that he speak Finnish, of which Timo is now thankful. "Otherwise I wouldn't be working here", he says.

Timo Riippa and I have decided to conduct the first part of the interview in Finnish, and change into English as the subject matter would get more complicated. But, to our surprise, as the topics of our conversation got more complicated, we were still able to discuss them in Finnish.

monimutkaistuessa, englannin kielelle. Mutta kas kummaa, kerrottavien asioiden monimutkaistuessa suomen kieli piti pintansa ja niin saimme nauhalle laajan katsauksen amerikkalaisen suomalaiselämän monikerroksisista kehyksistä.

Suomalaiset muuttivat Amerikkaan yksittäin tai perheinä. Mutta kun he olivat päässeet perille, alkoi vilkas seuralämä. Haaleilla, kokoontumispaikoissa, joita Amerikassa oli kolmisensataa, toimivat ryhmät muodostivat perheitä laajemman ”kotikokouksen”, ja joka ilta oli ohjelmaa: näytelmiä, kuoroja, orkestereiden konserteja sekä aatteellista tarjontaa. Harrastuspiirejä, jotka olivat tavattoman tärkeitä, oli sekä kaupungeissa että maalla, missä ikinä suomalaisia asui. Huomionarvoisia suomalaisidentiteetin vahvistajia olivat myös tanssit ja tanssimusiikki. Aina oli jokin paikka, minne mennä. Myös kirkon toiminnot ja raittiusseuratoiminta (Temperance Societies) olivat tärkeitä, samoin työväestön haalit. Vuosina 1925–1930 oli toiminnassa kommunistipiirejä, internationalistien ryhmiä, ja Yhdysvaltojen sisälle syntyi myös kansallisia kommunistipuolueita. Omaisuutta karttui. Esimerkiksi itärannikolla Massachusettsissa suomalaiset omistivat valtavan kokoisia rakennuksia, joissa harrastuselämä tai osuustoiminta kukoisti.

Epäpoliittinen, kulttuuripohjainen Veljeysseura toimi 1920- ja 1930-lu-

Tohtori Timo Riippa, korvaamaton amerikansuomalaisuuden tietomies ja tutkijoiden tuki (kuollut syksyllä 1998).

– *Dr Timo Riippa, the expert on Finnish-American culture (deceased autumn 1998).*

We ended up getting a wide general account of the framework of Finnish American life on tape, in Finnish.

Finns moved to America alone or as families. When they reached their destination, however, they got very social. Halls, of which there were about 300 in America, were meeting places where people could be part of a greater community. There was program every night: plays, choirs, orchestra concerts and political groups. Various hobby groups were common in cities as well as in the country wherever there was a group of Finns. Dances and dance music were important boosters of Finnish identity. There was always someplace to go. Church activities and Temperance Societies were also important, as well as workers' halls. During 1925–1930 there were Communist circles and Internationalist groups, and national Communist parties were formed in the United States. Finns got wealthier. On the East Coast in Massachusetts, Finns owned huge buildings where different Finnish activities and co-ops flourished.

An apolitical, culturally based Veljeysseura (Brotherhood) was active in 1920's and 1930's. Many people who left the Communist party joined this group. Many singers and actors were part of it. They were located in Seattle, Portland and San Francisco and worked for the mutual good of their members.

vuilla. Siihen liittyivät monet niistä, jotka jättivät kommunistipuolueen. Joukkoon kuului paljon laulajia ja näyttelijöitä. Ne toimivat keskinäiseksi eduksi mm. Seattlessa, Portlandissa ja San Fransiscossa.

Jo 1890-luvulla alkoi Kalevalaiset-ritarikunnan arvokas traditio. Tämän ryhmän jäsenten lukumäärä on nykyään vähenemään päin, mutta uusia jäseniä yritetään hankkia. Liike perustuu Kalevalan muisteleminen pohjalle ja jakautuu Kalevan Ritareihin ja Kalevan Naisiin. Ne toimivat aina 1960-luvulle saakka useimmissa suomalaisissa asutuskeskuksissa. Myös kokoontumispaikkojen nimet toistivat kalevalaisia kaikuja: Kalevan Maja, Aallottaren Tupa. Tämä yhteisö jakaa vuosittain stipendejä.

Timo Riippa kertoo meneillään olevasta tutkimuksestaan, joka koskee musiikkia, joka on amerikansuomalaisten keskuudessa hyvin suosittua: Merikannon, Melartinin ja Kuulan sävellystyötä. Pilottitutkimus koskee 12 eri yksilön ja yhteisön kokoelmaa.

Erikoislaatusena esimerkkinä Timo kertoo, että mm. Länsi-Berkeleyn sosialistibändillä (West Berkeley Socialist Band) oli toimintaa 1950-luvulle saakka. Siinä oli 25 jäsentä ja kaksi kolmannesta sen ohjelmistosta oli amerikkalaista populaarimusiikkia ja kolmannes suomalaisia. Bändihalliin kokoonnuttiin joka sunnuntai iltapäivisin ja konsertit oli tarkoitettu kenelle vain.

Eriytyinen suomalaispiirre ovat Amerikassa aina olleet amatööriteatterit. Niillä on pitkä ja värikäs perinne kansannäytelmistä mitä moderneimpaan kokeelliseen teatteriin.

Mitä tutkimuskeskukseen tulee, sinne tulee nykyään ylioppilaita ja akateemisia tutkijoita ympäri maailman. Siellä on saatavilla arkistoitua materiaalia kokousten pöytäkirjoista henkilökohtaisiin kirjeisiin. Nykyään tutkitaan paljon perhehistorioita mm. lehtien kuolinilmoituksista.

The valuable tradition of the Knighthood of Kalevalaiset started already in the 1890's. Although new members are recruited, the membership of this organization is shrinking. The movement is based on cherishing Kalevala and is divided into Knights of Kalevala and Maidens of Kalevala. These groups were active up to the 1960's in most Finnish communities. The names of the meeting places also echoed Kalevala: Kalevan Maja, Aallottaren Tupa. This organization gives out scholarships every year.

Timo Riippa talks about his current research, which deals with the music of Melartin, Merikanto and Kuula. These composers are very popular among Finnish Americans. This pilot research concentrates on 12 collections owned by individuals and organizations.

As a curious detail, Timo Riippa mentions the West Berkeley Socialist Band, which performed up till 1950's. It had 25 members and 2/3 of its repertoire was American popular music and 1/3 was Finnish music. The group played in the band hall every Sunday afternoon and the concerts were open to anyone.

A special feature of the Finnish American culture is amateur theater groups. They have a long tradition of performing everything from folk plays to experimental works.

The International Historical Research Center draws researchers from all over the world. The archives hold a wide range of documents, from minutes of meetings to personal letters. These days, people like to research family histories, often utilizing obituaries in their research.

Clarence Forrester

– Minnesotan sankari

– a Minnesota hero

Clarence istui jo kahvilan nurkkapöydässä, kun menin sinne. Baari ”Destination X” oli sovittu tapaamispaikkamme. Se sijaitsee vaatimat-
tomalla alueella pohjoisessa Minneapolisissa. Itse hän asuu Kuningat-
tarenkadulla siinä jossain lähetyvillä. Katseeni sattui Clarenceen heti
ulko-ovelta eikä sitten enää hellittänyt. Voiko tämä mies olla 82-vuotias,
ihmettelin, kun näin kirkaat, valppaat silmät ja vaaleat, terveen väriset
kasvot. Otin kuitenkin suunnan juuri sitä pöytää kohti.

”Oletteko Clarence Forester?”

”Kyllä olen, mutta miten osasitte soittaa? Kuka kertoi?”

”Eric Peltoniemi kertoi, että teistä on ollut juttu Star Tribunessa. Pu-
hutteko suomea?”

”Vähän”, hän vastasi jotenkin lukkiutuneesti.

Myöhemmin, kun minulla oli jo hyvä cappuccino edessäni pöydällä,
jatkoin: ”Mitä teille kuuluu?”

”Ei mitään, ei hyvää eikä pahaa.”

”Kuulin, että olette ollut Espanjan sisällissodassa Abraham Lincolnin
prikaatissa.”

”Kyllä olen ollut.” Nyt hän vaihtaa suomeen.

”Tahtoisitteko kertoa siitä minulle?” Nyt puhe vaihtuu englantiin,
koska Clarence sanoo, ettei hänen suomen kielensä riitä siitä kertomi-
seen.

”Siitä kertominen on aina mieluinen asia”, nyt hänen koko ilmeensä
muuttuu, samoin äänen väri. Kivettynyt ilme pehmenee ja silmiin tulee
tuike.

Clarence Foresterin äiti on ollut suomalainen, isä irlantilainen. Isä
kuoli, kun poika oli aivan pieni. Clarence alkoi kertoa lapsuudestaan
puluvuosien aikaan 1930-luvulla.

Clarence was already sitting at a corner table of the café, as I entered. We
had arranged a meeting at ”Destination X”. It is located in a modest area
in North Minneapolis. Clarence lives on Queen Street somewhere close
by. My eyes got fixed on Clarence right away and I couldn’t let go. Can
this man with bright, alert eyes and a healthy, light face, be 82 years old,
I wondered. In spite of my doubts, I headed toward his table.

”Are you Clarence Forester?” I asked.

”Yes, I am, but how did you know to call me? Who told you about
me?” he asked.

”Eric Peltoniemi told me that there was a story about you in the Star
Tribune. Do you speak Finnish?” I asked.

”A little”, he said quietly.

Later, when I had a cappuccino in front of me, I asked him how he
was doing.

”I’m doing fine. Nothing good, nothing bad.”

”I heard that you have been in the Spanish Civil War in the Abraham
Lincoln brigade.”

”Yes, I have.” Now he switches to Finnish.

”Would you like to tell me about it?” I ask. Now he switches back
to English because he thinks that his Finnish is not good enough to tell
about the war.

”I’m always happy to tell about it”, he says, as the expression on his
face and the tone of his voice change. His stone face softens and he gets
a twinkle in his eyes.

Clarence Forester’s mother was Finnish and his father was Irish. His
father died when Clarence was young. Clarence starts to talk about his
childhood during the depression of 1930’s. ”Can you imagine living

”Voitko kuvitella, miltä tuntuu asua siltojen alla? Sen minä olen tehnyt. Olen nähnyt nälkääkin. Tällaista saa aikaan rikkaiden ihmisten ahneus.”

Äiti neuvoi poikaansa menemään maataloon työhön. Siellä saisi edes ruokaa. Clarence vietti maatalossa kaksi vuotta. Palkaksi hän sai kaksi dollaria koko ajalta. ”Mutta sain yösijan ja ruuan”, hän lisää. ”Tässä maassa ei ollut silloinkaan köyhillä oikeuksia.”

Suuren laman aikoihin 1930-luvulla tuli Minneapolisiläisiin ylioppilaita Madridin yliopistosta kertomaan, että Espanjan tasavalta oli fasisien uhkaamana. He pyysivät sotilaallista apua. Clarence kertoi tunteneensa heti, että hänen asiansa oli lähteä apuun. USA ei antanut apua, mutta eri osavaltioista lähti miehiä. Clarence oli 21-vuotias ja hän viipyi matkalla 18 kuukautta.

Minnesotan suomalaissotilaat menivät muiden mukana ensin laivalla Ranskaan ja sitten vuorten yli. Pyreneillä ei taisteltu. Clarence taisteli Cordobassa rinta rinnan espanjalaisten kanssa. Muistojen lämpö valaisee vaupussoturien kasvot: ”Sellaisia ihmisiä kuin espanjalaiset olivat ei voi löytää mistään muualta.”

Clarence kertoo säälineensä syvästi Espanjan kansaa. Oli pula ruuasta; huolto laahaa aina jäljessä sotatilanteissa. USA ei lähettänyt aseita.

”Saitteko aseita Neuvostoliitosta?” kysyn. ”Se oli ainoa paikka, josta saimme niitä.”

Clarence Forrester ensimmäisellä taistelupaikallaan Espanjassa 1998.
– Clarence Forrester on his first battlefield in Spain 1998.

under bridges? I’ve done that. I have starved, too. This is what rich people’s greed causes.”

Clarence’s mother sent her son to work on a farm. There he would be fed, at least. Clarence spent two years on a farm. He got paid two dollars for that time. ”But I got fed and had a place to sleep”, he adds. ”Poor folks didn’t have any more rights in this country then than they do now.”

During the great depression in the 1930’s, students from the University of Madrid came to Minneapolis to talk about the threat of the fascists in Spain. They asked for military aid. Clarence says that he knew right away that it was his duty to go there and help. The Federal Government didn’t send any troops but many individual citizens from many different states left. Clarence was 21 years old and was gone for 18 months.

With many others, Finnish soldiers from Minnesota first took a ship to France and traveled over the mountains. There was no fighting in the Pyrenees. Clarence fought in Cordoba, side to side with Spanish soldiers. The warmth of these memories lighten up the face of this freedom fighter. ”There are no people like the Spanish anywhere.”

Clarence says that he felt deeply sorry for the Spanish people. There was a shortage of food; maintenance of troops always lags behind in war. The United States didn’t send weap-

Mainitsen Ernest Hemingwayn olleen myös Espanjan sisällissodassa. ”Tunsin hänet”, toteaa Clarence lyhyesti. ”Muttei hän ollut sotilas, hän oli kirjoittaja. Kerran hän tarjosi meille korikaupalla olutta ja muita tarjoomisia, kun oli heinäkuun neljäs (USA:n kansallispäivä).”

Oliko naisia mukana taistelemassa? ”Ei taistelemassa, mutta olen kuullut, että eräs amerikansuomalainen nainen toimi ambulanssin kuljettajana ja muutenkin autonkuljettajana. Amerikasta tuli sinne paljon lääkäreitä ja sairaanhoitajia.”

”Oli onnetonta, että Franco voitti”, Clarencen kasvot vakavoituvat. Miljoonia ihmisiä – tasavaltalaisia – pakeni Ranskaan. Franco toimitti Hitlerin keskitysleireihin puoli miljoonaa ihmistä Espanjasta.

Clarence on puolustanut läntisen Euroopan vapautta toisenkin kerran fasisteja vastaan, Normandiassa. Sielläkin saksalaisia vastaan hyökätessä nälkä oli tuttu asia, koska eteneminen tapahtui niin valtavan nopeasti, että huoltojoukot eivät ehtineet seurata mukana. Hän ehti Leipzigiin asti. Clarence Forester oli niissä amerikkalaisissa joukoissa, jotka ensimmäisinä menivät Buchenwaldiin. Hän joutui todistamaan leirin hirvyyttä. Samalla hän todisti myös siellä viruneiden, suurimmaksi osaksi surmatujen, espanjalaisien aseveljiensä kohtaloita. Mutta tuttujakin espanjalaisia löytyi ja ilo oli suuri.

Clarence kaipa kovasti suomalaista vaimoaan, joka kuoli kahdeksan vuotta sitten. He olivat puhuneet keskenään Suomeen matkustamisesta, mutta suunnitelma ei ehtinyt koskaan toteutua. Hän mainitsee vaimonsa suvun nimeksi Haapalaisen, mutta sanoo sen sitten muuttuneen Haapalaksi. Hänellä ei ole mielikuvaa siitä, mistä päin Suomea suku on lähtöisin. Vaimo samoin kuin Clarencen äitikin puhuivat suomea. Se suomi, mitä Clarence puhui, oli aivan puhdasta. Minkäänlainen aksentti ei ollut tarttunut.

Clarence Forester kertoo, että kun hän tuli takaisin Espanjan sisällissodasta, häntä kohdeltiin niin kuin rikollista. Hän sai totutella kaikkein halvimpiin töihin: tiskaamiseen ja lattianpesuun. Vielä Normandian maihinnousun jälkeenkin FBI kävi kyselemässä Clarencen vaimolta, oliko tämä kommunisti. Vaimo käski miesten painua hiiteen. Hän ei edes tiennyt miehensä olleen Espanjan sisällissodassa

”Oletko sitten ollut joskus kommunisti?” kysyn. ”En ole ollut koskaan puoluepolitiikassa mukana”, sanoo Clarence ja hymyilee. ”Olen kyllä puolustanut köyhiä ahneita vastaan, mutten ole koskaan tehnyt mitään rangaistavaa”, hän sanoo ja katsoo suoraan silmiini. ”Mitä sa-

ons.” Did you get weapons from the Soviet Union?” I ask. ”That was the only place we got them from.”

I mention that Ernest Hemingway also fought in the Spanish Civil War. ”I knew him”, states Clarence. ”But he wasn’t a soldier, he was a writer. Once, on the 4th of July, he treated us to a whole bunch of beer and food.”

”Where were women fighting?” I ask. ”Not fighting, but I have heard that a Finnish American woman drove an ambulance and drove other types of vehicles, too. There were many American doctors and nurses who came to help.”

”It was very unfortunate that Franco won”, says Clarence with a serious face. Millions of people – supporters of the republic – escaped to France. Franco sent half a million people from Spain to Hitler’s concentration camps.

Clarence defended the freedom of Western Europe against fascists again in Normandy. Here, too, hunger was a frequent companion, as soldiers were on the offense against the Germans. The troops were advancing so fast that maintenance couldn’t keep up. Clarence made it all the way to Leipzig. He was part of the troops who were the first to arrive at Buchenwald. He had to witness the horror of the camp. He also had to witness the fate of his Spanish brothers-in-arms. Most of them had been killed, but Clarence was overjoyed to find some of his old friends still alive.

Clarence misses his Finnish wife deeply. She passed away eight years ago. The couple had talked about visiting Finland but the plans were never realized. Clarence says that his wife’s maiden name was Haapala. It had been changed from Haapalainen to Haapala somewhere along the line. Clarence doesn’t know which part of Finland his wife’s family came from. His wife, as well as Clarence’s mother, spoke Finnish. Clarence’s Finnish is completely pure, there isn’t a trace of an accent.

Clarence says that when he returned from the Spanish Civil war, he was treated like a criminal. He had to get used to only getting the lowest paying jobs, like washing dishes and floors. Even after D-day, the FBI came to his house to ask Clarence’s wife if she was a communist. She told them to get lost. She didn’t even know that her husband had fought in the Spanish Civil War.

”Have you ever been a communist?” I ask Clarence. ”I have never been part of party politics”, says Clarence and smiles. ”I have protected

not kapitalismista?” kysyn. ”Minä puhun vain ahneudesta. Se on aina pohjalla”, hymyilee Clarence. ”USA:n Espanjan-politiikkaa en ole ymmärtänyt. Saadakseen lentotukikohdan hallitus sijoitti monta biljoonaa fasistisen Francon armeijan varustamiseen Reaganin aikana. Kuitenkin me taistelimme toisessa maailmansodassa juuri fasismia vastaan.”

Vuosi sitten Espanjan sodan veteraani Clarence Foresteria juhlittiin Barcelonassa suurena vapauttajasankarina. ”Ei minua ole vielä koskaan halattu ja pussattu niin kuin siellä.” Osoituksena nykyisen Espanjan kiittolisuudesta amerikkansuomalaistenkin prikaatien jäsenet saivat Espanjan kunniakansalaisuuden. Paikalla Barcelonan juhliissa oli myös paljon sisällissodan amerikkalaisia lääkäreitä ja sairaanhoitajia.

”Kuulin kesken juhlamenojen nimeäni mainittavan ja menin kunniakorokkeelle. Joku oli keksinyt, että oli juuri minun 81. syntymäpäiväni, ja syliini annettiin niin suuri kukkakimppu kuin siihen mahtui”, Clarence kertoo. Yllätys oli suuri, kun hän sitten keksi suurikokoisen kuvansa New York Timesin sivuilta. Myös hänen nimensä oli siinä mainittuna. Sama kuva nähtiin vuotta myöhemmin Saint Paulin äänenkannattajassa.

Ronald Reaganin ollessa presidenttinä tämä mainitsi kerran, että Abraham Lincolnin prikaati oli taistellut ”väärällä puolella”. Siitä Clarence on hyvin vihainen.

”Nyt on New Yorkiin rakenteilla meille muistomerkki. Haluan kuulla ennen kuin kuolen tämän maan istuvan presidentin suulla, että me olemme taitelleet *oikealla* puolella”, hän vaatii.

”Eikö muistomerkki riitä sinulle sen osoittamiseksi?” kysyn. ”Ei, hänen pitää sanoa se”, Clarenden sanoissa on tiukkaa vakavuutta.

Mainitsen vielä Cordoban.

”Siitä on jäänyt jotakin lähtemätöntä mieleeni.” Clarence Foresterin silmät katsovat jonnekin kauas menneisyyteen, joka tällä hetkellä valtaa elävänä hänen tajuntansa. Hän rakastaa yhä Espanjaansa. Sotilas liikuttuu karusti.

”Onko sotien jälkeen ollut vaikeuksia tunne-elämässä?” ”Ei ole”, Clarence vastaa lyhyesti. ”Kun on tehnyt, mitä pitää tehdä, ei tarvitse pitää asioita mielessään.” Sitten hän lisää kevyemmin: ”Minulla ei ole ollut helppo elämä, mutta olen säilynyt hengissä.”

Clarence lisää vielä jotain viimevuotiseen Barcelonan-juhlintaansa. Hän kertoo jättäneensä tapauksen tallentamisen sotakaverinsa Martin Maen tyttarelle, joka oli siellä isänsä tilalla. Mutta Clarence meni tavallisten ihmisten joukkoon. ”Sinne minä kuulun”, hän sanoo.

the poor from the rich but I have never done anything punishable”, he says and looks straight into my eyes. ”What do you think of capitalism?” I ask. ”I only speak about greed. It is always at the bottom”, smiles Clarence. ”I have never understood American politics toward Spain. During Reagan’s term, to get an air base in Spain, our government invested billions of dollars in arms buildup of the fascist Franco government. But, during the Second World War, we fought against fascism!”

A year ago in Barcelona, Spanish Civil War veteran Clarence Forester was celebrated as a great hero of liberation. ”I have never been kissed and hugged like I was kissed and hugged there.” As a token of appreciation from the current Spanish Government, foreign fighters of the Civil War, Finnish American fighters included, got an honorary Spanish citizenship. Many American doctors and nurses who had been part of the Civil War were also present.

”In the middle of the celebration, I heard my name called and I went to the podium. Someone had discovered that it was my 81st birthday, and a flower bouquet as big as my arms was given to me”, says Clarence. The surprise was even bigger when he saw a big picture of himself on a page of The New York Times. His name was also mentioned. A year later, the same picture was published in the St. Paul paper.

During his presidency, Ronald Reagan had once mentioned that the Abraham Lincoln Brigade had fought on the wrong side. Clarence is very angry about that comment.

”Now they are building a monument for us in New York. Before I die, I want to hear from the mouth of the sitting president that we fought on the right side”, Clarence demands.

”Isn’t the monument proof enough?” I ask.

”No, he has to say it”, replies Clarence in a serious and stern manner.

I mention Cordoba, again. ”Something in it has made an indelible impression on me.” Clarence’s eyes look back to the past and the past takes over his consciousness. He still loves his Spain. The soldier gets emotional.

”Have you had any emotional problems since the war?” I ask. ”No, I haven’t”, is the short answer. ”When one has done what needed to be done, there is no reason to keep things in one’s mind.” Then, with a lighter touch, he adds: ”My life hasn’t been easy, but I’m still alive.”

Clarence adds something more about the celebration in Barcelona last year to his story. He says that he had asked the daughter of Martin Mae, a

”Soita aikaisin aamulla tai myöhään illalla, kun tulet ensi vuonna.”

”Jos et vastaa, olet varmaan Espanjassa tai jossain...”, sanon ja yritän olla leikkisä, vaikka olen liikuttunut. Sotilaan ja jalon ihmisen käsi hipaisee olkapäästäni.

Clarence Forester on Minneapolisin suomalaissankari.

Miksi Espanjaan?

Espanjan poliittinen tilanne oli tunnetusti myrskyinen jo 1800-luvun lopulta lähtien. Epätoivoisten köyhien maatyöläisten ja peräänantamattoman hallitsevan luokan kesken oli selkkauksia, joita eivät suinkaan helpottaneet etniset separatistiset liikkeet.

Tasavalta syntyi vuonna 1931 kansan laajan tuen varaan. Hallitus oli kokoonpantu keskittien sosialisteista, jotka hallitsivat Espanjan historian optimistisimpina päivinä. Äärioikeisto sen paremmin kuin äärivasemistokkaan eivät hyväksyneet tilannetta. Syntyi häiriöitä: väkivaltaisia lakkoja, murhia ja lahjonnan paljastumista. Ne horjuttivat hallitusta.

Vuonna 1936 valittiin vasemmistohallitus, jolla oli taisteluasenne. Vastavetona syntyi sotilasdiktatuuri, johtajanaan Francisco Franco, nationalisti. Väkivaltaisuutensa ja joustamattomuutensa vuoksi häntä syystä pidetään espanjalaisena vastineena Hitlerille ja Mussolinille. Nämä olivat kärkkäitä testaamaan aseistustaan ja enemmänkin: he halusivat asettaa Espanjassa valtaan itselleen myötäsukaisen hallituksen. Lentokoneet, tykistöt, tankit ja 50 000 miestä olivat heidän massiivinen tukensa.

Neuvostoliiton diktaattori auttoi vain vähän, mutta kehotti kovan linjan hallitusta taistelemaan pysyäkseen vallassa. Ulkopuolisten diktaatto-reiden, Hitlerin ja Mussolinin, mukaantulo pitkitti tilanteen ratkaisua.

Amerikkalaiset vapaaehtoiset taistelivat kanadalaisten ohella Abraham Lincolnin prikaatissa sekä Washingtonin ja Papineau-McKenzen pataljoonissa. Yhteensä amerikkalaisia taistelijoita oli eri osavaltioista 2700. Kolmannes tästä eli 900 miestä oli amerikkalaisten uhri Espanjan vapauden puolesta.

Aikaansa edellä olevina nämä miehet näkivät uhkaavan fasismien vaaran, joka koko kammottavuudessaan sitten paljastui toisen maailmansodan keskitysleiritragedioissa.

Toisen polven suomalaisia oli Espanjan sisällissodassa vapaaehtoisina 236. Näistä 41 kaatui, 36 haavoittui vakavasti, 8 katosi ja kaksi joutui Francon vangiksi ja on säästynyt kertomaan kokemaansa.

fellow soldier, to make a record of the festivities. She was there in place of her father. Clarence wanted to mix with the ordinary people. ”That’s where I belong”, he says.

”When you return next year, call me early in the morning or late at night”, says Clarence to me. ”If you don’t answer, you must be in Spain or somewhere...”, I say, trying to be playful even though I’m very moved. The hand of a soldier and a noble human being touches my shoulder.

Clarence Forester is the Finnish hero of Minneapolis.

Why Spain?

The political situation in Spain had been tumultuous since the end of 1800’s. There were clashes between the desperate, poor peasants and the persistent ruling class. Ethnic separatist movements added to the conflict.

The republic was born in 1931 with strong support from the people. The government was made up of moderate socialists, which had been in power during the more optimistic times of Spanish history. Neither the far right, nor the far left tolerated this situation. Clashes erupted: violent strikes, murders and bribery. They weakened the government.

In 1936 a leftist government was formed. It was ready to fight. As a reaction to that, a dictatorship was born, with Francisco Franco, a nationalist as its head. His violent and inflexible rule earned him the comparison to Hitler of Mussolini. These men were eager to test their weapons and wanted to set up a government friendly to their cause in Spain. They offered airplanes, artillery, tanks and 50 000 men to support Franco.

The dictator of the Soviet Union offered only minor help, but encouraged the hard line government to fight to stay in power. The conflict was prolonged due to Hitler and Mussolini becoming part of it.

American volunteers fought, side by side with Canadians, in the Abraham Lincoln brigade and in the battalions of Washington and Papineau-McKenzie. The total number of American fighters from different states was 2700. One third of that, 900 men, were sacrificed for freedom of Spain.

These men, ahead of their time, saw the threat of fascism. It was revealed later in all its horror in the human tragedies of concentration camps.

There were 236 second generation Finnish American volunteers in the war. 41 of them died, 36 were seriously injured, 8 disappeared and two

Kansainvälisissä prikaateissa oli yksi suomalainen majuri, Frank Rogers Pennsylvaniasta. Niissä toimi kolme puhtaasti suomalaista konekivääriyksikköä, jotka koostuivat paitsi amerikan- ja kanadansuomalaisista myös suomalaisista: ”Toivo Antikaisen”, ”Ilkan” ja ”Nihtilän” yksiköt, jotka oli nimetty kaatuneiden mukaan. Ampujina suomalaisilla oli hyvä maine.

Yksi sotilaista mainittakoon erikseen: Martin Mäki (s. 1910). Hän oli syntynyt vasemmistolaisperheeseen. Isä oli metsätyömies. Hän toimi jonkin aikaa Työmies-lehden englanninkielisenä toimittajana. Martin Mäki (Mäki) lähti Minneapolisin alueen vapaaehtoisena Espanjaan vuonna 1937. Hän meni ensin laivalla LeHavreen, Ranskaan, ja harjoitteli lyhyen aikaa Albacetessä, Kansainvälisen prikaatin päätukikohdassa. Siellä hän tapasi kaksi amerikansuomalaista, komentaja Niilo Kruthin ja poliittisen komissaarin Reino Tanttilan, joka kaatui.

Vuotta myöhemmin Martin joutui vangiksi Ebro-joella ja 13 kuukaudeksi vankilaan, ensin italialaisten fasisistijoukkojen, sitten espanjalaisien.

Vuonna 1939 Martin Mäki vapautui ja hänet lähetettiin USA:han. Hän lähti kohta maanlaajuiselle puhujamatkalle kertomaan kokemuksistaan varoittaen ihmisiä fasismin vaaroista. Näihin matkoihin, jotka Työmies-lehti organisoi, osallistuivat muutkin Espanjan sisällissodan veteraanit.

Martin Mäki palveli toisessa maailmansodassa USA:n armeijassa Ranskassa ja Englannissa. Hän näki Normandian maihinnousun tuloksena fasismin tuhon muualla Euroopassa paitsi Espanjassa.

Professori Michael Karni, jolta osa edellä mainituista tiedoista on peräisin (Finnish-American Reporter -lehti 10.7.1986) kertoo, että hänellä on tiedossa 30 selviytyjää, jotka ovat taistelleet Jaraman, Belchiten ja Ebron taisteluissa ambulanssinajajina, tykkimiehenä ja traktorinajajina. Mike Karni toteaa: ”He uskoivat vakaasti siihen, mitä he tekivät Espanjassa. Idealisminsa vuoksi he olivat valmiit asettamaan elämänsä alttiiksi odottamatta mitään vastalahjaksi.”

were caught by Franco’s forces and became prisoners of war. They lived to tell their tale.

There was one Finnish major, Frank Rogers from Pennsylvania, in the international brigades. The brigades had three entirely Finnish machine gun units, which consisted of American Finns, Canadian Finns and Finnish Finns. They were called ”Toivo Antikainen”, ”Ilkka”, and ”Nihtilä” after soldiers who had died in the war. Finns had a good reputation as shooters.

Martin Mäki (Mäki, born 1910), a soldier in the war, deserves extra attention. He grew up in a leftist family. His father was a lumberjack. For a while, he worked as a reporter for ”Työmies” newspaper, writing in English. Martin Mäki left Minneapolis to fight in Spain in 1937. First he took a ship to LeHavre, France, and practiced for a short time in Albacete, the headquarters of the international brigade. While there, he met two Finnish Americans: commander Niilo Kruth and political commissioner Reino Tanttila, who later died in the war.

A year later, Martin was captured by the enemy at the River Ebro and was imprisoned for 13 months, first by Italian fascist troops, then by the Spanish.

In 1939 Martin Mäki was released and sent back to the United States. Soon after, he set off on a national speaking tour to tell about his experiences and to warn people of the dangers of fascism. Other veterans of the Spanish Civil War also joined these speaking tours, which were sponsored by ”Työmies”.

Martin Mäki served in the United States Army in the Second World War in France and in England. As a result of the invasion of Normandy, he saw the destruction caused by fascism all over Europe, except in Spain.

Professor Michael Karni, to whom I’m indebted for part of the information in the previous paragraphs (Finnish American Reporter, 7/10/86), knows of 30 survivors, who fought in the battles of Jarama, Belchite and Ebro as ambulance drivers, artillery men or tractor drivers. Mike Karni says: ”They firmly believed in what they did in Spain. Due to their idealism, they were willing to sacrifice their lives without expecting anything in return.”

Ulla Tervo-Desnick

– amerikkalaisuuteen sopeutuja

– adjusting to American life

Ulla Tervo-Desnick, syntynyt vuonna 1958, on muuttanut USA:han viitisentoista vuotta sitten. Niinpä hänellä on jo sen verran ajallista perspektiiviä, että hän pystyy analyysiin kulttuurisesta ”ilmastonmuutoksestaan”, joka lienee ollut yhtä raju kuin hyppy lempeänraikkaasta synnyinmaasta Minnesotan kosteankuumiin kesiin, kylmiin, runsaslumiin pakkastalviin, salamannopeisiin kevääntuloihin ja pitkiin, lämpimiin, äkisti päättyviin syksyihin. Hidas sopeutuminen kuitenkin suojaa, antaa aikaa.

Näin hän analysoi sitä.

Ensimmäisten viiden vuoden aikana kulttuuriseen sopeutumiseen kuuluu ennen muuta totuttautuminen uuteen kieleen konstikkaine sanontoineen sekä uudenlaisen huumorin oppiminen. Sanavarasto on puutteellinen, joten sitä on täydennettävä jatkuvasti.

Kulttuuriin tottumiseen kuuluvat uudet tavat. On opittava uudenlaiset kohteliaisuudet ja mitä ne merkitsevät, koska ne poikkeavat omassa maassa totutuista. Ruokailutottumukset ovat uudenlaiset niin ikään. Jo ruoka-aineet sinänsä muuttuvat. Ravintoloissa käynti kuuluu tapaan. Opitaan myös ns. roskaruoka. Jatkuva autolla-ajon tarve on uutta. Ajetaan joka paikkaan, varsin pitkiäkin matkoja esimerkiksi ravintoloihin. Ulkoilukulttuuri on olematonta. Ihmiset ovat talvella joko sisällä tai autossa. Ulkona et näe juuri ketään.

Mitä politiikkaan tulee, Ulla muistelee, että hänen Amerikkaan mennessään Reaganin kausi oli pahimmillaan, mikä oli sekä turhauttavaa että pisti vihaksi.

Teatteri- ja musiikkiharrasteiden tilalle vaihtuivat kuvataiteet. Muutenkin itsensä ilmaiseminen kanavoitui ei-verbaaleille alueille: tanssiin, tekstiilitöihin, piirustukseen, maalaukseen.

Ulla Tervo-Desnick (born 1958) moved to the United States 15 years ago. This span of time gives her the perspective to analyze her change of ”cultural climate”. This change appears to have been as intense as the jump from her gentle and fresh homeland to the hot and humid summers, cold and snowy winters, suddenly arriving springs and long, warm, suddenly ending falls of Minnesota. Adjusting slowly, however, has made the process manageable.

This is how she analyzes her adjustment.

During the first five years, adjusting to the new culture mainly meant getting used to the language with its idioms, and learning to understand humor. New vocabulary needed to be absorbed constantly.

Learning new customs was a part of adjusting to a culture. Expressions of common courtesy and what they actually meant had to be learned, since they were different from the ones in the home country. Eating habits were different, as well. Main ingredients of foods were different. People frequently ate in restaurants. Junk food had to be learned. Driving everywhere was new. People drove long distances, for example, just to go to a restaurant. Very few people spent time outdoors. In winter, they stayed inside or drove in cars. You saw hardly anyone outside.

As far as politics, Ulla remembers that when she arrived in this country, Reagan’s term was at its worst. This was very frustrating.

Visual arts replaced Ulla’s hobbies of theatre and music. Self-expression channeled itself into non-verbal areas: dance, textile arts, drawing and painting.

Having a child 2 1/2 years after immigrating made adjusting to the culture easier. Contact to other mothers was welcome. Speaking Finnish to her child was very important to Ulla. And teaching about Finn-

Lapsen tulo kaksi ja puoli vuotta maahan tulon jälkeen helpotti tottumista kulttuuriin. Syntyi kontaktit muihin äiteihin. Oman kielen puhuminen lapselle oli mieluista ja hyvin tärkeää. Samoin suomalaisen kulttuurin välittäminen pikku-Ellille muodostui tärkeäksi. Myöhemmin Ulla Tervo-Desnick perusti Suomi-koulun, joka toimi hänen kodissaan. Suurin osa ystävistä oli tässä vaiheessa amerikkalaisia.

Kun Ulla oli asunut USA:ssa 5–10 vuotta, hänelle koitti helpompi aika. Ei ollut enää niin vaikeata sietää uutta kulttuuria, elää sen rinnalla ja osittain sisällä. Sen saattoi hyväksyä.

Kulttuurin sisäistäminen ja sen kriittikön arvostaminen tapahtuivat 10–15 vuoden maassaolon jälkeen. Sitä pystyi jo hallitsemaan ja käyttämään hyväksi, manipuloimaanakin. Kun aiemmin oli ollut tunne joko sen yläpuolella tai alapuolella olemisesta, nyt henkinen tasavertaisuus oli tullut sijaan. Tällä hetkellä suurin osa ystävistä on suomalaisia. Opiskelu Saint Paulin St. Catherinen collegessa ja valmistuminen ”amerikkalaisopettajaksi” (Ulla oli Suomessa ala-asteen opettaja) ovat lisänneet itsevarmuutta ja tuoneet uusia mahdollisuuksia.

Elintärkeiksi Ulla Tervo-Desnick kokee jokakesäiset Suomessa käynnit. Suomalaisidentiteettiä vahvistavat läheltä kotijoukot: omat, suomentaitoiset lapset Elli ja Sonja sekä aviomies Tony, jolta suomen kieli luontuu aika

Ulla Tervo-Desnick edustaa uutta polvea. Hän muutti Minnesotaan 1980-luvun alussa ja toimii siellä opettajana.

– Ulla Tervo-Desnick represents the new generation. She moved to Minnesota in the beginning of the 1980's and works there as a teacher.

Minneapolisissa asuvalla Monica Austerlitzilla (oik.) on kiinteät yhteydet Suomeen, jossa hänellä on äidin suku, Nevanlinnat. Kuvassa kirjoittajan kanssa.

– Monica Austerlitz (right), who lives in Minneapolis, has firm ties to Finland where her mother's family, the Nevanlinnas, live. In the picture together with the author.

ish culture to little Elli was essential. Later on, Ulla Tervo-Desnick established a Suomi-koulu (Finnish School) which met in her home. At this point, the majority of Ulla's friends were American.

When Ulla had lived in the United States for 10–15 years, things got easier. Tolerating the new culture, living parallel to it and partly inside of it was not that difficult anymore. Ulla could accept the culture.

Internalizing and appreciating the culture happened after 10–15 years in the country. Ulla could master it and use it to her benefit, even manipulate it. When, in the past, there was a feeling of being either above it or below it, there now was a feeling of being equal to it. At this point, the majority of Ulla's friends are Finnish. Studying at The College of St. Catherine in St. Paul and graduating as an "American" elementary school teacher (Ulla was an elementary school teacher in Finland) have increased her self-confidence and opened up new opportunities.

Visiting Finland every summer is a lifeline for Ulla. Finnish identity is also strengthened at home in St. Paul: Ulla's daughters Elli and Sonja both speak Finnish. Ulla's husband, Tony, also speaks Finnish and is very familiar with Finnish culture and has a great appreciation for it.

Finnish language is holding its own with the Desnicks on Jefferson Avenue. It is holding its own elsewhere,

hyvin ja jolle suomalainen elämänmeno ja kulttuuri ovat mieluisat ja tutut.

Suomen kieli tuntuu siis hyvin pitävän pintansa Desnickeillä Jefferson Avenuella. Se pitää pintansa muuallakin. Varsin huvittavalta tuntuu, että esimerkiksi Duluthin yliopistossa vielä neljännen polven suomalaisopiskelijoille järjestetään kursseja, koska heidän englannissaan on niin vahva suomalaisaksentti. Se panee miettimään...

03

too. It is quite amusing that, University of Minnesota, Duluth still holds English classes for fourth generation Finns because their accent is so strong. It makes you wonder...

03

Elina Ruppert

Elina Ruppert, tyttönimeltään Koivusaari, oli jo 17-vuotiaana vaihto-oppilaana Yhdysvalloissa. Hän oli naimisissa Suomessa, mutta erosi sitten ja meni naimisiin pojan kanssa, johon oli tutustunut jo vaihto-oppilasvuonna.

Mitä englannin kieleen tulee, Elina kertoo, että se on nyt vaikeampaa kuin silloin nuorena. Aviomiehellä, Allanilla, on perin kansainvälinen tausta: ranskalais-belgialais-irlantilainen. Ruppertit ovat rukoilevia kristittyjä, mutta on ollut vaikeaa löytää seurakuntaa, johon voisi syvästi samaistua. Se on ongelma.

Perheessä on kaksivuotias Zakari, ja uutta vauvaa odotetaan pian. Äitinsä kanssa Zakari puhuu suomea, ja äidin iltasadut ovat suomenkielisiä. Isä välittää vastaavasti omaa englanninkielistä maailmaansa. Poika osaa jo erottaa hyllystään suomen- ja englanninkieliset kirjansa. Onneksi kuvia voi ”lukea” kummallakin kielellä.

Yhdysvaltoihin sopeutuminen on ollut Elinalle hyvin vaikeata. Ensimmäisenä vuotena piti käydä neljä kertaa Suomessa. Kotikaupungissaan Saint Paulissa, ja laajemminkin, hän haluaa vaikuttaa niin, että ihmiset voivat oppia ”syvää, upeaa kulttuuriamme, myös sen synkkyyttä ja surullisuutta, rehellisesti”, niin kuin Elina sydämellään olevan asiansa ilmaisee.

Suomessa ollessaan Elina esitti hengellisiä lauluja seurakunnissa ja kouluissa ympäri maata kymmenen vuoden ajan. Sitten hän uupui perusteellisesti. Täällä Saint Paulissa hän haluaa olla tuntematon kotiäiti, kaikessa rauhassa.

Elinan mielestä monet suomalaisrouvat ovat sopeutuneet liikaa amerikkalaiseen kulttuuriin. Oma kieli ja mieli pysyvät elävinä, kun puhuu lapsen ja suomalaistuttujen kanssa. Juuri haastattelun aikoihin harjoittelaan Amerikansuomalainen kulttuuritoiminta -yhdistyksen joulujuhlaan Tiernapoikia, jota jonkun on pakko johdatella englanniksi. Eikä ihme, tekstihän on monelle supisuomalaisellekin monta selitystä velkaa. Van-

Elina Ruppert (nee Koivusaari), was an exchange student in The United States when she was 17 years old. Elina was married in Finland but got divorced and later married a young man she had met during her year as an exchange student.

Elina finds speaking English more difficult now that when she was younger. Her husband, Allen has a very international background: he is French/Belgian/Irish. The Rupperts are praying Christians but it has been hard to find the ”right” congregation. It has been a problem.

The Rupperts have a son, 2-year-old Zakari, and a new baby is on its way. Zakari speaks Finnish with her mother and listens to her mom read to him in Finnish every night before going to bed. Zakari’s father brings the English speaking world to the home. Zakari can already separate Finnish books from English books in his bookshelf. Luckily, pictures can be read in both languages.

Adjusting to American culture has been very difficult for Elina. During her first year, she needed to visit Finland four times. In her hometown, St. Paul, Elina wants to convey to people, in an honest way, ”the beauty and depth of our magnificent culture, including its melancholy and gloominess”, which is how Elina expresses this matter close to her heart.

In Finland, Elina traveled in churches and schools all around the country singing spiritual songs for 10 years. Then she got completely burned out. Here in St. Paul, she wants to be an unknown housewife living a regular life.

Elina finds that her mind and language stay alive when she speaks to her child and to her Finnish friends. During our interview, the rehearsals for a performance of ”Tiernapojat” at the FACA Christmas Party are in progress. Someone has to interpret the story to the audience in English. This is no wonder, since even Finns often have a hard time understanding the story. The old Oulu-dialect with its unfamiliar vocabulary makes

ha oululaismurre outoine sanoineen onkin hetken pohdintamme aiheena. Silti teksti jää vaivaamaan.

Nyt, kun uusi lapsi syntyy muutaman viikon kuluttua, suurimmaksi pulmaksi näyttää nousevan, mikä nimeksi. Elina ehdottaa suomalaista, koska hän katsoo joutuneensa luovuttamaan kulttuurisesti jo liiankin paljon. Zakari muovautui kuulemma kompromissina suomalaisesta Sakarista ja englantilaisen kielialueen käyttämästä Zachariaasta. Tilanne on malliesimerkki siitä, miten kaksikulttuurisessa perheessä syntyy pientä ja varmasti tunnepitoista kulttuurien välistä kilpailua. Aika taitavaa on tämä Elinan luoviminen: Zakarikin kuulemma äännetään tarkalleen samalla tavalla kuin suomen Sakari. Tietysti Elina on mielissään siitä, että Allan haluaa opetella suomen kieltä ja käy kursseilla.

Vielä muuan kummastuksen aihe pulpahtaa, aika rajustikin, keskelle pohdintojamme: Elina kokee tekopyhänä monet amerikkalaisen kulttuurin piirteet. Esimerkiksi suhtautuminen alastomuuteen on hänestä superestynyttä, jopa vihamielistä. Mistä moinen nousee? Ettei lapsi voi leikkiä alastomana kotipihallaan! Ettei edes vauvaa voi viedä ilman vaatteita uimarannalle! Mihin tällainen estoisuus voi johtaa?

Kuinkahan pitkälle tämä rehellinen suomalaiskapinallinen vieraalla maalla pääsee? Elinahan on vasta 27-vuotias.

us stop and think about the story. We still can't make complete sense of it.

Now, when the new child will be born in a few weeks, the biggest problem seems to be finding the right name. Elina suggests a Finnish name since she feels that, culturally, she has already had to give up too much. The name Zakari is a compromise between the Finnish Sakari and the American Zacharias. This situation is a prime example of the small, emotionally charged cultural competition that arises in dual-culture families. Elina is good at this competition: in their family, Zakari is pronounced the Finnish way (with an s).

Elina is happy about Allen wanting to learn Finnish.

Another subject comes up with quite a force during our discussion. Elina finds many aspects of American culture hypocritical. Attitudes toward nudity, for example, are very repressed, even hostile. Where do these attitudes come from? Why can't a young child play naked in his yard? Why can't a baby enjoy the beach naked? What is the outcome of these repressed feelings?

I wonder how far this honest Finnish rebel will go in this foreign country. She is now only 27 years old.

Paula Tervo

Amerikankistu ja rautarensi *Finnish immigrant's trunk and the Iron Range*

Suomalaisuus elää paikoin vielä vahvana Pohjois-Amerikassa. Nykyisin yli 600 000 amerikkalaista on tietoisia suomalaisista sukujuuristaan. Suomalaista perinnettä vaalivat ensimmäisen polven siirtolaisten lisäksi suuri osa heidän jälkeläisistään. Tämä kirja kertoo heidän elämäntarinoitaan. Jo korkeaan ikään ehtineiden amerikansuomalaisten tarinoissa heijastuvat yhteiskunnalliset muutokset, jotka ovat luoneet puitteet koko amerikansuomalaisen kulttuurin syntymiseen. Pohjois-Amerikassa syntyneiden jälkipolvien suomalaisuus on sekoitus uutta ja vanhaa, kulttuuripohja, josta varsinkin taiteilijat ovat löytäneet inspiraatiota. Amerikankistu ja rautarensi tarjoaa uudenlaisen näkökulman tämän päivän amerikansuomalaisuuteen kertomuksista koostuvan kollaasin kautta.

Finnish culture is thriving in many places in North America. Presently more than 600,000 Americans acknowledge their Finnish roots. The Finnish heritage is cherished by first generation immigrants as well as by many of later generations. This culture lives on among their descendants, but has a new character resulting from a mixture of new and old. Especially Finnish-American artists have found inspiration in this. The stories in this book depict a cultural heritage in transition.

Siirtolaisuusinstituutti – Institute of Migration
Turku, Finland
<http://www.migrationinstitute.fi>

ISBN 951-9266-78-X

9 789519 266787